

P. Terentii Afri Comoediae.

Contributors

Terence.
Orred, John Cavendish (Former owner)
Royal College of Physicians of London

Publication/Creation

Londini : C. Whittingham, 1854.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/s2r3kfxb>

Provider

Royal College of Physicians

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by Royal College of Physicians, London. The original may be consulted at Royal College of Physicians, London. This material has been provided by Royal College of Physicians, London. The original may be consulted at Royal College of Physicians, London. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

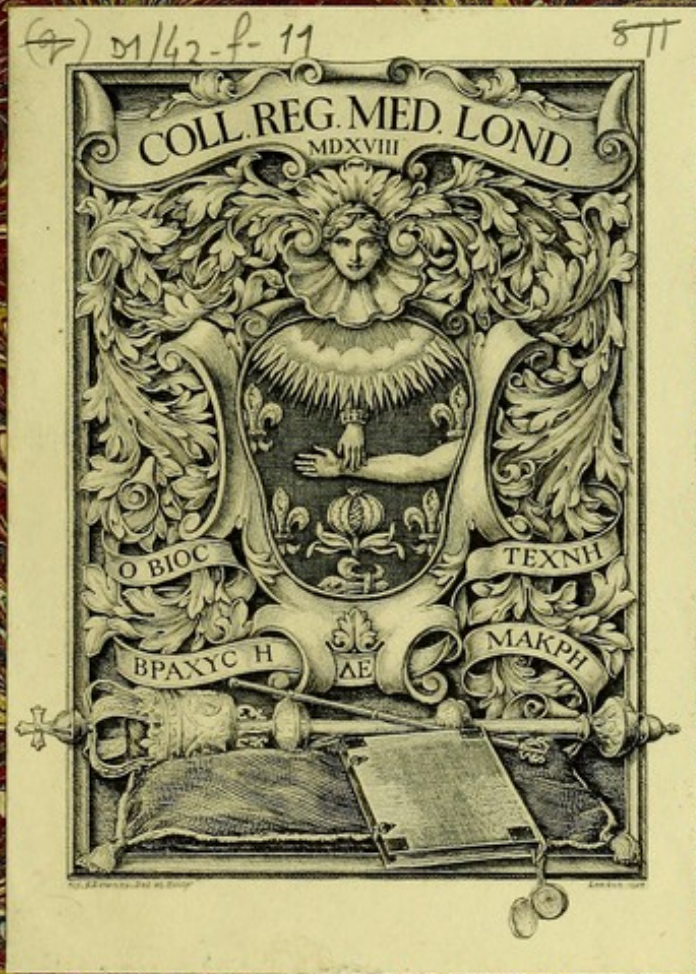

The Ravensburgh orred of Brantford

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/b28524494>

P. TERENTII AFRI
COMŒDIÆ

LONDINI

M DCCC LIV

P. TERRENTII AFRICANI

COMEDIA

LONDINI

ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS LIBRARY	
CLASS	871
ACCN.	2096151289
SOURCE	
DATE	

HVNC · LIBRVM

Joanni Cavendish Orde,

ETONA · DISCEDENTI

BONA · OMNIA · ET · FAVSTA

OMINATVS

D · D

C · O · GOODFORD

MAGISTER · INFORMATOR

A · D · M · DCCC · L · VIII ·

FABULÆ INTERLOCUTORÆ.

A N D R I A .

Acta in theatro M. J. P. et M. G. P. in theatro
Lugdunensi. In theatro P. P. et L. A. in theatro
P. P. et L. A. in theatro P. P. et L. A. in theatro
P. P. et L. A. in theatro P. P. et L. A. in theatro

23

FABULÆ INTERLOCUTORES.

SIMO, fenex.
SOSIA, libertus.
DAVUS, servus.
MYSIS, ancilla.
PAMPHILUS, adolescens.
CHARINUS, adolescens.
BYRRIA, servus.
LESBIA, obstetrix.
GLYCERIUM, adolescentula.
CHREMES, fenex.
CRITO, hospes.
DROMO, lorarius.

Acta ludis Megalensib. M. Fulvio et M'. Glabrione Ædilib. curulib.
Egerunt L. Ambivius Turpio et L. Atilius Prænestinus. Modos fecit
Flaccus Claudi F. Tibiis Parib. Dextris et Sinistris. Et est tota Græca.
Edita M. Marcello Cn. Sulpicio Cofs.

A N D R I A .

PROLOGUS.

POETA quum primum animum ad scribendum
adpulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas :
Verum aliter evenire multo intellegit.

Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malivoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.

Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.

Menander fecit Andriam et Perinthiam.

Qui utramvis recte norit, ambas noverit.

Non ita dissimili sunt argumento, et tamen
Dissimili oratione sunt factæ ac stilo.

Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia hic
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.

Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.

Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant?

SOSIA.

Ita est.—

SIMO.

Quod plerique omnes faciunt adulescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos :
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat ; et tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam.

SOSIA.

Non injuria : nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis.

SIMO.

Sic vita erat : facile omnes perferre ac pati :
Cum quibus erat cunque una, iis sese dedere :
Eorum obsequi studiis : adversus nemini :
Numquam præponens se illis : ita facillume
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

SOSIA.

Sapienter vitam instituit : namque hoc tempore
Obsequium amicos, veritas odium parit.

SIMO.

Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia et cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma atque ætate integra.

SOSIA.

Hei, vereor ne quid Andria adportet mali.

SIMO.

Primum hæc pudice vitam, parce ac duriter

Agebat, lana ac tela victum quæritans.
 Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
 Unus et item alter : ita ut ingenium est omnium
 Hominum ab labore proclive ad lubidinem,
 Accepit conditionem ; dein quæstum occipit.
 Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
 Perduxere illuc, secum ut una esset, meum.
 Egomet continuo mecum : Certe captus est ;
 Habet ! Observabam mane illorum fervolos
 Venientes aut abeuntes : rogitabam, Heus puer,
 Dic fodes, quis heri Chryfidem habuit ? Nam Andriæ
 Illi id erat nomen.

SOSIA.

Teneo.

SIMO.

Phrædrum aut Cliniam aut
 Niceratum dicebant. Nam hi tres tum simul
 Amabant. Eho, quid Pamphilus ? Quid ? symbolum
 Dedit, cœnavit. Gaudebam. Item alio die
 Quærebam : comperiebam nihil ad Pamphilum
 Quicquam adtinere. Enimvero spectatum satis
 Putabam, et magnum exemplum continentiae :
 Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
 Neque commovetur animus in ea re tamen,
 Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.
 Quum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere, et laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
 Quid verbis opus est ? hac fama impulsus Chremes,
 Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret.
 Placuit : despondi : hic nuptiis dictus dies.

SOSIA.

Quid obstat, cur non veræ fiant?

SIMO.

Audies.

Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur.

SOSIA.

O factum bene!

Beasti: hei, metui a Chryside.

SIMO.

Ibi tum filius

Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens:

Curabat una funus; tristis interim;

Nonnumquam collacrumabat. Placuit tum id mihi.

Sic cogitabam: Hic parvæ consuetudinis

Causa hujus mortem tam fert familiariter:

Quid si ipse amasset? quid hic mihi faciet patri?

Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni

Manfuetique animi officia. Quid multis moror?

Egomet quoque ejus causa in funus prodeo,

Nihil suspicans etiam mali.

SOSIA.

Hem, quid id est?

SIMO.

Scies.

Effertur. Imus. Interea inter mulieres,

Quæ ibi aderant, forte unam aspicio adulescentulam,

Forma. . . . .

SOSIA.

Bona fortasse.

SIMO.

Et voltu, Sofia,

Adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra.
 Quæ quum mihi lamentari præter ceteras
 Visa est, et quia erat forma præter ceteras
 Honesta et liberali, accedo ad pedisequas:
 Quæ sit, rogo. Sororem esse aiunt Chryfidis.
 Percussit illico animum. Atat, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrumæ, hæc illast misericordia.

SOSIA.

Quam timeo, quorsum evadas.

SIMO.

Funus interim

Procedit. Sequimur: ad sepulcrum venimus:
 In ignem imposta est: fletur. Interea hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
 Satis cum periculo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
 Bene dissimulatum amorem et celatum indicat:
 Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
 Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,
 Rejecit se in eum flens quam familiariter.

SOSIA.

Quid ais?

SIMO.

Redeo inde iratus atque ægre ferens.

Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret:
 Quid feci? quid commerui aut peccavi, pater?
 Quæ sese in ignem injicere voluit, prohibui:
 Servavi. Honesta oratio est.

SOSIA.

Recte putas:

Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
 Quid facias illi, qui dederit dampnum aut malum?

SIMO.

Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
 Indignum facinus : comperisse, Pamphilum
 Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulo
 Negare factum. Ille instat factum. Denique
 Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
 Neget daturum.

SOSIA.

Non tu ibi gnatum . . . . ?

SIMO.

Ne hæc quidem
 Satis vehemens causa ad objurgandum.

SOSIA.

Qui, cedo ?

SIMO.

Tute ipse his rebus finem præscripsi, pater.
 Prope adest, quum alieno more vivendum sit mihi :
 Sine nunc meo me vivere interea modo.

SOSIA.

Qui igitur relictus est objurgandi locus ?

SIMO.

Si propter amorem uxorem nolit ducere,
 Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
 Vera objurgandi causa sit, si deneget :
 Simul sceleratus Davos si quid consili
 Habet, ut consumat nunc, quum nihil ob sint doli :
 Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia
 Facturum : magis id adeo, mihi ut incommodet,
 Quam ut obsequatur gnato.

SOSIA.

Quapropter ?

SIMO.

Rogas?

Mala mens, malus animus. Quem quidem ego si sensero,—
 Sed quid opus verbis? Sin eveniat, quod volo,
 In Pamphilo ut nihil sit moræ, restat Chremes,
 Qui mi exorandus est: et spero confore.
 Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias,
 Perterrefacias Davom, observes filium,
 Quid agat, quid cum illo consili captet.

SOSIA.

Sat est:

Curabo: eamus jam nunc intro.

SIMO.

I præ, sequar.

ACTUS I. SCENA II.

SIMO. DAVUS.

SIMO.

Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
 Ita Davom modo timere sensi, ubi nuptias
 Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.

DAVOS.

Mirabar, hoc si sic abiret, et heri semper lenitas
 Verebar quorsum evaderet:
 Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
 Numquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id ægre
 tulit.

SIMO.

At nunc faciet ; neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

DAVUS.

Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes, jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.
Astute !

SIMO.

Carnufex quæ loquitur ?

DAVUS.

Herus est, neque provideram.

SIMO.

Dave.

DAVUS.

Hem, quid est ?

SIMO.

Ehodum ad me !

DAVUS.

Quid hic volt ?

SIMO.

Quid ais ?

DAVUS.

Qua de re ?

SIMO.

Rogas ?

Meum gnatum rumor est amare.

DAVUS.

Id populus curat scilicet.

SIMO.

Hocine agis, an non ?

DAVUS.

Ego vero istuc.

SIMO.

Sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. Nam, quod antehac fecit, nihil ad me ad-
tinet.

Dum tempus ad eam rem tulit, fivi animum ut expleret suum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.

Dehinc postulo, sive æcumst, te oro, Dave, ut redeat jam in
viam.

DAVUS.

Hoc quid fit?

SIMO.

Omnes, qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

DAVUS.

Ita aiunt.

SIMO.

Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriolem partem plerumque
adplicat.

DAVUS.

Non hercle intellego.

SIMO.

Non? hem!

DAVUS.

Non: Davos sum, non Oedipus.

SIMO.

Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui.

DAVUS.

Sane quidem.

SIMO.

Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis

Fallaciæ conari, quo fiant minus.

Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus:

Verberibus cæsum te, Dave, in pistrinum dedam usque ad
necem,

Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem?

DAVUS.

Immo callide;
Ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circuitione usus es.

SIMO.

Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

DAVUS.

Bona verba, quæso.

SIMO.

Inrides: nihil me fallis. Edico tibi,
Ne temere facias. Neque tu haud dicas tibi non prædictum.
Cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

ENIMVERO, Dave, nihil loci est segnitiae neque socordiae,
Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis:
Quæ si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt.
Nec quid agam certumst: Pamphilumne adjutem, an auf-
cultem seni.

Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitutor, hujus minas;
Cui verba dare difficilest. Primum jam de amore hoc com-
perit:

Me infensus servat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.

Si senferit, perii; aut si lubitum fuerit, causam ceperit:
 Qua jure quaque injuria præcipitem in pistrinum dabit.
 Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
 Sive ista uxor sive amica est, gravis e Pamphilo est.
 Audireque eorum est operæ pretium audaciam:
 Nam inceptio est amentium, haud amantium:
 Quicquid peperisset, decreverunt tollere:
 Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
 Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex,
 Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
 Is obiit mortem. Ibi tum hanc ejectam Chrysidis
 Patrem recepisse orbam, parvam.—Fabulæ.
 Mihi quidem non fit verisimile; at ipsi commentum placet.
 Sed Myfis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
 Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem
 opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYFIS.

AUDIVI, Archylis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
 Sane pol illa temulenta est mulier et temeraria,
 Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem;
 Tamen eam adducam.—Importunitatem spectate aniculæ.
 Quia compotrix ejus est.—Di, date facultatem obsecro
 Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
 Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? Vereor, quid
 fiet.

Opperiar, ut sciam, numquidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS. MYSIS.

PAMPHILUS.

HOCINEST humanum factum aut inceptum? hocineſt officium
patris?

MYSIS.

Quid eſt?

PAMPHILUS.

Pro deum atque hominum fidem, quid eſt, ſi hæc non con-
tumeliaſt?

Uxorem decrerat dare ſeſe mi hodie: nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?

MYSIS.

Miferam me, quod verbum audio?

PAMPHILUS.

Quid Chremes? qui denegarat ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam uxorem: id mutavit, quia me inmutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.

Adeon' hominem eſſe inveniſtum aut infelicem quemquam,
ut ego ſum?

Pro deum atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto adſinitatem effugere potero?
Quot modis contemptus, ſpretus? Facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repeto: quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicio:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me.

MYSIS.

Oratio hæc me miſeram exanimavit metu.

PAMPHILUS.

Nam quid ego nunc dicam de patre? Ah,
Tantamne rem tam neglegenter agere? Præteriens modo
Mi apud forum, uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, in-
quit: para:

Abi domum. Id mihi visum est dicere, abi cito, et suspende te.
Obstipui: censen' me verbum potuisse ullum proloqui?
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? Obmutui.
Quod si ego rescissem id prius,—quid facerem, si quis me roget?
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum
exsequar?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorce trahunt;
Amor, misericordia hujus, nuptiarum sollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque
adhuc,

Quæ meo cunque animo lubitum est, facere. Eine ego ut ad-
vorser? Hei mihi,
Incertum est, quid agam.

MYSIS.

Misera timeo, incertum hoc quorsum accidat.
Sed nunc peropust, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa
adversum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc im-
pellitur.

PAMPHILUS.

Quis hic loquitur? Myfis, salve.

MYSIS.

O salve, Pamphile.

PAMPHILUS.

Quid agit?

MYSIS.

Rogas?

Laborat e dolore ; atque ex hoc misera sollicita est, diem
 Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ. Tum autem hoc
 timet,
 Ne deferas se.

PAMPHILUS.

Hem, egone istuc conari queam ?
 Ego propter me illam decipi miseram finam ?
 Quæ mihi suum animum atque omnem vitam credidit,
 Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
 Bene et pudice ejus doctum atque eductum finam
 Coactum egestate ingenium inmutarier ?
 Non faciam.

MYSIS.

Haud vereor, si in te solo fit fitum :
 Sed vim ut queas ferre.

PAMPHILUS.

Adeon' me ignavom putas,
 Adeon' porro ingratum aut inhumanum aut ferum,
 Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
 Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem ?

MYSIS.

Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.

PAMPHILUS.

Memor effem ? O Myfis Myfis, etiam nunc mihi
 Scripta illa dicta sunt in animo Chryfidis
 De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat :
 Accessi : vos semotæ : nos soli : incipit :
 Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides :
 Nec clam te est, quam illi nunc utræque inutiles
 Et ad pudicitiam et ad rem tutandam fient.
 Ego te per hanc dextram oro et ingenium tuum,
 Per tuam fidem, perque hujus solitudinem

Te obtestor, ne abs te hanc segreres, neu deferas :
 Si te in germani fratris dilexi loco,
 Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
 Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
 Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
 Bona nostra hæc tibi permitto, et tuæ mando fidei.
 Hanc mi in manum dat : mors continuo ipsam occupat.
 Accepi : acceptam servabo.

MYSIS.

Ita spero quidem.

PAMPHILUS.

Sed cur tu abis ab illa ?

MYSIS.

Obstetricem adcerso.

PAMPHILUS.

Propera. Atque audin ?

Verbum unum cave de nuptiis ; ne ad morbum hoc etiam.

MYSIS.

Teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS. BYRRIA. PAMPHILUS.

CHARINUS.

UID ais Byrria ? daturne illa Pamphilo hodie nuptum ?

BYRRIA.

Sic est.

CHARINUS.

Qui fcis ?

BYRRIA.

Apud forum modo e Davo audii.

CHARINUS.

Væ misero mihi.

Ut animus in spe atque in timore usque antehac adtentus fuit,
Ita postquam adempta spes est, lassus, cura confectus stupet.

BYRRIA.

Quæso edepol, Charine, quoniam non potest id fieri, quod vis,
Id velis, quod possit.

CHARINUS.

Nil volo aliud nisi Philumenam.

BYRRIA.

Ah,

Quanto fatiust te id dare operam, qui istum amorem ex ani-
mo amoveas,

Quam id loqui, quo magis lubido frustra incendatur tua.

CHARINUS.

Facile omnes, quum valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias.

BYRRIA.

Age, age, ut lubet.

CHARINUS.

Sed Pamphilum
Video. Omnia experiri certumst prius quam perco.

BYRRIA.

Quid hic agit?

CHARINUS.

Ipsum hunc orabo : huic supplicabo : amorem huic narrabo
meum :

Credo impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodatur dies :
Interea fiet aliquid, spero.

BYRRIA.

Id aliquid nihil est.

CHARINUS.

Byrria,

Quid tibi videtur? Adeon' ad eum?

BYRRIA.

Quidni? Si nihil impetres,
Ut te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.

CHARINUS.

Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus?

PAMPHILUS.

Charinum video. Salve.

CHARINUS.

O falve, Pamphile.

Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

PAMPHILUS.

Neque pol consili locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed istuc quidnamst?

CHARINUS.

Hodie uxorem ducis?

PAMPHILUS.

Aiunt.

CHARINUS.

Pamphile,

Si id facis, hodie postremum me vides.

PAMPHILUS.

Quid ita?

CHARINUS.

Hei mihi!

Vereor dicere: huic dic quæso, Byrria.

BYRRIA.

Ego dicam.

PAMPHILUS.

Quid est?

BYRRIA.

Sponsam hic tuam amat.

PAMPHILUS.

Næ iste haud mecum sentit. Ehodum dic mihi:
Numquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine?

CHARINUS.

Ah, Pamphile,
Nihil.

PAMPHILUS.

Quam vellem!

CHARINUS.

Nunc te per amicitiam et per amorem obsecro,
Principio, ut ne ducas.

PAMPHILUS.

Dabo equidem operam.

CHARINUS.

Sed si id non potest,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi . . . .

PAMPHILUS.

Cordi?

CHARINUS.

Saltem aliquot dies
Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam.

PAMPHILUS.

Audi nunc jam.

Ego Charine neutiquam officium liberi esse hominis puto,
Quum is nihil promereat, postulare id gratiæ adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.

CHARINUS.

Reddidisti animum.

PAMPHILUS.

Nunc si quid potes aut tu aut hic Byrria,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi :
Ego id agam, mihi qui ne detur.

CHARINUS.

Sat habeo.

PAMPHILUS.

Davom optume

Video : cujus consilio fretus sum.

CHARINUS.

At tu hercle haud quicquam mihi ;
Nisi ea, quæ nil opus sunt sciri. Fugin' hinc ?

BYRRIA.

Ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

DAVUS.

Di boni, boni quid porto ! Sed ubi inveniam Pamphilum,
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum
gaudio ?

CHARINUS.

Lætus est nescio quid :

PAMPHILUS.

Nihil est : nondum hæc rescivit mala.

DAVUS.

Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias—

CHARINUS.

Audin' tu illum ?

DAVUS.

Toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram ? aut quo nunc primum intendam ?

CHARINUS.

Cessas adloqui ?

DAVUS.

Abeo.

PAMPHILUS.

Dave, ades. Refiste.

DAVUS.

Quis homo est, qui me ? O Pamphile,
Te ipsum quæro. Euge Charine : ambo opportune. Vos volo.

PAMPHILUS.

Dave, perii.

DAVUS.

Quin tu hoc audi.

PAMPHILUS.

Interii.

DAVUS.

Quid timeas, scio.

CHARINUS.

Mea quidem hercle certe in dubio vitast.

DAVUS.

Et quid tu, scio.

PAMPHILUS.

Nuptiæ mi. . . . .

DAVUS.

Etsi scio ?

PAMPHILUS.

Hodie.

DAVUS.

Obtundis, tamen si intellego ?

Id paves, ne ducas tu illam : tu autem, ut ducas

CHARINUS.

Rem tenes.

PAMPHILUS.

Istuc ipsum.

DAVUS.

Atque istuc ipsum nil periculi est : me vide.

PAMPHILUS.

Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu.

DAVUS.

Hem,

Libero ; uxorem tibi non dat jam Chremes.

PAMPHILUS.

Qui fcis ?

DAVUS.

Scies.

Tuus pater modo meprehendit : ait tibi uxorem dare sese
 Hodie : item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
 Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
 Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.
 Circumspicio. Nusquam. Forte ibi hujus video Byrriam ;
 Rogo : negat vidisse. Mihi molestum. Quid agam, cogito.
 Redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspicio : hem,
 Paululum obsoni : ipse tristis : de improvise nuptiæ :
 Non coherent.

PAMPHILUS.

Quorsumnam istuc ?

DAVUS.

Ego me continuo ad Chremem.

Quum illo advenio, solitudo ante ostium : jam id gaudeo.

CHARINUS.

Recte dicis.

PAMPHILUS.

Perge.

DAVUS.

Maneo : interea introire neminem

Video, exire neminem : matronam nullam in ædibus,

Nihil ornati, nihil tumulti : accessi : intro aspexi.

PAMPHILUS.

Scio.

Magnum fignum.

DAVUS.

Num videntur convenire hæc nuptiis ?

PAMPHILUS.

Non opinor, Dave.

DAVUS.

Opinor, narras ? Non recte accipis.

Certa res est. Etiam puerum inde abiens conveni Chremi,

Olera et pisciculos minutos ferre obolo in cenam feni.

CHARINUS.

Liberatus sum hodie, Dave, tua opera.

DAVUS.

At nullus quidem.

CHARINUS.

Quid ita ? Nempe huic prorsus illam non dat.

DAVUS.

Ridiculum caput !

Quasi necesse fit, si huic non dat, te illam uxorem ducere :

Nisi vides, nisi fenis amicos oras, ambis.

CHARINUS.

Bene mones.

Ibo : et si hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. Vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS. DAVUS.

PAMPHILUS.

QUID igitur sibi volt pater? cur simulat?

DAVUS.

Ego dicam tibi.

Si id fuscenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipfus sibi esse injurius videatur: neque id injuria:
Prius, quam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias, per-
spexerit.

Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient.

PAMPHILUS.

Quidvis patiar.

DAVUS.

Pater est, Pamphile.

Difficilest. Tum hæc solast mulier. Dictum ac factum in-
venerit

Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido.

PAMPHILUS.

Ejiciat?

DAVUS.

Cito.

PAMPHILUS.

Cedo igitur quid faciam, Dave?

DAVUS.

Dic te ducturum.

PAMPHILUS.

Hem.

DAVUS.

Quid est?

PAMPHILUS.

Egon' dicam?

DAVUS.

Cur non?

PAMPHILUS.

Numquam faciam.

DAVUS.

Ne nega.

PAMPHILUS.

Suadere noli.

DAVUS.

Ex ea re quid fiat, vide.

PAMPHILUS.

Ut ab illa excludar, huc concludar.

DAVUS.

Non itast.

Nempe hoc sic esse opinor : dicturum patrem,
 Ducas volo hodie uxorem : tu, ducam, inquires.
 Cedo quid iurgabit tecum? Hic reddes omnia,
 Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
 Sine omni periculo : nam hocce haud dubiumst, quin Chremes
 Tibi non det gnatam. Nec tu ea causa minueris
 Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
 Patri dic velle : ut, quum velit, tibi jure irasci non queat.
 Nam quod tu speres, propulsabo facile. Uxorem his moribus
 Dabit nemo; inveniet inopem potius, quam te corrumpi finat.
 Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris :
 Aliam otiosus quæret : interea aliquid acciderit boni.

PAMPHILUS.

Itan credis?

DAVUS.

Haud dubium id quidem est.

PAMPHILUS.

Vide quo me inducas.

DAVUS.

Quin taces?

PAMPHILUS.

Dicam. Puerum autem ne resciscat mi esse ex illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum.

DAVUS.

O facinus audax!

PAMPHILUS.

Hanc fidem
Sibi me obsecravit, qui se sciret non desertum iri, ut darem.

DAVUS.

Curabitur. Sed pater adest. Cave, te esse tristem sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

SIMO.

REVISO quid agant, aut quid captent consili.

DAVUS.

Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.

Venit meditatus alicunde ex solo loco:

Orationem sperat invenisse se,

Qui differat te: proin tu fac apud te ut fies.

PAMPHILUS.

Modo ut possim, Dave.

DAVUS.

Crede inquam hoc mihi, Pamphile,
 Numquam hodie tecum commutaturum patrem
 Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

BYRRIA.

HERUS me relictis rebus iussit Pamphilum
 Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
 Scirem. Propterea nunc hunc venientem sequor.
 Ipsum adeo præsto video cum Davo: hoc agam.

SIMO.

Utrumque adesse video.

DAVUS.

Hem, ferva.

SIMO.

Pamphile!

DAVUS.

Quasi de improvise respice ad eum.

PAMPHILUS.

Ehem, pater.

DAVUS.

Probe.

SIMO.

Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

BYRRIA.

Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat.

PAMPHILUS.

Neque istic, neque alibi tibi erit usquam in me mora.

BYRRIA.

Hem.

DAVUS.

Ommutuit.

BYRRIA.

Quid dixit?

SIMO.

Facis, ut te decet,

Quum istuc, quod postulo impetro cum gratia.

DAVUS.

Sum verus?

BYRRIA.

Herus, quantum audio, uxore excidit.

SIMO.

I nunc jam intro; ne in mora quum opus fit, fies.

PAMPHILUS.

Eo.

BYRRIA.

Nullane in re esse homini cuiquam fidem?

Verum illud verbum est, volgo quod dici solet,

Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.

Ego illam vidi virginem; forma bona

Memini videre: quo æquior sum Pamphilo,

Si se illam in fomis, quam illum, amplecti maluit.

Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS. SIMO.

DAVUS.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, et ea me hic restitisse gratia.

SIMO.

Quid Davos narrat?

DAVUS.

Æque quicquam nunc quidem.

SIMO.

Nihilne? Hem.

DAVUS.

Nihil profus.

SIMO.

Atqui expectabam quidem.

DAVUS.

Præter spem evenit: sentio: hoc male habet virum.

SIMO.

Potin' es mihi verum dicere?

DAVUS.

Nihil facilius.

SIMO.

Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Propter hujusce hospitai consuetudinem?

DAVUS.

Nihil hercle: aut, si adeo, bidui est aut tridui
Hæc sollicitudo: nosti: deinde desinet.
Etenim ipse secum recta reputavit via.

SIMO.

Laudo.

DAVUS.

Dum licitum est eii, dumque ætas tulit,
 Amavit: tum id clam: cavit, ne umquam infamiæ
 Ea res sibi esset, ut virum fortem decet:
 Nunc uxore opus est: animum ad uxorem adpulit.

SIMO.

Subtristis visus esse aliquantulum mihi.

DAVUS.

Nihil propter hanc rem: sed est, quod fuscenset tibi.

SIMO.

Quidnam est?

DAVUS.

Puerile est.

SIMO.

Quid id est?

DAVUS.

Nihil.

SIMO.

Quin dic, quid est?

DAVUS.

Ait nimium parce facere sumptum.

SIMO.

Mene?

DAVUS.

Te.

Vix, inquit, drachmis est obsonatus decem:

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cenam meorum æqualium

Potissimum nunc? Et, quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparce nimium. Non laudo.

SIMO.

Tace.

DAVUS.

Commovi.

SIMO.

Ego istæc, recte ut fiant, videro.

Quidnam hoc rei est? Quid hic volt veterator sibi?

Nam si hic malist quicquam, hem illic est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS. SIMO. DAVUS. LESBIA. GLYCERIUM.

MYSIS.

RTA pol quidem res est, ut dixti, Lesbia :
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

SIMO.

Ab Andriaest ancilla hæc.

DAVUS.

Quid narras?

SIMO.

Itaest.

MYSIS.

Sed hic Pamphilus. . . .

SIMO.

Quid dicit?

MYSIS.

Firmavit fidem.

SIMO.

Hem.

DAVUS.

Utinam aut hic furdus, aut hæc muta facta sit.

MYSIS.

Nam quod peperisset, jussit tolli.

SIMO.

O Juppiter!

Quid ego audio? Actumst, siquidem hæc vera prædicat.

LESBIA.

Bonum ingenium narras adolescentis.

MYSIS.

Optimum.

Sed sequere me intro, ne in mora illi sis.

LESBIA.

Sequor.

DAVUS.

Quod remedium nunc huic malo inveniam?

SIMO.

Quid hoc?

Adeone est demens? Ex peregrina? Jam scio; ah
Vix tandem sensi stolidus.

DAVUS.

Quid hic sensisse ait?

SIMO.

Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia:
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.

GLYCERIUM.

Juno Lucina, fer opem: ferva me, obsecro!

SIMO.

Hui, tam cito? Ridiculum: postquam ante ostium
Me audivit stare, adproperat. Non fat commode
Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc.

DAVUS.

Mihin?

SIMO.

Num immemor es discipuli?

DAVUS.

Ego, quid narres, nescio.

SIMO.

Hicine me si imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periculo fit; ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA. SIMO. DAVUS.

LESBIA.

ADHUC Archylis, quæ adsolent quæque oportet
Signa esse ad salutem, omnia huic esse video.
Nunc primum fac istæc lavet: post deinde,
Quod jussi ei dari bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per ecastor scitus puer est natus Pamphilo.
Deos quæso, ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono;
Quumque huic veritust optumæ adulescenti facere injuriam.

SIMO.

Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te esse ortum?

DAVUS.

Quidnam id est?

SIMO.

Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ:
Sed postquam egressast, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate: ut metui videar certe, si resciverim.

DAVUS.

Certe hercle nunc hic se ipfus fallit, haud ego.

SIMO.

Edixin' tibi,
Interminatus sum, ne faceres? Num veritu's? Quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pamphilo?

DAVUS.

Teneo, quid erret, et quid agam habeo.

SIMO.

Quid taces?

DAVUS.

Quid credas? Quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.

SIMO.

Mihi quisquam?

DAVUS.

Eho an tute intellexti hoc adfimulari?

SIMO.

Inrideor.

DAVUS.

Renunciatumst: nam qui istæc tibi incidit suspicio?

SIMO.

Qui? quia te noram.

DAVUS.

Quasi tu dicas, factum id consilio meo.

SIMO.

Certe enim scio.

DAVUS.

Non fatis me pernoisti etiam, qualis sim, Simo.

SIMO.

Egon' te?

DAVUS.

Sed, si quid narrare occœpi, continuo dari

Tibi verba censes falso : itaque hercle nil jam muttire audeo.

SIMO.

Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic.

DAVUS.

Intellexti.

Sed nihilo fecius mox deferent puerum huc ante ostium.

Id ego jam nunc tibi renuntio, here, futurum, ut sis sciens :

Ne tu hoc posterius dicas Davi factum consilio aut dolis.

Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

SIMO.

Unde id fcis ?

DAVUS.

Audivi, et credo : multa concurrunt simul,

Qui conjecturam hanc nunc facio. Jam primum hæc se e

Pamphilo

Gravidam dixit esse : inventum est falsum. Nunc, postquam videt

Nuptias domi apparari, missast ancilla illico

Obstetricem accersitum ad eam, et puerum ut adferret simul.

Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiæ.

SIMO.

Quid ais ? Quum intellexeras

Id consilium capere, cur non dixti extemplo Pamphilo ?

DAVUS.

Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego ? Nam omnes nos quidem

Scimus, quam misere hanc amarit. Nunc sibi uxorem expetit.

Postremo id mihi da negoti : tu tamen idem has nuptias

Perge facere ita, ut facis : et id spero adjuturos deos.

SIMO.

Immo abi intro : ibi me opperire, et quod parato opus est para.

Non inpulit me, hæc nunc omnino ut crederem :
 Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia :
 Sed parvi pendo : illud mi multo maxumumst,
 Quod mihi pollicitust ipfus gnatus. : Nunc Chremem
 Conveniam : orabo gnato uxorem : si impetro,
 Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias ?
 Nam gnatus quod pollicitust, haud dubiumst mihi,
 Si nolit, quin eum merito possim cogere.
 Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO. CHREMES.

SIMO.

JUBEO Chremetem.

CHREMES.

O, te ipsum quærebam.

SIMO.

Et ego te.

CHREMES.

Optato advenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
 Meam nubere tuo gnato : id viso, tun' an illi infaniant.

SIMO.

Ausculpta paucis : et quid ego te velim et tu quod quæris scies.

CHREMES.

Ausculto : loquerè quid velis.

SIMO.

Per te deos oro, et nostram amicitiam, Chreme,

Quæ, incepta a parvis, cum ætate adcrevit simul,
 Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
 Cujus tibi potestas summa servandi datur,
 Ut me adjuves in hac re : atque ita uti nuptiæ
 Fuerant futuræ, fiant.

CHREMES.

Ah ne me obsecra :

Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.
 Alium esse censes nunc me, atque olim quum dabam ?
 Si in rem est utrique ut fiant, accersi jube.
 Sed si ex ea re plus malist, quam commodi,
 Utrique : id te oro, in commune ut confulas,
 Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.

SIMO.

Immo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme :
 Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat.

CHREMES.

Quid est ?

SIMO.

Iræ sunt inter Glycerium et gnatum.

CHREMES.

Audio.

SIMO.

Ita magnæ, ut sperem posse avelli.

CHREMES.

Fabulæ.

SIMO.

Profecto sic est.

CHREMES.

Sic hercle, ut dicam tibi :

Amantium iræ amoris integratio est.

SIMO.

Hem, id te oro, ut ante eamus. Dum tempus datur,

Dumque ejus lubido occlusast contumeliis,
 Prius quam harum scelera et lacrumæ confictæ dolis
 Reducunt animum ægrotum ad misericordiam,
 Uxorem demus. Spero consuetudine et
 Conjugio liberali devinctum, Chreme,
 Dein facile ex illis sese emerfurum malis.

CHREMES.

Tibi ita hoc videtur : at ego non posse arbitror
 Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.

SIMO.

Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris ?

CHREMES.

At istuc periculum in filia fieri, grave est.

SIMO.

Nempe incommoditas denique huc omnis redit :
 Si eveniat, quod di prohibeant, discessio :
 At si corrigitur, quot commoditates, vide.
 Principio amico filium restitueris ;
 Tibi generum firmum, et filiæ invenies virum.

CHREMES.

Quid istic ? Si ita istuc animum induxti esse utile,
 Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

SIMO.

Merito te semper maxumi feci, Chreme.

CHREMES.

Sed quid ais ?

SIMO.

Quid ?

CHREMES.

Qui scis eos nunc discordare inter se ?

SIMO.

Ipfus mihi Davos, qui intumust eorum consiliis, dixit :

Et is mihi suadet, nuptias quantum queam ut maturem.
 Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
 Tute adeo jam ejus verba audies. Heus, evocate huc Davom.
 Atque eccum : video ipsum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

DAVUS.

AD te ibam.

SIMO.

Quidnam est?

DAVUS.

Cur uxor non adcerfitur? Jam advesperascit.

SIMO.

Audin' tu illum?

Ego dudum non nihil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres
idem,Quod volgus fervorum solet, dolis ut me deluderet :
Propterea quod amat filius.

DAVUS.

Egon' istuc facerem?

SIMO.

Credidi :

Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

DAVUS.

Quid?

SIMO.

Scies :

Nam propemodum habeo tibi fidem.

DAVUS.

Tandem cognosti qui fies?

SIMO.

Non fuerant nuptiæ futuræ.

DAVUS.

Quid? non?

SIMO.

Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertemptarem.

DAVUS.

Quid ais?

SIMO.

Sic res est.

DAVUS.

Vide!

Numquam istuc quivi ego intellegere. Vah, consilium cal-
lidum.

SIMO.

Hoc audi. Ut hinc te introire iussi, opportune hic fit mi ob-
viam.

DAVUS.

Hem,

Numnam periimus?

SIMO.

Narro huic, quæ tu dudum narraisti mihi.

DAVUS.

Quidnam audio?

SIMO.

Gnatam ut det oro, vixque id exoro.

DAVUS.

Occidi.

SIMO.

Hem, quid dixi?

DAVUS.

Optume inquam factum.

SIMO.

Nunc per hunc nullast mora.

CHREMES.

Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuntio.

SIMO.

Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has nuptias—

DAVUS.

Ego vero solus.

SIMO.

Corrigere mihi gnatum porro enitere.

DAVUS.

Faciám hercle fedulo.

SIMO.

Potes nunc, dum animus irritatus est.

DAVUS.

Quiescas.

SIMO.

Age igitur, ubi nunc est ipfus?

DAVUS.

Mirum, ni domi est.

SIMO.

Ibo ad eum: atque eadem hæc tibi quæ dixi, dicam itidem illi.

DAVUS.

Nullus fum.

Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum; jam perturbavi omnia:

Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium;

Feci hodie ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo.
 Hem, astutias : quod si quiessem, nihil evenisset mali.
 Sed eccum ipsum video : occidi.
 Utinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS. DAVUS.

PAMPHILUS.

UBI illic est, qui me perdidit ?

DAVUS.

Perii.

PAMPHILUS.

Atque hoc confiteor mihi
 Jure obtigisse ; quandoquidem tam iners, tam nulli consili
 Sum. Servon' fortunas meas me commisisse futili ?
 Ego pretium ob stultitiam fero : sed inultum id numquam a
 me auferet.

DAVUS.

Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si devito hoc malum.

PAMPHILUS.

Nam quid ego nunc dicam patri ? Negabon' velle me, modo
 Qui sum pollicitus ducere ? Qua fiducia id facere audeam ?
 Nec, quid me nunc faciam, scio.

DAVUS.

Nec quid me, atque id ago sedulo.

Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam pro-
 ducam moram.

Oh.

PAMPHILUS.

DAVUS.

Vifus fum.

PAMPHILUS.

Ehodum, bone vir, quid ais? Viden' me confiliis tuis
Miferum inpeditum effe?

DAVUS.

At jam expediam.

PAMPHILUS.

Expedies?

DAVUS.

Certe, Pamphile.

PAMPHILUS.

Nempe ut modo.

DAVUS.

Immo melius fpero.

PAMPHILUS.

Oh tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem inpeditam et perditam restituas? Hem quo fretus fim,
Qui me hodie ex tranquilliffima re coniecifti in nuptias.
An non dixi hoc effe futurum?

DAVUS.

Dixti.

PAMPHILUS.

Quid meritum's?

DAVUS.

Crucem.

Sed fine paululum ad me redeam: jam aliquid difpiciam.

PAMPHILUS.

Hei mihi,

Quum non habeo fpatium, ut de te fumam fupplicium, ut volo:
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcifci, monet.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

CHARINUS.

HOCINEST credibile, aut memorabile ;
 Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
 Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
 Alterius sua ut comparent commoda ? Ah
 Idne est verum ? Immo id est genus hominum pessimum, in
 Denegando modo queis pudor paulum adest :
 Post ubi tempus promissa jam perfici,
 Tum coacti necessario se aperiunt :
 Et timent : et tamen res premit denegare :
 Ibi tum eorum impudentissima oratio est :
 Quis tu es ? quis mihi es ? cur meam tibi ?
 Heus, proximus sum egomet mihi.
 Attamen, ubi fides, si roges,
 Nil pudet : hic, ubi opus, non verentur : illic ubi nil opus,
 ibi verentur.
 Sed quid agam ? adeamne ad eum, et cum eo injuriam hanc
 expostulem ?

Ingeram mala multa ? Atque aliquis dicat, nihil promoveris.
 Multum : molestus certe ei fuero ; atque animo morem gesserō.

PAMPHILUS.

Charine, et me et te imprudens, nisi quid di respiciunt, perdidisti.

CHARINUS.

Itane imprudens ? Tandem inventa est causa. Solvisti fidem.

PAMPHILUS.

Quid tandem ?

CHARINUS.

Etiam nunc me ducere istis dictis postulas?

PAMPHILUS.

Quid istuc est?

CHARINUS.

Postquam me amare dixi, complacitasti tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo.

PAMPHILUS.

Falsus's.

CHARINUS.

Nonne tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,
Nisi me lactasses amantem, et falsa spe produceres?
Habeas.

PAMPHILUS.

Habeam? ah nescis quantis in malis verfer miser;
Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines
Meus carnufex.

CHARINUS.

Quid istuc tam mirum est, de te si exemplum capit?

PAMPHILUS.

Haud istuc dicas, si cognoris vel me vel amorem meum.

CHARINUS.

Scio: cum patre altercasti dudum: et is nunc propterea tibi
Suscesset: nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.

PAMPHILUS.

Immo etiam, quo tu minus fcis ærumnas meas,
Hæc nuptiæ non adparabantur mihi:
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

CHARINUS.

Scio: tu coactus tua voluntate es.

PAMPHILUS.

Mane:

Nondum fcis.

CHARINUS.

Scio equidem illam ducturum esse te.

PAMPHILUS.

Cur me enicas? Hoc audi. Numquam destitit
Instare, ut dicerem me esse ducturum patri;
Suadere, orare, usque adeo, donec perpulit.

CHARINUS.

Quis homo istuc?

PAMPHILUS.

Davos . . . .

CHARINUS.

Davos?

PAMPHILUS.

Interturbat.

CHARINUS.

Quamobrem?

PAMPHILUS.

Nescio:

Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

CHARINUS.

Factum hoc est, Dave?

DAVUS.

Factum.

CHARINUS.

Hem, quid ais, scelus?

At tibi di dignum factis exitium duint.

Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc consilium, darent?

DAVUS.

Deceptus sum, at non defetigatus.

CHARINUS.

Scio.

DAVUS.

Hac non successit, alia adgrediemur via.
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

PAMPHILUS.

Immo etiam : nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DAVUS.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies :
Capitis periculum adire, dum profim tibi :
Tuumst, si quid præter spem evenit, mi ignoscere.
Parum succedit, quod ago : at facio sedulo.
Vel melius tute reperi, me missum face.

PAMPHILUS.

Cupio : restitue, quem a me accepisti locum.

DAVUS.

Faciam.

PAMPHILUS.

At jam hoc opus est.

DAVUS.

Hem, st! mane : concrepuit a Glycerio ostium.

PAMPHILUS.

Nihil ad te.

DAVUS.

Quæro.

PAMPHILUS.

Hem, nuncne demum?

DAVUS.

At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS. PAMPHILUS. CHARINUS. DAVUS.

MYSIS.

JAM ubiubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum : tu modo, anime mi, noli te macerare.

PAMPHILUS.

Myfis.

MYSIS.

Quis est? Ehem Pamphile, opportune te mihi offers.

PAMPHILUS.

Quid est?

MYSIS.

Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad se venias :
Videre ait te cupere.

PAMPHILUS.

Vah, perii : hoc malum integrascit.
Sicine me atque illam opera tua nunc miseros sollicitari ?
Nam idcirco adcerfor, nuptias quod mi adparari fenfit.

CHARINUS.

Quibus quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset.

DAVUS.

Age, si hic non insanit fatis sua sponte, instiga.

MYSIS.

Atque edepol

Ea res est : proptereaque nunc misera in mœrore est.

PAMPHILUS.

Myfis,

Per omnes tibi adjuro deos, numquam eam me deserturum ;

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant,
Qui inter nos discidium volunt: hanc, nisi mors, mi adimet
nemo.

MYSIS.

Resipisco.

PAMPHILUS.

Non Apollinis magis verum, atque hoc, responsum est.
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. Sed si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.
Quis videor?

CHARINUS.

Miser æque, atque ego.

DAVUS.

Confilium quæro.

CHARINUS.

Fortis!

PAMPHILUS.

Scio, quid conere.

DAVUS.

Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

PAMPHILUS.

Jam hoc opus est.

DAVUS.

Quin jam habeo.

CHARINUS.

Quid est?

DAVUS.

Huic, non tibi habeo, ne erres.

CHARINUS.

Sat habeo.

PAMPHILUS.

Quid facies? Cedo.

DAVUS.

Dies mi hic ut fatis fit vereor

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas:
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento estis.

PAMPHILUS.

Ego hanc visam.

DAVUS.

Quid tu? quo hinc te agis?

CHARINUS.

Verum vis dicam?

DAVUS.

Immo etiam

Narrationis incipit mi initium.

CHARINUS.

Quid me fiet?

DAVUS.

Eho tu impudens, non fatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias?

CHARINUS.

Dave, at tamen . . . .

DAVUS.

Quid ergo?

CHARINUS.

Ut ducam.

DAVUS.

Ridiculum.

CHARINUS.

Huc face ad me ut venias, si quid poteris.

DAVUS.

Quid veniam? Nil habeo.

CHARINUS.

At tamen si quid.

DAVUS.

Age, veniam.

CHARINUS.

Si quid ;

Domi ero.

DAVUS.

Tu, Myfis, dum exeo, parumper opperire hic.

MYSIS.

Quapropter ?

DAVUS.

Ita factò 'st opus.

MYSIS.

Matura.

DAVUS.

Jam inquam hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS. DAVUS.

MYSIS.

NIHILNE esse proprium cuiquam ? Di, vestram fidem :
 Summum bonum esse heræ putavi hunc Pamphilum,
 Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
 Paratum : verum ex eo nunc misera quem capit
 Laborem ! Facile hic plus mali est, quam illic boni.
 Sed Davos exit. Mi homo, quid istuc obsecro ?
 Quo portas puerum ?

DAVUS.

Myfis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta malitia atque astutia.

MYSIS.

Quidnam incepturu's?

DAVUS.

Accipe a me hunc ocius,
Atque ante nostram januam adpone.

MYSIS.

Obsecro,

Humine?

DAVUS.

Ex ara hinc fume verbenas tibi,
Atque eas substerne.

MYSIS.

Quamobrem id tute non facis?

DAVUS.

Quia si forte opus fit ad herum jurandum mihi,
Non adposuisse, ut liquido possim.

MYSIS.

Intellego:

Nova nunc religio in te istæc incessit. Cedo.

DAVUS.

Move ocius te, ut, quid agam porro, intellegas.
Pro Juppiter!

MYSIS.

Quid est?

DAVUS.

Sponsæ pater intervenit.
Repudio, quod consilium primum intenderam.

MYSIS.

Nescio, quid narres.

DAVUS.

Ego quoque hinc ab dextera
Venire me adsimulabo: tu, ut subservias
Orationi, utcumque opus fit, verbis vide.

MYSIS.

Ego quid agas nihil intellego: sed, si quid est,
Quod mea opera opus fit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod vestrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES. MYSIS. DAVUS.

CHREMES.

REVERTOR, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerfi. Sed quid hoc?
Puer herclest. Mulier, tun' adposuisti hunc?

MYSIS.

Ubi est?

CHREMES.

Non mihi respondes?

MYSIS.

Nusquam est. Væ miseræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit.

DAVUS.

Di vestram fidem,
Quid turbæ apud forum est! quid illic hominum litigant!
Tum annona carast.—Quid dicam aliud, nescio.

MYSIS.

Cur tu obsecro hic me solam?

DAVUS.

Quæ hæc est fabula?
Eho Myfis, puer hic unde est? quisve huc attulit?

MYSIS.

Satin fanu's, qui me id rogites?

DAVUS.

Quem igitur rogem,
Qui hic neminem alium videam?

CHREMES.

Mirror, unde fit.

DAVUS.

Dictura es quod rogo?

MYSIS.

Au.

DAVUS.

Concede ad dexteram.

MYSIS.

Deliras: non tute ipse?

DAVUS.

Verbum, fis, mihi

Unum, præterquam quod te rogo, faxis cave.

Quin dicis undest clare.

MYSIS.

A nobis.

DAVUS.

Attatæ!

Mirum vero, impudenter mulier si facit.

CHREMES.

Ab Andria est ancilla hæc, quantum intellego.

DAVUS.

Adeon videmur vobis esse idonei,

In quibus sic inludatis?

CHREMES.

Veni in tempore.

DAVUS.

Propera adeo puerum tollere hinc ab janua :

Mane : cave quoquam ex istoc excessis loco.

MYSIS.

Di te eradicent : ita me miseram territas.

DAVUS.

Tibi ego dico, annon ?

MYSIS.

Quid vis ?

DAVUS.

At etiam rogas ?

Cedo, cujum puerum hic adposuisti ? dic mihi.

MYSIS.

Tu nescis ?

DAVUS.

Mitte id, quod scio : dic, quod rogo.

MYSIS.

Vestri.

DAVUS.

Cujus nostri ?

MYSIS.

Pamphili.

DAVUS.

Hem, quid ? Pamphili ?

MYSIS.

Eho, annon est ?

CHREMES.

Recte ego semper fugi has nuptias.

DAVUS.

O facinus animadvertendum.

MYSIS.

Quid clamitas?

DAVUS.

Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

MYSIS.

O hominem audacem.

DAVUS.

Verum. Vidi Cantharam

Suffarcinatam.

MYSIS.

Dis pol habeo gratiam,

Quum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.

DAVUS.

Næ illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.

Chremes, si positum puerum ante ædis viderit,

Suam gnatam non dabit? tanto hercle magis dabit.

CHREMES.

Non hercle faciet.

DAVUS.

Nunc adeo, ut tu sis sciens,

Nisi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam

Provolvam: teque ibidem pervolvam in luto.

MYSIS.

Tu pol homo non es sobrius.

DAVUS.

Fallacia

Alia aliam trudit. Jam sufurrari audio,

Civem Atticam esse hanc.

CHREMES.

Hem.

DAVUS.

Coactus legibus

Eam uxorem ducet.

MYSIS.

Au, obsecro, an non civis est?

CHREMES.

Jocularium in malum insciens pæne incidi.

DAVUS.

Quis hic loquitur? O Chreme, per tempus advenis.
Aufcultata.

CHREMES.

Audivi jam omnia.

DAVUS.

Ah næ tu omnia!

CHREMES.

Audivi, inquam, a principio.

DAVUS.

Audistin, obsecro? Hem
Scelera! Hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davom ludere.

MYSIS.

Me miseram: nihil pol falsi dixi, mi fenex.

CHREMES.

Novi omnem rem. Est Simo intus?

DAVUS.

Est.

MYSIS.

Ne me attigas,
Sceleste! Si pol Glycerio non omnia hæc . . . .

DAVUS.

Eho inepta, nescis quid sit actum?

MYSIS.

Qui sciam?

DAVUS.

Hic focer est. Alio pacto haud poterat fieri,

Ut sciret hæc, quæ volumus.

MYSIS.

Hem, prædiceres.

DAVUS.

Paullum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IV. SCENA V.

CRITO. MYSIS. DAVUS.

CRITO.

IN hac habitasse platea dictumst Chryfidem,
Quæ sese inhoneste optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere:
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter video. Salvete.

MYSIS.

Obsecro,

Quem video? Estne hic Crito, sobrinus Chryfidis?
Is est.

CRITO.

O Myfis, salve.

MYSIS.

Salvos fis, Crito.

CRITO.

Itan' Chryfis? hem.

MYSIS.

Nos quidem pol miseras perdidit.

CRITO.

Quid vos? quo pacto hic? fatine recte?

MYSIS.

Nosne? Sic

Ut quimus, aiunt, quando, ut volumus, non licet.

CRITO.

Quid Glycerium? jam hic suos parentes reperit?

MYSIS.

Utinam.

CRITO.

An nondum etiam? Haud auspicato huc me adpuli:
 Nam pol, si id scissem, numquam huc tetulissim pedem:
 Semper enim dicta est ejus hæc atque habita est soror:
 Quæ illius fuerunt, possidet: nunc me hospitem
 Lites sequi, quam hic mihi fit facile atque utile,
 Aliorum exempla commonent: simul arbitror,
 Jam aliquem esse amicum et defensorem ei: nam fere
 Grandiuscula jam profectast illinc. Clamitent,
 Me scyphantam: hereditates persequi,
 Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.

MYSIS.

O optume hospes, pol Crito antiquum obtines.

CRITO.

Duc me ad eam: quando huc veni, ut videam.

MYSIS.

Maxime.

DAVUS.

Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

CHREMES.

SATIS jam, satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea:
 Satis periculi cœpi adire: orandi jam finem face.
 Dum studeo obsequi tibi, pæne inlusi vitam filiæ.

SIMO.

Immo enim nunc quum maxime abs te postulo atque oro,
 Chreme,

Ut beneficium verbis inquit dudum, nunc re comprobas.

CHREMES.

Vide quam iniquus sis præ studio: dum id efficias, quod cupis,
 Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
 Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.

SIMO.

Quibus?

CHREMES.

Ah rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo,
 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
 Filiam darem in seditionem, atque in incertas nuptias,
 Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
 Impetrasti; incepti, dum res tetulit. Nunc non fert: feras.
 Illam hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.

SIMO.

Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
 Quibus id maxime utilest, illum esse quam deterrimum.
 Nuptiarum gratia hæc sunt ficta atque incepta omnia.

Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.

CHREMES.

Erras : cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam.

SIMO.

Scio.

CHREMES.

At

Vero voltu ; quum ibi me adeste neuter tum præsenferat.

SIMO.

Credo ; et id facturas Davos dudum prædixit mihi.

Et nescio qui tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

DAVUS.

ANIMO nunc jam otioso esse impero . . . .

CHREMES.

Hem Davom tibi.

SIMO.

Unde egreditur ?

DAVUS.

Meo præsidio atque hospitis.

SIMO.

Quid illud mali est ?

DAVUS.

Ego commodiorem hominem, adventum, tempus, non vidi.

SIMO.
 Quemnam hic laudat?
 Scelus,

DAVUS.
 Omnis res est jam in vado.

SIMO.
 Cesso adloqui?

DAVUS.
 Herus est: quid agam?

SIMO.
 O falve, bone vir.

DAVUS.
 Ehem o Simo, o noster Chremes,
 Omnia adparata jam sunt intus.

SIMO.
 Curafti probe.

DAVUS.
 Ubi voles, accerfe.

SIMO.
 Bene fane: id enimvero hinc nunc abeft.
 Etiam tu hoc respondes, quid iftic tibi negotift?

DAVUS.

Mihin?

SIMO.

Ita.

DAVUS.
 Mihine?

SIMO.

Tibi ergo.

DAVUS.

Modo introii.

SIMO.

Quasi ego, quam dudum, rogem.

DAVUS.

Cum tuo gnato una.

SIMO.

Anne est intus Pamphilus? Crucior miser.
Eho, non tu dixti, esse inter eos inimicitias, carnufex?

DAVUS.

Sunt.

SIMO.

Cur igitur hic est?

CHREMES.

Quid illum censes? cum illa litigat.

DAVUS.

Immo vero indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.
Nescio qui fenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Quum faciem videas, videtur esse quantivis preti:
Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides.

SIMO.

Quidnam adportas?

DAVUS.

Nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.

SIMO.

Quid ait tandem?

DAVUS.

Glycerium se scire civem esse Atticam.

SIMO.

Hem,

Dromo, Dromo.

DROMO.

Quid est?

SIMO.

Dromo.

DAVUS.

Audi.

SIMO.

Verbum si addideris. Dromo.

DAVUS.

Audi obsecro.

DROMO.

Quid vis?

SIMO.

Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

DROMO.

Quem?

SIMO.

Davom.

DAVUS.

Quamobrem?

SIMO.

Quia lubet. Rape inquam.

DAVUS.

Quid feci?

SIMO.

Rape.

DAVUS.

Si quicumque invenies me mentitum, occidito.

SIMO.

Nihil audio.

Ego jam te commotum reddam.

DAVUS.

Tamenetfi hoc verum est?

SIMO.

Tamen.

Cura adfervandum vincitum. Atque audin? quadrupedem
constringito.

Age nunc jam : ego pol hodie, si vivo, tibi
 Ostendam, quid herum sit periculi fallere,
 Et illi patrem.

CHREMES.

Ah ne sævi tantopere.

SIMO.

O Chreme,
 Pietatem gnati. Nonne te miseret mei?
 Tantum laborem capere ob talem filium?
 Age Pamphile : exi Pamphile : ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

PAMPHILUS.

QUIS me volt? Perii, pater est.

SIMO.

Quid ais, omnium?

CHREMES.

Ah,

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

SIMO.

Quasi quicquam in hunc jam gravius dici possiet.

Ain tandem, civis Glyceriumst?

PAMPHILUS.

Ita prædicant.

SIMO.

Ita prædicant? O ingentem confidentiam!

Num cogitat quid dicat? num facti piget?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat?
 Adeo impotenti esse animo, ut præter civium
 Morem atque legem, et sui voluntatem patris,
 Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

PAMPHILUS.

Me miserum.

SIMO.

Hem, modone id demum sensisti, Pamphile?

Olim istuc, olim, quum ita animum induxisti tuum,
 Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi:
 Eodem die istuc verbum vere in te accidit.

Sed quid ego? cur me excrucio, aut cur me macero?
 Cur meam senectutem hujus sollicito amentia?
 An ut pro hujus peccatis ego supplicium fufferam?
 Immo habeat, valeat, vivat cum illa.

PAMPHILUS.

Mi pater.

SIMO.

Quid mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
 Domus, uxor, liberi inventi invito patre.
 Adducti qui illam civem hinc dicant: viceris.

PAMPHILUS.

Pater, licetne pauca?

SIMO.

Quid dices mihi?

CHREMES.

Tamen, Simo, audi.

SIMO.

Ego audiam? quid audiam,
 Chreme?

CHREMES.

At tandem dicat fine.

SIMO.

Age dicat : fino.

PAMPHILUS.

Ego me amare hanc fateor. Si id peccare est, fateor id quoque.
 Tibi, pater, me dedo. Quidvis oneris inpone : impera.
 Vis me uxorem ducere ? hanc amittere ? Ut potero, feram.
 Hoc modo te obsecro : ut ne credas a me adlegatum hunc
 fenem.

Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam.

SIMO.

Adducas ?

PAMPHILUS.

Sine, pater.

CHREMES.

Æcum postulat : da veniam.

PAMPHILUS.

Sine te hoc exorem.

SIMO.

Sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chremes.

CHREMES.

Pro peccato magno paulum supplici fatis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

CRITO.

MITTE orare. Una harum quævis causa me ut faciam monet,
 Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

CHREMES.

Andrium ego Critonem video? Is certe est.

CRITO.

Salvos fis, Chreme.

CHREMES.

Quid tu Athenas infolens?

CRITO.

Evenit. Sed hicineſt Simo?

CHREMES.

Hic.

CRITO.

Simo, men' quæris?

SIMO.

Eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?

CRITO.

Tu negas?

SIMO.

Itane huc paratus advenis?

CRITO.

Qua re?

SIMO.

Rogas?

Tune inpune hæc facias? tune hic homines aduleſcentulos

Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem inlicis?

Sollicitando, et pollicitando eorum animos lactas?

CRITO.

Sanun es?

SIMO.

Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

PAMPHILUS.

Perii: metuo, ut ſubſtet hoſpes.

CHREMES.

Si, Simo, hunc noris fatiſ,

Non ita arbitrere : bonus est hic vir.

SIMO.

Hic vir fit bonus ?

Itane adtemperate evenit, hodie in ipsis nuptiis
Ut veniret, antehac numquam ? Est vero huic credendum,
Chremes ?

PAMPHILUS.

Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam
probe.

SIMO.

Sycophanta.

CRITO.

Hem.

CHREMES.

Sic, Crito, est hic : mitte.

CRITO.

Videat qui fiet.

Si mihi perget quæ volt dicere, ea quæ non volt audiet.
Ego istæc moveo aut curo ? Non tu tuum malum æquo animo
feres ?

Nam ego quæ dico, vera an falsa audieris, jam sciri potest.
Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus est,
Et istæc una parva virgo. Tum ille egens forte adplicat
Primum ad Chryfidis patrem se.

SIMO.

Fabulam inceptat.

CHREMES.

Sine.

CRITO.

Itane vero ? obturbat.

CHREMES.

Perge tu.

CRITO.

Is mihi cognatus fuit,
 Qui eum recepit. Ibi ego audivi ex illo sese esse Atticum.
 Is ibi mortuus est.

CHREMES.

Ejus nomen?

CRITO.

Nomen tam cito?

PAMPHILUS.

Phania.

CHREMES.

Hem,

Perii.

CRITO.

Verum hercle opinor fuisse Phaniam: hoc certo scio,
 Rhamnufium se aiebat esse.

CHREMES.

O Juppiter.

CRITO.

Eadem hæc, Chreme,
 Multi alii in Andro audivere.

CHREMES.

Utinam id sit, quod spero. Eho, dic mihi,
 Quid eam tum; suamne esse aibat?

CRITO.

Non.

CHREMES.

Cujam igitur?

CRITO.

Fratris filiam.

CHREMES.

Certe mea est.

CRITO.

Quid ais?

SIMO.

Quid tu ais?

PAMPHILUS.

Arrige auris, Pamphile.

SIMO.

Qui credis?

CHREMES.

Phania illic frater meus fuit.

SIMO.

Noram et scio.

CHREMES.

Is hinc, bellum fugiens meque in Asiam persequens proficiscitur;

Tum illam relinquere hic est veritus. Post illa nunc primum audio

Quid illo fit factum.

PAMPHILUS.

Vix sum apud me: ita animus commotus metu, Spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono.

SIMO.

Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo.

PAMPHILUS.

Credo, pater.

CHREMES.

At mi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet.

PAMPHILUS.

Dignus es

Cum tua religione, odium! Nodum in scirpo quæris.

CRITO.

Quid istuc est?

CHREMES.

Nomen non convenit.

CRITO.

Fuit hercle huic aliud parvæ.

CHREMES.

Quod, Crito?

Numquid meministi?

CRITO.

Id quæro.

PAMPHILUS.

Egon hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, quum egomet poſſim in hac re medicari
mihi?

Non patiar. Heus, Chreme, quod quæris, Paſibula.

CHREMES.

Ipſaſt.

CRITO.

Eaſt.

PAMPHILUS.

Ex ipſa millies audivi.

SIMO.

Omnis nos gaudere hoc, Chreme,
Te credo credere.

CHREMES.

Ita me Di ament, credo.

PAMPHILUS.

Quid reſtat, pater?

SIMO.

Jam dudum reſ reduxit me ipſa in gratiam.

PAMPHILUS.

O lepidum patrem.

De uxore, ita ut poſſedi, nil mutat Chremes.

CHREMES.

Causa optumast :

Nisi quid pater ait aliud.

PAMPHILUS.

Nempe id.

SIMO.

Scilicet.

CHREMES.

Dos, Pamphile, est

Decem talenta.

PAMPHILUS.

Accipio.

CHREMES.

Propero ad filiam. Eho mecum, Crito :

Nam illam me credo haud nosse.

SIMO.

Cur non illam huc transferri jubes ?

PAMPHILUS.

Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti.

SIMO.

Non potest.

PAMPHILUS.

Qui ?

SIMO.

Quia habet aliud magis ex sese et majus.

PAMPHILUS.

Quidnam ?

SIMO.

Vinctus est.

PAMPHILUS.

Pater, non recte vinctust.

SIMO.

At ita iussi.

PAMPHILUS.

Jube solvi, obsecro.

SIMO.

Age fiat.

PAMPHILUS.

At matura.

SIMO.

Eo intro.

PAMPHILUS.

O faustum et felicem diem.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS. PAMPHILUS.

CHARINUS.

PROVISO quid agat Pamphilus. Atque eccum.

PAMPHILUS.

Aliquis forsan me putet
 Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum liquet.
 Ego Deum vitam propterea sempiternam esse arbitror,
 Quod voluptates eorum propriæ sunt: nam mi immortalitas
 Partast, si nulla ægritudo huic gaudio intercefferit.
 Sed quem ego mihi potissimum optem nunc, cui hæc narrem,
 dari?

CHARINUS.

Quid illud gaudi est?

PAMPHILUS.

Davom video. Nemost, quem malle, omnium:
 Nam hunc scio mea folide solum gavifurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

DAVUS.

PAMPHILUS ubinam?

PAMPHILUS.

Hic est, Dave.

DAVUS.

Quis homost?

PAMPHILUS.

Ego sum Pamphilus.

Nescis quid mi obtigerit.

DAVUS.

Certe : sed quid mi obtigerit scio.

PAMPHILUS.

Et quidem ego.

DAVUS.

More hominum evenit, ut quod sim nactus mali
Prius rescisceres tu, quam ego illud quod tibi evenit boni.

PAMPHILUS.

Mea Glycerium suos parentes repperit.

DAVUS.

Factum bene.

CHARINUS.

Hem.

PAMPHILUS.

Pater amicus summus nobis.

DAVUS.

Quis?

PAMPHILUS.

Chremes.

DAVUS.

Narras probe.

PAMPHILUS.

Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam.

CHARINUS.

Num ille fomniat

Ea quæ vigilans voluit?

PAMPHILUS.

Tum de puero, Dave?

DAVUS.

Ah define :

Solutus es quem diligunt Di.

CHARINUS.

Salvos sum, si hæc vera sunt.

Conloquar.

PAMPHILUS.

Quis homost? Charine, in tempore ipso mi advenis.

CHARINUS.

Bene factum.

PAMPHILUS.

Audisti?

CHARINUS.

Omnia. Age, me in tuis secundis respice.
Tuus est nunc Chremes : facturum quæ voles scio esse omnia.

PAMPHILUS.

Memini : atque adeo longum est nos illum expectare dum
exeat.

Sequere hac me. Intus apud Glycerium nunc est. Tu, Dave,
abi domum :

Propera, accerfe, hinc qui auferant eam. Quid ftas? quid
ceffas?

DAVUS.

Eo.

Ne expectetis dum exeant huc : intus despondebitur :

Intus tranfigetur, fi quid est quod reftet. Plaudite.

E U N U C H U S.

Sed quid mirum, si quidam in se inveniunt
Quam plurimum de se habere, et
In his se totum esse, et in
Tom. II. quod in se inveniunt
Existunt esse, sic existunt
Respondit, non dicitur esse, nisi
Aga Julia, Magna, et Libera, et
Milia, curia, et I. Adria, et
Modos, et I. Claudius, et I. Claudius,
Aga II. M. Valerius, et I. Claudius,
Atque in Theatro scriptis, causam dicere
Prius, unde petitur, turum, quae sit sum,
Quam ille qui petit, unde in se inveniunt
Aut unde in patriam monumentum pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
Defensus sum, nihil est quod dicat mihi:
Si ne erret, mentes, et desinat lacerare.
Habeo alia multa, namque condonabuntur.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

PHÆDRIA adulescens.
PARMENO fervus.
THAIS meretrix.
GNATHO parasitus.
CHÆREA adulescens.
THRASO miles.
PYTHIAS ancilla.
CHREMES adulescens.
ANTIPHO adulescens.
DORIAS ancilla.
DORUS eunuchus.
SANGA coquus.
SOPHRONA nutrix.
LACHES fenex.

Acta ludis Megalensib. L. Postumio Albino L. Cornelio Merula
Ædilib. curulib. Egere L. Ambivius Turpio L. Atilius Prænestinus.
Modos fecit Flaccus Claudi Tibiis duabus dextris. Græca Menandru.
Acta II. M. Valerio C. Fannio Cofs.

E U N U C H U S .

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere,
In his poeta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existumavit esse, sic existumet,
Responsum, non dictum esse, quia læsit prior :
Qui bene vertendo, et easdem scribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit :
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam ille qui petit, unde is sit thesaurus sibi :
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet :
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi :
Is ne erret, moneo, et desinat laceffere.
Habeo alia multa, nunc quæ condonabitur ;

Quæ proferentur post, si perget lædere ;
 Ita ut facere instituit. Quam nunc acturi sumus
 Menandri Eunuchum, postquam Ædiles emerunt ;
 Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia,
 Magistratus quum ibi adessent. Occeptast agi.
 Exclamat, furem, non poetam, fabulam
 Dedisse, et nil dedisse verborum tamen :
 Colacem esse Nævi, et Plauti veterem fabulam :
 Parasiti personam inde ablatam et militis.
 Si id est peccatum, peccatum imprudentiast
 Poetæ : non quo furtum facere studuerit.
 Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est : in ea est parasitus Colax,
 Et miles gloriosus : eas se non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suam
 Ex Græca : sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id vero pernegat.
 Quodsi personis isdem uti aliis non licet :
 Qui magis licet currentem servum scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per servom senem,
 Amare, odisse, suspicari ? Denique
 Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.
 Quare æcum est vos cognoscere atque ignoscere,
 Quæ veteres factitarunt, si faciunt novi.
 Date operam, et cum silentio animum attendite,
 Ut pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

PHÆDRIA.

QUID igitur faciam? Non eam? ne nunc quidem
 Quum adcerfor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?
 Exclufit: revocat. Redeam? Non, fi me obsecret.

PARMENO.

Siquidem hercle poffis, nihil prius neque fortius:
 Verum fi incipies, neque pertendes naviter,
 Atque ubi pati non poteris, quum nemo expetet,
 Infecta pace, ultro ad eam venies; indicans
 Te amare, et ferre non poffe: actumft: ilicet:
 Perifti. Eludet, ubi te victum fenferit.
 Proin tu, dum eft tempus, etiam atque etiam cogita,
 Here, quæ res in fe neque confilium neque modum
 Habet ullum, eam confilio regere non potes.
 In amore hæc omnia infunt vitia: injuriæ,
 Suspiciones, inimicitia, indutiæ,
 Bellum, pax rurfum: incerta hæc fi tu postules
 Ratione certa facere, nihilo plus agas,
 Quam fi des operam, ut cum ratione infanias.
 Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
 “Egone illam, quæ illum? quæ me? quæ non? Sine modo!
 Mori me malim! Sentiet qui vir fiem!”
 Hæc vërba una me hercle falfa lacrimula,
 Quam oculos terendo misere vix vi exprefferit,
 Reftinguet: et te ultro accusabit: et dabis
 Ultro supplicium.

PHÆDRIA.

O indignum facinus : nunc ego
 Et illam scelestam esse et me miserum sentio :
 Et tædet : et amore ardeo : et prudens sciens,
 Vivus videntque pereo : nec quid agam scio.

PARMENO.

Quid agas ? Nisi ut te redimas captum quam queas
 Minimo : si nequeas paululo, at quanti queas :
 Et ne te afflictes.

PHÆDRIA.

Itane fuades ?

PARMENO.

Si sapias.

Neque, præterquam quas ipse amor molestias
 Habet, addas : et illas, quas habet, recte feras.
 Sed eccæ ipsa egreditur, nostri fundi calamitas :
 Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS. PHÆDRIA. PARMENO.

THAIS.

MISERAM me ! vereor ne illud gravius Phædria
 Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acceperit,
 Quod heri intromissus non est.

PHÆDRIA.

Totus, Parmeno,
 Tremo horreoque, postquam aspexi hanc.

PARMENO.

Bono animo es :

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus fatis.

THAIS.

Quis hic loquitur? Ehem, tun hic eras, mi Phædria?

Quid hic stabas? Cur non recta introibas?

PARMENO.

Ceterum

De exclusione verbum nullum.

THAIS.

Quid taces?

PHÆDRIA.

Sane, quia vero hæ mihi patent semper fores,

Aut quia sum apud te primus.

THAIS.

Missa istæc face.

PHÆDRIA.

Quid missa? O Thais, Thais, utinam esset mihi

Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,

Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;

Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.

THAIS.

Ne crucia te obsecro, anime mi, mi Phædria.

Non pol, quo quemquam plus amem aut plus diligam,

Eo feci: sed ita erat res, faciundum fuit.

PARMENO.

Credo, ut fit, misera præ amore exclusisti hunc foras.

THAIS.

Sicine agis, Parmeno? Age: sed, huc qua gratia

Te accerfi jussi, auscultata.

PHÆDRIA.

Fiat.

THAIS.

Dic mihi

Hoc primum, potin est hic tacere?

PARMENO.

Egone? Optume.

Verum heus tu, hac lege tibi meam adstringo fidem:

Quæ vera audivi, taceo et contineo optume:

Sin falsum aut vanum aut fictum est, continuo palamst:

Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

THAIS.

Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

PARMENO.

Potest taceri hoc.

THAIS.

Ibi tum matri parvolam

Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Attica hinc abreptam.

PHÆDRIA.

Civemne?

THAIS.

Arbitror:

Certum non scimus: matris nomen et patris

Dicebat ipsa: patriam et signa cetera

Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat: e prædonibus,

Unde emerat, se audisse, abreptam e Sunio.

Mater ubi accepit, cœpit studiose omnia

Docere, educere, ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, hospite

Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

PARMENO.

Utrumque hoc falsum est: effluet.

THAIS.

Qui istuc?

PARMENO.

Quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

THAIS.

Ita est; sed sine me pervenire quo volo.
Interea miles, qui me amare ceperat,
In Cariam est profectus: te interea loci
Cognovi. Tute scis, postilla quam intumum
Habeam te: et mea consilia ut tibi credam omnia.

PHÆDRIA.

Ne hoc quidem tacebit Parmeno.

PARMENO.

Oh, dubiumne id est?

THAIS.

Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua est
Nuper: ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is ubi hanc forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire: pretium sperans, illico
Producit: vendit. Forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Inprudens harum rerum ignarusque omnium.
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas ne det sedulo:
Ait, si fidem habeat se iri præpositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam, velle se illam mihi dare.
Verum id vereri. Sed, ego quantum suspicor,

Ad virginem animum adjecit.

PHÆDRIA.

Etiarne amplius?

THAIS.

Nihil: nam quæfivi. Nunc ego eam, mi Phædria,
 Multæ sunt causæ, quamobrem cupiam abducere:
 Primum quod soror est dicta: præterea ut suis
 Restituam ac reddam. Sola sum: habeo hic neminem,
 Neque amicum neque cognatum. Quamobrem, Phædria,
 Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
 Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius.
 Sine illum priores partes hosce aliquot dies
 Apud me habere. Nihil respondes?

PHÆDRIA.

Pessuma,

Egon quicquam cum istis factis tibi respondeam?

PARMENO.

Eu nofter, laudo: tandem perdoluit: vir es.

PHÆDRIA.

Haud ego nescibam, quorsum tu ires: "parvola
 Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
 Soror dictast: cupio abducere, ut reddam suis:"
 Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
 Ego excludor: ille recipitur. Qua gratia?
 Nisi illum plus amas, quam me; et istam nunc times,
 Quæ advectast, ne illum talem præripiat tibi.

THAIS.

Ego id timeo?

PHÆDRIA.

Quid te ergo aliud sollicitat? cedo.

Num solus ille dona dat? Num tibi meam

Benignitatem sensisti in te claudier?

Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus
 Quæfivi? Porro eunuchum dixti velle te,
 Quia solæ utuntur his reginæ: reperi.
 Heri minas viginti pro ambobus dedi.
 Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria.
 Ob hæc facta abs te spernor.

THAIS.

Quid istuc, Phædria?
 Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
 Id posse fieri maxume: verumtamen,
 Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jufferis.

PHÆDRIA.

Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres:
 "Potius quam te inimicum habeam!" Si istuc crederem
 Sincere dici, quidvis possem perpeti.

PARMENO.

Labascit: victuist uno verbo, quam cito!

THAIS.

Ego non ex animo misera dico? Quam joco
 Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?
 Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
 Saltem ut concedas solum.

PHÆDRIA.

Siquidem biduum:
 Verum ne fiant isti viginti dies.

THAIS.

Profecto non plus biduum, aut . . . .

PHÆDRIA.

Aut? Nihil moror.

THAIS.

Non fiet: hoc modo sine te exorem.

PHÆDRIA.

Scilicet

Faciendumst, quod vis.

THAIS.

Merito te amo : bene facis.

PHÆDRIA.

Rus ibo : ibi hoc me macerabo biduum.

Ita facere certumst : mos gerundust Thaidi.

Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur.

PARMENO.

Maxume.

PHÆDRIA.

In hoc biduum Thais vale.

THAIS.

Mi Phædria,

Et tu. Numquid vis aliud ?

PHÆDRIA.

Egone quid velim ?

Cum milite isto præsens absens ut fies :

Dies noctesque me ames : me desideres :

Me fonnies : me expectes : de me cogites :

Me speres : me te oblectes : mecum tota sis :

Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.

THAIS.

Me miseram, forsitan hic mihi parvam habeat fidem,

Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.

Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certo scio,

Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo

Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria.

Et quicquid hujus feci, causa virginis

Feci : nam me ejus spero fratrem propemodum

Jam reperisse, adulescentem adeo nobilem :

Et is hodie venturum ad me constituit domum.

Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

PHÆDRIA.

FAC, ita ut jussi, deducantur isti.

PARMENO.

Faciam.

PHÆDRIA.

At diligenter.

PARMENO.

Fiet.

PHÆDRIA.

At mature.

PARMENO.

Fiet.

PHÆDRIA.

Satin' hoc mandatumst tibi?

PARMENO.

Ah

Rogitare, quasi difficile fit.

Utinam tam aliquid invenire facile possis, Phædria,
Quam hoc peribit.

PHÆDRIA.

Ego quoque una pereo, quod mi est carius :
Ne istuc tam iniquo patiare animo.

PARMENO.

Minime : quin factum dabo.

Sed numquid aliud imperas ?

PHÆDRIA.

Munus nostrum ornato verbis, quod poteris : et istum æmulum,

Quod poteris, ab ea pellito.

PARMENO.

Memini, tametsi nullus moneas.

PHÆDRIA.

Ego rus ibo, atque ibi manebo.

PARMENO.

Cenfeo.

PHÆDRIA.

Sed heus tu.

PARMENO.

Quid vis?

PHÆDRIA.

Censen posse me affirmare et

Perpeti, ne redeam interea?

PARMENO.

Tene? non hercle arbitror:

Nam aut jam revertere; aut mox noctu te adiget horfum infomnia.

PHÆDRIA.

Opus faciam, ut defetiger usque, ingratiis ut dormiam.

PARMENO.

Vigilabis lassus: hoc plus facies.

PHÆDRIA.

Ah, nil dicis, Parmeno.

Ejiciunda hercle hæc est mollities animi: nimis me indulgeo. Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum?

PARMENO.

Hui,

Univorfum triduum? vide quid agas.

PHÆDRIA.

Stat sententia.

PARMENO.

Di boni, quid hoc morbi est? Adeon homines immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? Hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? Attat, hic quidem est pa-
rasitus Gnatho

Militis : ducit secum una virginem dono huic : papæ,
Facie honesta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. : Hæc superat ipsam
Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO. PARMENO.

GNATHO.

DI immortales, homini homo quid præstat ! stulto intellegens
Quid interest ! Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi :
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obfitum.
Quid istuc, inquam, ornati est ? “ Quoniam miser, quod ha-
bui, perdidit : hem

Quo redactus sum ! omnes noti me atque amici deserunt.”
Hic ego illum contempsi præ me. Quid homo, inquam, ig-
navissime ?

Itan parasti te, ut spes nulla reliqua in te esset tibi ?
Simul consilium cum re amisti ? Viden me ex eodem ortum
loco ?

Qui color, nitor, vestitus ; quæ habitudo est corporis ?
Omnia habeo, neque quicquam habeo : nil quum est, nil de-
fit tamen.

“ At ego infelix neque ridiculus esse neque plagas pati

Possum." Quid? tu his rebus credis fieri? Tota erras via. Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sæclum prius: Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam. Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt, Nec sunt; hos confector: hisce ego non paro me ut rideant, Sed eis ultro adrideo, et eorum ingenia admiror simul. Quicquid dicunt, laudo: id rursus si negant, laudo id quoque. Negat quis? nego: ait, aio: postremo imperavi egomet mihi Omnia adfentari. Is quæstus nunc est multo uberrimus.

PARMENO.

Scitum hercle hominem; hic homines prorsum ex stultis infanos facit.

GNATHO.

Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi adventamus, Concurrunt læti mi obviam cupediarii omnes: Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, Quibus et re salva et perdita profueram et profum sæpe. Salutant: ad cenam vocant: adventum gratulantur. Ille ubi miser famelicus videt me tanto honore, et Tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me obsecrare, Ut sibi liceret discere id de me. Sectari iussi: Si potis est, tanquam philosophorum habent discipuli ex ipsis Vocabula, parasiti item ut Gnathonici vocentur.

PARMENO.

Viden otium et cibus quid facit alienus.

GNATHO.

Sed ego cesso

Ad Thaidem hanc deducere, et rogare ad cenam ut veniat?
Sed Parmenonem ante ostium video, rivalis servom:
Nebulonem hunc certumst ludere.

PARMENO.

Hic hoc munere arbitrantur

Suam Thaidem esse.

GNATHO.

Plurima salute Parmenonem

Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur?

PARMENO.

Statur.

GNATHO.

Video.

Numquidnam quod nolis vides?

PARMENO.

Te.

GNATHO.

Credo: at numquid aliud?

PARMENO.

Quidum?

GNATHO.

Quia tristi's.

PARMENO.

Nil equidem.

GNATHO.

Ne fis: sed quid videtur

Hoc tibi mancipium?

PARMENO.

Non malum hercle.

GNATHO.

Uro hominem.

PARMENO.

Ut falsus animi est!

GNATHO.

Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse?

PARMENO.

Hoc nunc dicis,

Ejectos hinc nos : omnium rerum heus vicissitudo est.

GNATHO.

Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam ;
Ne fursum deorsum cursites ; neve usque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te ?

PARMENO.

Men ? Papæ.

GNATHO.

Sic soleo amicos.

PARMENO.

Laudo.

GNATHO.

Detineo te : fortasse tu profectus alio fueras.

PARMENO.

Nusquam.

GNATHO.

Tum tu igitur paululum da mi operæ : fac ut admittar
Ad illam.

PARMENO.

Age modo, nunc tibi patent foris hæ, quia istam ducis.

GNATHO.

Num quem evocari hinc vis foras ?

PARMENO.

Sine biduum hoc prætereat :

Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.

GNATHO.

Etiam nunc hic stas, Parmeno ? Eho numnam hic relictus
custos,

Ne quis forte internuntius clam a milite ad istam curset ?

PARMENO.

Facete dictum : mira vero, militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.
 Miror, quid ex Piræo abiit: nam ibi custos publice est nunc.
 Non temere est: et properans venit: nescio quid circumspēctat.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA. PARMENO.

CHÆREA.

OCCIDI.

Neque virgo est usquam: neque ego, qui illam e conspectu
 amisi meo.

Ubi quæram, ubi investigem, quem perconter, quam infistam
 viam,

Incertus sum. Una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari non
 potest.

O faciem pulchram: deleo omnis dehinc ex animo mulieres:
 Tædet cotidianarum harum formarum.

PARMENO.

Ecce autem alterum,

De amore nescio quid loquitur: o infortunatum senem!

Hic vero est, qui si occeperit,

Ludum jocumque dices fuisse illum alterum,

Præut hujus rabies quæ dabit.

CHÆREA.

Ut illum di deæque senium perdant, qui hodie me remoratus
 est;

Meque adeo qui restiterim; tum autem qui illum flocci fe-
 cerim.

Sed eccum Parmenonem. Salve.

PARMENO.

Quid tu es tristis? quidve es alacris?
Unde is?

CHÆREA.

Egone? Nescio hercle, neque unde eam, neque
quorum eam:

Ita prorsum oblitus sum mei.

PARMENO.

Qui quæso?

CHÆREA.

Amo.

PARMENO.

Hem.

CHÆREA.

Nunc, Parmeno, ted ostendes, qui vir fies.
Scis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames: in ea re utilitatem faciam ut cognoscas
meam:

Quum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam
clanculum.

PARMENO.

Age inepte.

CHÆREA.

Hoc hercle factumst. Fac sis nunc promissa appareant:
Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut gracilæ fient.
Siqua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas;
Itaque ergo amantur.

PARMENO.

Quid tua istæc?

CHÆREA.

Nova figura oris.

PARMENO.

Papæ.

CHÆREA.

Color verus, corpus solidum et succi plenum.

PARMENO.

Anni?

CHÆREA.

Anni? Sedecim.

PARMENO.

Flos ipse.

CHÆREA.

Hanc tu mihi vel vi, vel precario
 Fac tradas : mea nihil refert, dum potiar modo.

PARMENO.

Quid, virgo cujast?

CHÆREA.

Nescio hercle.

PARMENO.

Undest?

CHÆREA.

Tantundem.

PARMENO.

Ubi habitat?

CHÆREA.

Ne id quidem.

PARMENO.

Ubi vidisti?

CHÆREA.

In via.

PARMENO.

Qua ratione amifisti?

CHÆREA.

Id equidem adveniens mecum stomachabar modo :
Neque quemquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adversæ fient.

Quid hoc est sceleris? Perii.

PARMENO.

Quid factumst?

CHÆREA.

Rogas?

Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Novistin'?

PARMENO.

Quidni?

CHÆREA.

Is, dum hanc sequor, fit mi obviam.

PARMENO.

Incommode hercle.

CHÆREA.

Immo enimvero infeliciter :

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum liquet mi dejerare, his mensibus
Sex, septem prorsus non vidisse proxumis,
Nisi nunc, quum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nonne hoc monstri similest? quid ais?

PARMENO.

Maxume.

CHÆREA.

Continuo adcurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens :
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Restiti.
Scin quid ego te volebam? Dic. Cras est mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nunties

Patri, advocatus mane mi esse ut meminerit.

Dum hæc dicit, abiit hora. Rogo, num quid velit.

Recte, inquit. Abeo. Quum huc respicio ad virginem,

Illa fese interea commodum huc advorterat

In hanc nostram plateam.

PARMENO.

Mirum ni hanc dicit, modo

Huic quæ data est dono.

CHÆREA.

Huc quum advenio, nulla erat.

PARMENO.

Comites secuti scilicet sunt virginem?

CHÆREA.

Verum; parasitus cum ancilla.

PARMENO.

Ipsest: ilicet:

Define: jam conclamatumst.

CHÆREA.

Alias res agis.

PARMENO.

Istuc ago equidem.

CHÆREA.

Nostin, quæ fit? Dic mihi; aut

Vidistin?

PARMENO.

Vidi, novi: scio, quo abducta fit.

CHÆREA.

Eho Parmeno, nostin?

PARMENO.

Novi.

CHÆREA.

Et scis ubi fiet?

PARMENO.

Huc deductast ad meretricem Thaidem : ei dono datast.

CHÆREA.

Quis is est tam potens, cum tanto munere hoc?

PARMENO.

Miles Thraſo

Phædriæ rivalis.

CHÆREA.

Duras fratris partis prædicas.

PARMENO.

Immo ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas.

CHÆREA.

Quodnam quaſo hercle?

PARMENO.

Eunuchum.

CHÆREA.

Illumne obſecro

Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem muli-
erem?

PARMENO.

Iſtunc ipſum.

CHÆREA.

Homo quatietur certe cum dono foras.

Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam.

PARMENO.

Haud diu eſt.

CHÆREA.

Perii, numquamne etiam me illam vidiffe? Ehodum dic mihi:
Eſtne, ut fertur, forma?

PARMENO.

Sane.

CHÆREA.

At nihil ad nostram hanc.

PARMENO.

Alia res.

CHÆREA.

Obsecro hercle, Parmeno, fac ut potiar.

PARMENO.

Faciam fedulo, ac

Dabo operam, adjutabo. Numquid me aliud?

CHÆREA.

Quo nunc is?

PARMENO.

Domum,

Ut mancipia hæc, ita uti jussit frater, ducam ad Thaidem.

CHÆREA.

O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur
domum!

PARMENO.

Quid ita?

CHÆREA.

Rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit, conloquetur: aderit una in unis ædibus.
Cibum nonnumquam capiet cum ea: interdum propter dor-
miet.

PARMENO.

Quid si nunc tute fortunatus fias?

CHÆREA.

Qua re, Parmeno?

Responde.

PARMENO.

Capias tu illius vestem.

P

CHÆREA.

Vestem? Quid tum postea?

PARMENO.

Pro illo te deducam.

CHÆREA.

Audio.

PARMENO.

Te esse illum dicam.

CHÆREA.

Intellego.

PARMENO.

Tu illis fruire commodis, quibus tu illum dicebas modo :
Cibum una capias, adfis, tangas, ludas, propter dormias :
Quandoquidem illarum neque te quisquam novit, neque scit
qui fies.

Præterea forma et ætas ipsa est, facile ut pro eunucho probes.

CHÆREA.

Dixti pulchre : numquam vidi melius consilium dari.
Age eamus intro nunc jam : orna me, abduc, duc, quantum
potes.

PARMENO.

Quid agis? jocabar equidem.

CHÆREA.

Garris.

PARMENO.

Perii, quid ego egi miser?
Quo trudis? perculeris jam tu me. Tibi equidem dico, mane.

CHÆREA.

Eamus.

PARMENO.

Pergin?

CHÆREA.

Certumst.

PARMENO.

Vide ne nimium calidum hoc sit modo.

CHÆREA.

Non est profecto : sine.

PARMENO.

At enim istæc in me cudetur faba.

CHÆREA.

Ah!

PARMENO.

Flagitium facimus.

CHÆREA.

An id flagitiumst, si in domum meretriciam
Deducar, et illis crucibus, quæ nos nostramque adulescentiam
Habent despiciatam, et quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam : atque eas itidem fallam, ut ab illis
fallimur?

An potius hæc patri æquum est fieri, ut a me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent; illud merito factum omnes putent.

PARMENO.

Quid istuc? Si certumst facere, facias : verum ne post con-
feras.

Culpam in me.

CHÆREA.

Non faciam.

PARMENO.

Jubesne?

CHÆREA.

Jubeo, cogo, atque impero ;
Nunquam defugiam auctoritatem.

PARMENO.

Sequere.

CHÆREA.

Di vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

THRASO.

MAGNAS vero agere gratias Thais mihi?

GNATHO.

Ingentis.

THRASO.

Ain tu, lætaſt?

GNATHO.

Non tam ipſo quidem
 Dono, quam abs te datum eſſe : id vero ſerio
 Triumphat.

PARMENO.

Huc proviſo ut, ubi tempus fiet,
 Deducam. Sed eccum militem.

THRASO.

Eſt iſtuc datum
 Profecto, ut grata mihi ſint quæ facio omnia.

GNATHO.

Advorti hercle animum.

THRASO.

Vel rex ſemper maxumas
 Mihi agebat quicquid feceram ; aliis non item.

GNATHO.

Labore alieno magno partam gloriam
 Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem ;
 Quod in te eſt.

THRASO.

Habes.

GNATHO.

Rex te ergo in oculis. . . .

THRASO.

Scilicet.

GNATHO.

Gestare.

THRASO.

Vero : credere omnem exercitum,

Confilia.

GNATHO.

Mirum.

THRASO.

Tum ficubi eum fatietas

Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi : noſtin ?

GNATHO.

Scio.

Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo.

THRASO.

Tenes.

Tum me convivam solum abducebat tibi.

GNATHO.

Hui,

Regem elegantem narras.

THRASO.

Immo sic homoſt :

Perpaucorum hominum.

GNATHO.

Immo nullorum, arbitror,

Si tecum vivit.

THRASO.

Invidere omnes mihi,
Mordere clanculum : ego non flocci pendere :
Illi invidere misere. Verum unus tamen
Inpense, elephantis quem Indicis præfecerat :
Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in beluas ?

GNATHO.

Pulchre mehercule dictum et sapienter. Papæ,
Jugularas hominem. Quid ille ?

THRASO.

Mutus illico.

GNATHO.

Quidni esset ?

PARMENO.

Di vestram fidem ! hominem perditum
Miserumque : et illum sacrilegum.

THRASO.

Quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi ?

GNATHO.

Numquam : sed narra obsecro.
Plus millies audiui.

THRASO.

Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adulescentulus.
Forte habui scortum : cœpit ad id adludere,
Et me inridere. Quid ais, inquam, homo inpudens ?
Lepus es, et pulpamentum quæris ?

GNATHO.

Ha ha hæ.

Quid est?

THRASO.

GNATHO.

Facete, lepide, laute, nil supra.

Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.

THRASO.

Audieras?

GNATHO.

Sæpe: et fertur in primis.

THRASO.

Meumst.

Dolet dictum imprudenti adulescenti, et libero.

PARMENO.

At te di perdant.

GNATHO.

Quid ille quaeso?

THRASO.

Perditus.

Rifu omnes, qui aderant, emoriri: denique

Metuebant omnes jam me.

GNATHO.

Non injuria.

THRASO.

Sed heus tu, purgon ego me de istac Thaidi,

Quod eam me amare suspicatast?

GNATHO.

Nil minus.

Immo auge magis suspicionem.

THRASO.

Cur?

GNATHO.

Rogas?

Scin, siquando illa mentionem Phædriæ
Facit aut si laudat, te ut male urat?

THRASO.

Sentio.

GNATHO.

Id ut ne fiat, hæc res solast remedio.
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Siquando illa dicet, Phædriam
Commiffatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam, tu hujus contra. Denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

THRASO.

Si quidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.

GNATHO.

Quando illud, quod tu das, expectat atque amat,
Jam dudum te amat: jamdudum illi facile fit
Quod doleat: metuit semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.

THRASO.

Bene dixti: ac mihi istuc non in mentem venerat.

GNATHO.

Ridiculum: non enim cogitaras: ceterum

Idem hoc tute melius quanto invenisses, Thraso!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIAS.

THAIS.

AUDIRE vocem visa sum modo militis.

Atque eccum. Salve, mi Thraso.

THRASO.

O Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? Ecquid nos amas
De fidicina istac?

PARMENO.

Quam venuste! Quod dedit,
Principium adveniens!

THAIS.

Plurimum merito tuo.

GNATHO.

Eamus ergo ad cenam: quid stas?

PARMENO.

Hem alterum:

Ex homine hunc natum dicas.

THAIS.

Ubi vis, non moror.

PARMENO.

Adibo, atque adsimulabo quasi nunc exeam.

Ituran, Thais, quopiam es?

THAIS.

Ehem, Parmeno,

Bene fecisti: hodie itura.

PARMENO.

Quo?

THAIS.

Quid, hunc non vides?

PARMENO.

Video, et me tædet. Ubi vis, dona adfunt tibi
A Phædria.

THRASO.

Quid stamus? cur non imus hinc?

PARMENO.

Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire et conloqui.

THRASO.

Perpulchra credo dona, aut nostris familia.

PARMENO.

Res indicabit. Heus, jubete istos foras
Exire, quos jussi, ocius. Procede tu huc.
Ex Æthiopia est usque hæc.

THRASO.

Hic sunt tres minæ.

GNATHO.

Vix.

PARMENO.

Ubi tu es, Dore? accede huc. Hem eunuchum tibi
Quam liberali facie! quam ætate integra!

THAIS.

Ita me di ament, honestus est.

PARMENO.

Quid ais, Gnatho?

Numquid habes quod contemnas? Quid tu autem, Thraso?
Tacent: fatis laudant. Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum

Scire æcum est adulescentem, sollertem dabo.

THRASO.

Ego illum eunuchum, si opus sit, vel sobrius.

PARMENO.

Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, et sua causa excludi ceteros;
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat; neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verum ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.

THRASO.

Apparet servom hunc esse domini pauperis
Miserique.

GNATHO.

Nam hercle nemo possit, sat scio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.

PARMENO.

Tace tu: quem ego esse infra infimos omnis puto
Homines: nam qui huic animum adsentari induxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.

THRASO.

Jamne imus?

THAIS.

Hos prius introducam, et quæ volo
Simul imperabo: post continuo exeo.

THRASO.

Ego hinc abeo. Tu istanc opperire.

PARMENO.

Haud convenit

Una ire cum amica imperatorem in via.

THRASO.

Quid tibi ego multa dicam? Domini similis es.

Ha ha hæ.

GNATHO.

Quid rides?

THRASO.

GNATHO.

Istud quod dixi modo :

Et illud de Rhodio dictum quum in mentem venit.

Sed Thais exit.

THRASO.

Abi, præcurre ut sint domi

Parata.

GNATHO.

Fiat.

THAIS.

Diligenter, Pythias,

Fac cures, si Chremes forte huc advenerit,

Ut ores, primum ut maneat : si id non commodumst,

Ut redeat : si id non poterit, ad me adducito.

PYTHIAS.

Ita faciam.

THAIS.

Quid? quid aliud volui dicere?

Ehem curate istam diligenter virginem :

Domi adfitis, facite.

THRASO.

Eamus.

THAIS.

Vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

PROPECTO quanto magis magisque cogito,
 Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum :
 Ita me video ab ea astute labefactarier,
 Jam tum quum primum jussit me ad se accersier.
 Roget quis, quid tibi cum ea? ne noram quidem.
 Ubi veni, causam, ut ibi manerem, reperit :
 Ait rem divinam fecisse, et rem seriam
 Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio,
 Dolo malo hæc fieri omnia. Ipsa accumbere
 Mecum; mihi sese dare : sermonem quærere.
 Ubi friget, huc evasit, quam pridem pater
 Mi et mater mortui essent. Dico, jam diu.
 Rus Sunii ecquod haberem, et quam longe a mari.
 Credo ei placere hoc; sperat se a me avellere.
 Postremo, ecqua inde parva periisset foror;
 Ecquis cum ea una; quid habuisset, quum perit;
 Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæritet?
 Nisi si illa forte, quæ olim periit parvola
 Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
 Verum ea si vivit, annos natast sedecim :
 Non major : Thais, quam ego sum, majusculast.
 Misit porro orare, ut venirem, serio.
 Aut dicat quod volt, aut molesta ne fiet.
 Non hercle veniam tertio. Heus heus, ecquis hic?
 Ego sum Chremes.

PYTHIAS.

O capitulum lepidissimum.

CHREMES.

Dico ego mi infidias fieri?

PYTHIAS.

Thais maxumo

Te orabat opere, ut cras redires.

CHREMES.

Rus eo.

PYTHIAS.

Fac amabo.

CHREMES.

Non possum, inquam.

PYTHIAS.

At tu apud nos hic mane,

Dum redeat ipsa.

CHREMES.

Nihil minus.

PYTHIAS.

Cur, mi Chremes?

CHREMES.

Malam rem hinc ibis?

PYTHIAS.

Si istuc ita certumst tibi,

Amabo, ut illuc transeas ubi illast.

CHREMES.

Eo.

PYTHIAS.

Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adolescentuli coimus in Piræo,
 In hunc diem ut de symbolis effemus. Chæream ei rei
 Præfecimus: dati anuli: locus, tempus constitutum est.
 Præterit tempus; quo in loco dictum est, parati nihil est.
 Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid
 conjectem.

Nunc mi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quæram.
 Idque adeo visam, si domi est. Quisnam hinc a Thaide exit?
 Is est, an non est? Ipse est. Quid hoc hominis? Quid
 hoc ornatu est?
 Quid illud malit? Nequeo fatis mirari neque conjicere.
 Nisi quicquid est, procul hinc lubet prius quid sit sciscitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA. ANTIPHO.

CHÆREA.

NUMQUIS hic est? Nemo est. Numquis hinc me sequitur?
 Nemo homo est.
 Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? Pro Juppiter!
 Nunc est profecto, interfici quum perpeti me possum,
 Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
 Qui me sequatur quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
 Quid gestiam, aut quid lætus sim, quo pergam, unde emer-
 gam, ubi siem
 Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, fanus sim ane
 infaniam?

ANTIPHO.

Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
 Chærea, quid est quod sic gestis? Quid sibi hic vestitus quærit?
 Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? Satine fanu's? Quid
 me
 Adspectas? Quid taces?

CHÆREA.

O festus dies! o mi amice, salve:
 Nemo est hominum, quem ego nunc magis cuperem videre,
 quam te.

ANTIPHO.

Narra istuc quæso quid sit.

CHÆREA.

Immo ego te obsecro hercle ut audias.
 Nostine hanc, quam amat frater?

ANTIPHO.

Novi; nempe, opinor, Thaidem.

CHÆREA.

Istam ipsam.

ANTIPHO.

Sic commemoreram.

CHÆREA.

Quædam hodie est ei dono data
 Virgo: quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem aut laudem,
 Antipho:
 Quum ipsum me noris quam elegans formarum spectator siem?

In hac commotus sum.

ANTIPHO.

Ain tu?

CHÆREA.

Primam dices, scio, si videris.

Quid multa verba? amare cœpi. Forte fortuna domi
Erat quidam eunuchus, quem mercatus frater fuerat Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. Summonuit me Par-
meno

Ibi servus, quod ego arripui.

ANTIPHO.

Quid id est?

CHÆREA.

Tacitus citius audies:

Ut vestem cum eo mutem, et pro illo jubeam me illoc de-
ducier.

ANTIPHO.

Pro eunuchon?

CHÆREA.

Sic est.

ANTIPHO.

Quid ex ea re tandem ut caperes commodi?

CHÆREA.

Rogas? viderem, audirem, effem una quacum cupiebam,

Antipho.

Num parva causa, aut parva ratio est? Traditus sum mulieri.

Illa illico ubi me accepit, læta vero ad se abducit domum:

Commendat virginem.

ANTIPHO.

Cui? tibine?

CHÆREA.

Mihi.

ANTIPHO.

Satis tuto tamen.

CHÆREA.

Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat : et mihi, ne abscedam,
imperat :

In interiore parte ut maneam solus cum sola. Adnuo
Terram intuens modeste.

ANTIPHO.

Miser.

CHÆREA.

Ego, inquit, ad cenam hinc eo :

Abducit secum ancillas : paucæ, quæ circum illam essent,
manent

Noviciæ puellæ. Continuo hæc adornant ut lavet.

Adhortor properent. Dum apparatus, virgo in conclavi sedet
Suspectans tabulam quandam pictam ; ibi inerat pictura hæc,

Jovem

Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem
aureum.

Egomet quoque id spectare cœpi : et quia confimilem luserat
Jam olim ille ludum, inpendio magis animus gaudebat mihi ;
Deum sese in hominem convertisse, atque in alienas tegulas
Venisse clanculum per pluviam, fucum factum mulieri.

At quem deum ? qui templa cæli summa sonitu concutit.

Ego homuncio hoc non facerem ? Ego illud vero ita fecerim
ac lubens.

Dum hæc mecum reputo, adcersitur lavatum interea virgo :

Iit, lavit, rediit ; deinde eam in lectum illæ conlocarunt.

Sto exspectans, si quid mi imperent. Venit una, heus tu,

inquit, Dore,

Cape hoc flabellum, et ventulum huic sic facito, dum lavamus :
Ubi nos laverimus, si voles, lavato. Accipio tristis.

ANTIPHO.

Tum equidem istuc os tuum inpu-
dens videre nimium vellem,
Qui esset status, flabellum sic tenere te afinum tantum.

CHÆREA.

Vix elocutast hoc, foras simul omnes prouunt se;
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut fit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem obrimit. Ego limis spectro
Sic per flabellum clanculum: simul alia circumspecto
Satine explorata sint. Video esse. Pessulum ostio obdo.

ANTIPHO.

Quid tum?

CHÆREA.

Quid, quid tum? Fatue.

ANTIPHO.

Fateor.

CHÆREA.

An ego occasionem

Mi ostentam, tantam, tam breuem, tam optatam, tam inspe-
ratam

Amitterem? Tum pol ego is essem vero, qui adsimulabar.

ANTIPHO.

Sane hercle ut dicis. Sed interim de symbolis quid actumst?

CHÆREA.

Paratumst.

ANTIPHO.

Frugi es: ubi? domin'?

CHÆREA.

Immo apud libertum Discum.

ANTIPHO.

Perlongest.

CHÆREA.

Sed tanto ocius properemus.

ANTIPHO.

Muta vestem.

CHÆREA.

Ubi mutem? Perii: nam domo exulo nunc: metuo fratrem,
Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit jam.

ANTIPHO.

Eamus ad me, ibi proximum est ubi mutes.

CHÆREA.

Recte dicis.

Eamus: et de istac simul quo pacto porro possim
Potiri consilium volo capere una tecum.

ANTIPHO.

Fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

TA me di ament, quantum ego illum vidi, non nihil
timeo misera,
Ne quam ille hodie infanus turbam faciat, aut vim
Thaidi.

Nam postquam iste advenit Chremes adulescens, frater virginis,
Militem rogat ut illum admitti jubeat: ille continuo irasci,
Neque negare audere: Thais porro instare, ut hominem invitet.
Id faciebat retinendi illius causa: quia illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: manfit. Ibi illa cum illo sermonem occipit.
Miles vero, sibi putans adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contra huic ægre: heus, inquit, puere, Pamphilam

Adcerse, ut delectet hic nos. Illa exclamat, minime gentium :
 In convivium illam? Miles tendere : inde ad jurgium.
 Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam :
 Hoc est signi : ubi primum poterit, se illinc subducet scio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DUM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
 Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ,
 Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
 Pejorem partem. Quid opust verbis? Dum hæc puto,
 Præterii imprudens villam. Longe jam abieram,
 Quum sensi : redeo rursus, male vero me habens !
 Ubi ad ipsum veni deverticulum, constiti :
 Occepi mecum cogitare, Hem, biduum hic
 Manendumst soli sine illa? Quid tum postea?
 Nihil est. Quid? nihil? Si non tangendi copia est,
 Eho ne videndi quidem erit? Si illud non licet,
 Saltem hoc licebit. Certe extrema linea
 Amare, haud nihil est. Villam prætereo sciens.
 Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS. DORIAS. PHÆDRIA.

PYTHIAS.

UBI ego illum scelerosum misera atque inpium inveniam? aut
ubi quæram?

Hocine tam audax facinus facere esse aufum?

PHÆDRIA.

Perii! hoc quid sit, vereor.

PYTHIAS.

Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus virginem,
Vestem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo conscidit.

PHÆDRIA.

Hem.

PYTHIAS.

Qui nunc si detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico?

PHÆDRIA.

Nescio quid profecto absente nobis turbatumst domi.
Adibo. Quid istuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?

PYTHIAS.

Ehem Phædria, ego quem quæram? In' hinc quo dignu's,
cum donis tuis

Tam lepidis.

PHÆDRIA.

Quid istuc est rei?

PYTHIAS.

Rogasne? Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit?

Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit.

PHÆDRIA.

Quid ais?

PYTHIAS.

Perii.

PHÆDRIA.

Temulenta es.

PYTHIAS.

Utinam sic sint, qui mihi male volunt.

DORIAS.

Au obsecro, mea Pythias, quod istuc nam monstrum fuit?

PHÆDRIA.

Infanis: qui istuc facere eunuchus potuit?

PYTHIAS.

Ego illum nescio

Qui fuerit; hoc quod fecit, res ipsa indicat:

Virgo ipsa lacrumat, neque quum rogites, quid sit audet dicere.

Ille autem bonus vir nusquam apparet. Etiam hoc misera
suspitor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse.

PHÆDRIA.

Nequeo mirari fatis,

Quo ille abire ignavos possit longius: nisi si domum

Forte ad nos rediit.

PYTHIAS.

Vise amabo, num fit.

PHÆDRIA.

Jam faxo scies.

DORIAS.

Perii, obsecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.

PYTHIAS.

At pol ego amatores mulierum esse audieram eos maximos,

Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquo conclusissem, neque illi commissem
virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

PHÆDRIA.

Exi foras, sceleste: at etiam restitas,
Fugitive? Prodi, male conciliate.

DORUS.

Obsecro!

PHÆDRIA.

Oh,

Illuc vide, os ut sibi distorsit carnufex.
Quid huc tibi reditio? quid vestis mutatio?
Quid narras? Paulum si cessassem, Pythias,
Domi non offendissem, ita jam ornarat fugam.

PYTHIAS.

Habesne hominem, amabo?

PHÆDRIA.

Quidni habeam?

PYTHIAS.

Factum bene.

DORIAS.

Istuc pol vero bene.

PYTHIAS.

Ubi est?

PHÆDRIA.

Rogitas? Non vides?

PYTHIAS.

Videam? obsecro, quem?

PHÆDRIA.

Hunc scilicet.

PYTHIAS.

Quis hic est homo?

PHÆDRIA.

Qui ad vos deductus hodie est.

PYTHIAS.

Hunc oculis suis
Nostrarum numquam quisquam vidit, Phædria.

PHÆDRIA.

Non vidit?

PYTHIAS.

An tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum?

PHÆDRIA.

Namque alium habui neminem.

PYTHIAS.

Au,

Nec comparandus hic quidem ad illum est. Ille erat
Honestæ facie et liberali.

PHÆDRIA.

Ita visus est

Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc eo videtur sœdus, quia illam non habet.

PYTHIAS.

Tace obsecro: quasi vero paulum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic est vietus, vetus, veterinosus, fenex,
Colore mustelino.

PHÆDRIA.

Hem, quæ hæc est fabula?
 Eo rediges me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
 Eho tu, emin ego te?

DORUS.

Emisti.

PYTHIAS.

Jube mi denuo

Respondeat.

PHÆDRIA.

Roga.

PYTHIAS.

Venisti hodie ad nos? Negat.

At ille alter venit annos natus fedecim:

Quem secum adduxit Parmeno.

PHÆDRIA.

Agedum hoc mi expedi

Primum: istam quam habes, unde habes vestem? Taces?

Monstrum hominis, non dicturu's?

DORUS.

Venit Chærea.

PHÆDRIA.

Fraterne?

DORUS.

Ita.

PHÆDRIA.

Quando?

DORUS.

Hodie.

PHÆDRIA.

Quam dudum?

DORUS.

Modo.

PHÆDRIA.

Quicum ?

DORUS.

Cum Parmenone.

PHÆDRIA.

Norasne eum prius ?

DORUS.

Non ; nec, quis esset, unquam audieram dicier.

PHÆDRIA.

Unde igitur fratrem meum esse scibas ?

DORUS.

Parmeno

Dicebat eum esse. Is mihi hanc dedit.

PHÆDRIA.

Occidi.

DORUS.

Meam ipse induit : post una ambo abierunt foras.

PYTHIAS.

Jam satis credis sobriam esse me, et nil mentitam tibi ?

Jam satis certumst virginem vitiatam esse ?

PHÆDRIA.

Age nunc, belua,

Credis huic quod dicat ?

PYTHIAS.

Quid isti credam ? Res ipsa indicat.

PHÆDRIA.

Concede istuc paululum. Audin ? Etiam nunc paulum : fat est.

Dicdum hoc rursum, Chærea tuam vestem detraxit tibi ?

DORUS.

Factum.

PHÆDRIA.

Et eam est indutus ?

DORUS.

Factum.

PHÆDRIA.

Et pro te huc deductust?

DORUS.

Ita.

PHÆDRIA.

Juppiter magne, o scelestum atque audacem hominem.

PYTHIAS.

Væ mihi :

Etiam nunc credis indignis nos esse inrifas modis?

PHÆDRIA.

Mirum ni tu credas, quod iste dicat. Quid agam nescio.
 Heus negato rursus. Possunne ego hodie ex te exsculpere
 Verum? Vidistine fratrem Chæream?

DORUS.

Non.

PHÆDRIA.

Non potest
 Sine malo fateri, video : sequere hac : modo ait, modo negat.
 Ora me.

DORUS.

Obsecro te vero, Phædria.

PHÆDRIA.

I intro nunc iam!

DORUS.

Oi ei.

PHÆDRIA.

Alio pacto honeste quomodo hinc abeam nescio;
 Actumst siquidem. Tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?

PYTHIAS.

Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.

DORIAS.

Sic est.

PYTHIAS.

Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes, Dorias?

DORIAS.

De istac rogas

Virginē?

PYTHIAS.

Ita, utrum taceamne an prædicem?

DORIAS.

Pol, si sapias,

Quod scis, nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum.

PYTHIAS.

Ita faciam.

DORIAS.

Sed videon Chremen?

Thais jam aderit.

PYTHIAS.

Quid ita?

DORIAS.

Quia, quum inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos.

PYTHIAS.

Tu aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

CHREMES.

ATTAT data hercle verba mihi sunt : vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi esse pulchre sobrius!
Postquam surrexi, neque pes neque mens satis suum officium
facit.

PYTHIAS.

Chreme.

CHREMES.

Quis est? Ehem Pythias : vah, quanto nunc formosior
Videre mihi, quam dudum !

PYTHIAS.

Certe tu quidem pol multo hilarior.

CHREMES.

Verbum hercle hoc verum erit, Sine Cerere et Libero friget
Venus.

Sed Thais multo me antevenit?

PYTHIAS.

Anne abiit jam a milite ?

CHREMES.

Jamdudum : ætatem. Lites factæ sunt inter eos maxumæ.

PYTHIAS.

Nihil dixit, ut sequerere sese ?

CHREMES.

Nihil, nisi abiens mi innuit.

PYTHIAS.

Eho, nonne id fat erat ?

CHREMES.

At nescibam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrudit foras.
Sed eccam ipsam: miror ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

THAIS.

CREDO equidem illum jam adfuturum esse, ut illam a me
eripiat; sine veniat.

Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.
Usque adeo ego illius ferre possum ineptiam et magnifica verba,
Verba dum sint: verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.

CHREMES.

Thais, ego jam dudum hic adsum.

THAIS.

O mi Chremes, te ipsum expectabam.
Scin tu, turbam hanc propter te esse factam? et adeo ad te
adtinere hanc
Omnem rem?

CHREMES.

Ad me? qui quæso istuc?

THAIS.

Quia, dum tibi sororem studeo
Reddere ac restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.

CHREMES.

Ubi east?

THAIS.

Domi apud me.

CHREMES.

Hem.

THAIS.

Quid est?

Educta ita, uti teque illaque dignumst.

CHREMES.

Quid ais?

THAIS.

Id quod res est.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quicquam abs te preti.

CHREMES.

Et habetur et referetur, Thais, ita uti merita es, gratia.

THAIS.

At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas,

Chreme :

Nam hæc east, quam miles a me vi nunc ereptum venit.

Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

CHREMES.

Viden tu illum, Thais?

PYTHIAS.

Ubi fitast?

THAIS.

In risco. Odiosa, cessas?

CHREMES.

Militem secum ad te quantas copias adducere?

Attat.

THAIS.

Num formidulosus obsecro es, mi homo?

CHREMES.

Apage sis.

Egon formidulosus? Nemost hominum, qui vivat, minus.

THAIS.

Atque ita opust.

CHREMES.

Ah metuo, qualem tu me esse hominem existumes.

THAIS.

Immo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est:
Minus potens, quam tu, minus notus, minus amicorum hic
habens.

CHREMES.

Scio istuc. Sed, tu quod cavere possis, stultum admittere est.
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci accepta injuria.
Tu abi: atque obsera ostium intus, dum ego hinc transcurro
ad forum:

Volo ego adeste hic advocatos nobis in turba hac.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Melius est.

THAIS.

Mane.

CHREMES.

Omitte, jam adero.

THAIS.

Nil opus est istis, Chreme.
Hoc modo dic, sororem illam tuam esse: et te parvam virginem
Amisisse: nunc cognosse. Signa ostende.

PYTHIAS.

Adfunt.

THAIS.

Cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin?

CHREMES.

Probe.

THAIS.

Fac animo hæc præfenti dicas.

CHREMES.

Faciam.

THAIS.

Attolle pallium.

Perii, huic ipfi eſt opus patrono, quem defenforem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

THRASO.

HANCINE ego ut contumeliam tam infignem in me accipiam,
Gnatho?

Mori me fatiuſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

Primum ædis expugnabo.

GNATHO.

Recte.

THRASO.

Virginem eripiam.

GNATHO.

Probe.

THRASO.

Male mulcabo ipſam.

GNATHO.

Pulchre.

THRASO.

In medium huc agmen cum vecti, Donax;
Tu, Simalio, in finistrum cornu; tu, Syrifce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurioſt Sanga, et manipulus furum?

SANGA.

Eccum adest.

THRASO.

Quid, ignave? peniculon pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?

SANGA.

Egone? Imperatoris virtutem noveram, et vim militum:
Sine fanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem volnera.

THRASO.

Ubi alii?

SANGA.

Qui, malum, alii? Solus Sannio ſervat domi.

THRASO.

Tu hoſce inſtrue: ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

GNATHO.

Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.

THRASO.

Idem hoc jam Pyrrhus factitavit.

CHREMES.

Viden tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectumſt de occludendis ædibus.

THAIS.

Sane, qui tibi nunc vir videtur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas.

THRASO.

Quid videtur?

GNATHO.

Fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

THRASO.

Sed eccam Thaidem ipsam video.

GNATHO.

Quam mox inruimus?

THRASO.

Mane;

Omnia prius experiri, quam arma, sapientem decet.

Qui scis an, quæ jubeam, sine vi faciat?

GNATHO.

Di vosram fidem,

Quanti est sapere! Numquam accedo, quin abs te abeam
doctior.

THRASO.

Thais, primum hoc mihi responde: quum tibi do istam vir-
ginem,

Dixisti hos mihi dies soli dare te?

THAIS.

Quid tum postea?

THRASO.

Rogitas? quæ mi ante oculos coram amatorem adduxti tuum:
Quid cum illoc agas? et cum eo clam te subduxti mihi.

THAIS.

Lubuit.

THRASO.

Pamphilam ergo huc redde, nisi si mavis eripi.

CHREMES.

Tibi illam reddat, aut tu illam tangas? omnium.

GNATHO.

Ah quid agis? Tace.

THRASO.

Quid tu tibi vis? Ego non tangam meam?

CHREMES.

Tuam autem, furcifer?

GNATHO.

Cave fis : nescis cui maledicas nunc viro.

CHREMES.

Non tu hinc abis?

Scin tu ut tibi res se habeat? Si quicquam hodie hic turbæ
cœperis,

Faciam ut hujus loci dieique meique semper memineris.

GNATHO.

Miferet tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

CHREMES.

Diminuum ego caput tuum hodie, nisi abis.

GNATHO.

Ain vero, canis?

Sicine agis?

THRASO.

Quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?

CHREMES.

Scibis : principio eam esse dico liberam.

THRASO.

Hem.

CHREMES.

Civem Atticam.

THRASO.

Hui.

CHREMES.

Meam fororem.

THRASO.

Os durum.

CHREMES.

Miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam Nutricem, ut eam adducam, et signa ostendam hæc.

THRASO.

Tun me prohibeas,
Meam ne tangam?

CHREMES.

Prohibebo inquam.

GNATHO.

Audin tu? hic furti se adligat:
Satis hoc tibi est?

THRASO.

Idem hoc tu ais?

THAIS.

Quære qui respondeat.

THRASO.

Quid nunc agimus?

GNATHO.

Quin redimus: jam hæc tibi aderit supplicans
Ultero.

THRASO.

Credin?

GNATHO.

Immo certe: novi ingenium mulierum:
Nolunt ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro.

THRASO.

Bene putas.

GNATHO.

Jam dimitto exercitum?

THRASO.

Ubi vis.

GNATHO.

Sanga, ita ut fortis decet

Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

SANGA.

Jamdudum animus est in patinis.

GNATHO.

Frugi es.

THRASO.

Vos me hac sequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

THAIS.

PERGIN, scelestâ, mecum perplexe loqui?

Scio, nescio, abiit, audivi, ego non adfui.

Non tu istuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Virgo conscissa veste lacrumans obticet;

Eunuchus abiit: quamobrem? quid factumst? Taces?

PYTHIAS.

Quid tibi ego dicam misera? Illum eunuchum negant

Fuisse.

THAIS.

Quis fuit igitur?

PYTHIAS.

Iste Chærea.

THAIS.

Qui Chærea.

PYTHIAS.

Iste ephebus, frater Phædriæ.

THAIS.

Quid ais, venefica?

PYTHIAS.

Atqui certo comperi.

THAIS.

Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductus?

PYTHIAS.

Nescio:

Nisi amasse credo Pamphilam.

THAIS.

Hem, misera occidi,

Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.

Num id lacrumat virgo?

PYTHIAS.

Id opinor.

THAIS.

Quid ais, sacrilega?

Istucine interminata sum hinc abiens tibi?

PYTHIAS.

Quid facerem? Ita ut tu justis, soli creditast.

THAIS.

Scelesta ovem lupo commisi. Dispuget,

Sic mihi data esse verba. Quid illuc hominis est?

PYTHIAS.

Hera mea, tace, tace obsecro, salvæ sumus:

Habemus hominem ipsum.

THAIS.

Ubi is est?

PYTHIAS.

Hem ad finistram.

Viden?

THAIS.

Video.

PYTHIAS.

Comprendi jube, quantum potest.

THAIS.

Quid illo faciemus, stulta?

PYTHIAS.

Quid facias, rogas?

Vide amabo, si non, quum aspicias, os impudens
Videtur.

THAIS.

Non est.

PYTHIAS.

Tum quæ ejus confidentia est!

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA. THAIS. PYTHIAS.

CHÆREA.

APUD Antiphonem uterque, mater et pater,
 Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
 Introire possem, quin viderent me. Interim
 Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
 Venit. Ubi vidi, ego me in pedes quantum queo
 In angiportum quoddam desertum; inde item
 In aliud, inde in aliud: ita miserrimus
 Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
 Sed estne hæc Thais, quam video? Ipsa est. Hæreo.
 Quid faciam? Quid mea autem? Quid faciet mihi?

THAIS.

Adeamus. Bone vir Dore, salve: dic mihi,
 Aufugistin?

CHÆREA.

Hera, factum.

THAIS.

Satin id tibi placet?

CHÆREA.

Non.

THAIS.

Credin te inpune habiturum?

CHÆREA.

Unam hanc noxiam

Amitte : si aliam admifero unquam, occidito.

THAIS.

Num meam sævitiam veritus es?

CHÆREA.

Non.

THAIS.

Quid igitur?

CHÆREA.

Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

THAIS.

Quid feceras?

CHÆREA.

Paulum quiddam.

PYTHIAS.

Eho paulum, inpudens!

An paulum hoc esse tibi videtur, virginem

Vitiare civem?

CHÆREA.

Conservam esse credidi.

PYTHIAS.

Conservam? Vix me contineo, quin involem in
Capillum. Monstrum etiam ultro derisum advenit.

THAIS.

Abin hinc, infana?

PYTHIAS.

Quid ita vero? debeam,
Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim:
Præfertim quum se servum fateatur tuum?

THAIS.

Missa hæc faciamus. Non te dignum, Chærea,
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, quid nunc consili capiam scio
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnis, ut eam non possim suis,
Ita ut æcum fuerat atque ut studui, tradere:
Ut solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.

CHÆREA.

At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais. Sæpe ex hujusmodi re quapiam et
Malo principio magna familiaritas
Conflatast. Quid si hoc quispiam voluit deus?

THAIS.

Equidem pol in eam partem accipioque et volo.

CHÆREA.

Immo ita quæso. Unum hoc scito: contumeliæ
Non me fecisse causa, sed amoris.

THAIS.

Scio.

Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,
Neque ita inperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

CHÆREA.

Te quoque jam, Thais, ita me di bene ament, amo.

PYTHIAS.

Tum pol tibi ab istoc, hera, cavendum intellego.

CHÆREA.

Non aufim.

PYTHIAS.

Nil tibi quicquam credo.

THAIS.

Definas.

CHÆREA.

Nunc ego te in hac re mi oro ut adjutrix fies ;

Ego me tuæ commendo et committo fidei :

Te mihi patronam capio, Thais : te obsecro :

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

THAIS.

Tamen si pater quid. . . . .

CHÆREA.

Ah volet, certo scio :

Civis modo hæc fit.

THAIS.

Paululum opperirier

Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis ;

Nutricem adcerfitum iit, quæ illam aluit parvolam :

In cognoscendo tute ipse aderis, Chærea.

CHÆREA.

Ego vero maneo.

THAIS.

Visne interea, dum venit,

Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium ?

CHÆREA.

Immo percupio.

PYTHIAS.

Quam tu rem actura, obsecro, es ?

THAIS.

Nam quid ita ?

PYTHIAS.

Rogitas ? Hunc tu in ædis cogitas
Recipere posthac ?

THAIS.

Cur non ?

PYTHIAS.

Crede hoc meæ fidei,
Dabit hic pugnam aliquam denuo.

THAIS.

Au, tace obsecro.

PYTHIAS.

Parum perspexisse ejus videre audaciam.

CHÆREA.

Non faciam, Pythias.

PYTHIAS.

Non pol credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit.

CHÆREA.

Quin, Pythias,

Tu me servato.

PYTHIAS.

Neque pol servandum tibi
Quicquam dare aufim, neque te servare. Apage te.

THAIS.

Adest optume ipse frater.

CHÆREA.

Perii hercle ! obsecro

Abeamus intro, Thais : nolo me in via
Cum hac veste videat.

THAIS.

Quamobrem tandem ? an quia pudet ?

CHÆREA.

Id ipsum.

PYTHIAS.

Id ipsum? Virgo vero.

THAIS.

I præ, sequor.

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

PYTHIAS.

QUID? quid venire in mentem nunc possit mihi?
 Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
 Qui hunc supposivit nobis?

CHREMES.

Move vero ocus

Te, nutrix.

SOPHRONA.

Moveo.

CHREMES.

Video, sed nihil promotes.

PYTHIAS.

Jamne ostendisti signa nutrici?

CHREMES.

Omnia.

PYTHIAS.

Amabo, quid ait? cognoscitne?

CHREMES.

Ac memoriter.

PYTHIAS.

Bene edepol narras : nam illi faveo virgini.
 Ite intro ; jamdudum hera vos exspectat domi.
 Virum bonum eccum Parmenonem incedere
 Video : vide ut otiosus it, si dis placet.
 Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
 Ibo intro, de cognitione ut certum sciam :
 Post exhibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO. PYTHIAS.

PARMENO.

REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
 Quod si astu rem tractavit, di vosram fidem,
 Quantam et quam veram laudem capiet Parmeno !
 Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum et
 Carissimum, a meretrice avara virginem
 Quam amabat, eum confeci sine molestia,
 Sine sumptu, sine dispendio : tum hoc alterum,
 Id verost quod ego mihi puto palmarium
 Me reperisse, quomodo adulescentulus
 Meretricum ingenia et mores possit noscere,
 Mature ut quum cognorit, perpetuo oderit.
 Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
 Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans,
 Harum videre inluviem, fordes, inopiam,
 Quam inhonestæ solæ sint domi atque avidæ cibi,
 Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent,
 Nossè omnia hæc salutis est adulescentulis.

PYTHIAS.

Ego pol te pro istis dictis et factis, scelus,
 Ulciscar ; ut ne inpune in nos inluseris.
 Pro deum fidem, facinus fœdum ! o infelicem adulescentulum !
 O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit.

PARMENO.

Quid est ?

PYTHIAS.

Miseret me : itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras,
 Quæ futura exempla dicunt in eum indigna.

PARMENO.

Quæ illæc turbast ? Numnam ego perii ? Adibo. O Juppiter
 Pythias ?

Quid ais ? in quem exempla fient ?

PYTHIAS.

Rogitas, audacissime ?
 Perdidisti istum quem adduxti pro eunucho adulescentulum,
 Dum studes dare verba nobis.

PARMENO.

Quid ita ? aut quid factumst ? cedo.

PYTHIAS.

Dicam : virginem istam, Thaidi hodie quæ dono datast,
 Scis eam hinc civem esse ? et fratrem ejus esse adprime nobilem ?

PARMENO.

Nescio.

PYTHIAS.

Atqui sic inventast : eam iste vitiavit miser.
 Ille ubi rescivit factum frater violentissimus, ...

PARMENO.

Quidnam fecit ?

PYTHIAS.

Conligavit primum eum miseris modis.

PARMENO.

Conligavit?

PYTHIAS.

Atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaïde.

PARMENO.

Quid ais?

PYTHIAS.

Nunc minatur porro sese id quod mœchis solet:
Quod ego numquam vidi fieri, neque velim.

PARMENO.

Qua audacia

Tantum facinus audet?

PYTHIAS.

Quid ita tantum?

PARMENO.

An non hoc maximum est?

Quis homo pro mœcho umquam vidit in domo meretricia
Prendi quemquam?

PYTHIAS.

Nescio.

PARMENO.

At ne hoc nesciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium.

PYTHIAS.

Hem,

Obsecro an is est?

PARMENO.

Ne quam in illum Thais vim fieri finat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo?

PYTHIAS.

Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi profis, et tu pereas: nam hoc putant,

Quicquid factum est, a te esse ortum.

PARMENO.

Quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam? Ecce autem video rure redeuntem senem:
Dicam huic, an non dicam? Dicam hercle: etsi mihi magnum malum

Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat.

PYTHIAS.

Sapis.

Ego abeo intro: tu isti narra omne ordine, ut factum fiet.

ACTUS V. SCENA V.

LACHES. PARMENO.

LACHES.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri neque urbis odium me umquam percipit.
Ubi fatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? Et certe ipse est.
Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?

PARMENO.

Quis homo est? Ehem, salvom te advenire, here, gaudeo.

LACHES.

Quem præstolare?

PARMENO.

Perii: lingua hæret metu.

LACHES.

Hem,

Quid est quod trepidas? Satine falve? dic mihi.

PARMENO.

Here, primum te arbitrari, quod res est, velim :
Quicquid hujus factumst, culpa non factumst mea.

LACHES.

Quid ?

PARMENO.

Recte sane interrogasti. Oportuit
Rem prænarrasse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret.

LACHES.

Cui ?

PARMENO.

Thaidi.

LACHES.

Emit ? perii hercle. Quanti ?

PARMENO.

Viginti minis.

LACHES.

Actumst.

PARMENO.

Tum quandam fidicinam amat hinc Chærea.

LACHES.

Hem, quid ? amat ? An jam scit ille, quid meretrix fiet ?
An in astu venit ? Aliud ex alio malum.

PARMENO.

Here, ne me spectes : me impulsore hæc non facit.

LACHES.

Omitte de te dicere. Ego te, furcifer,
Si vivo. Sed istuc quicquid est, primum expedi.

PARMENO.

Is pro illo eunucho ad Thaidem deductus est.

LACHES.

Pro eunuchon ?

PARMENO.

Sic est. Hunc pro mæcho postea
Comprehendere intus et conftrinxiere.

LACHES.

Occidi.

PARMENO.

Audaciam meretricum specta.

LACHES.

Numquid est
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom?

PARMENO.

Tantum est.

LACHES.

Cesso huc introrumpere?

PARMENO.

Non dubium est quin mihi magnum ex hac re sit malum :
Nisi quia necessum fuit hoc facere. Id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali :
Nam jamdiu aliquam causam quærebat fenex,
Quamobrem infigne aliquid faceret iis : nunc reperit.

ACTUS V. SCENA VI.

PYTHIAS. PARMENO.

PYTHIAS.

NUMQUAM edepol quicquam jamdiu quod magis vellem evenire
Mi evenit, quam quod modo fenex intro ad nos venit errans.

Mihi solæ ridiculo fuit, quæ quid timeret scibam.

PARMENO.

Quid hoc autemst?

PYTHIAS.

Nunc id prodeo ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi obsecro est?

PARMENO.

Me quærit hæc.

PYTHIAS.

Atque eccum video : adibo.

PARMENO.

Quid est, inepta? Quid tibi vis? quid rides? Pergin?

PYTHIAS.

Perii :

Defessa jam sum misera te ridendo.

PARMENO.

Quid ita?

PYTHIAS.

Rogitas?

Numquam pol hominem stultiorem vidi, nec videbo. Ah,
Non possum fatis narrare quos ludos præbueris intus.

At etiam primo callidum et disertum credidi hominem.

Quid? illicone credere ea quæ dixi, oportuit te?

An pænitebat flagitii, te auctore quod fecisset

Adulescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit

Illam esse eum indutum pater? Quid? jam scis te perisse?

PARMENO.

Hem quid dixisti, pessuma? An mentita es? Etiam rides?

Itan lepidum tibi visum est, scelus, nos inridere?

PYTHIAS.

Nimum.

PARMENO.

Siquidem istuc inpune habueris.

PYTHIAS.

Verum.

PARMENO.

Reddam hercle.

PYTHIAS.

Credo.

Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minare.
Tu jam pendebris, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, et patri indicas: uterque exempla in te edent.

PARMENO.

Nullus sum.

PYTHIAS.

Hic pro illo munere tibi honos est habitus: abeo.

PARMENO.

Egomet meo indicio miser, quasi forex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VII.

GNATHO. THRASO.

GNATHO.

Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? Quid cœp-
tas, Thraso?

THRASO.

Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod jubeat.

GNATHO.

Quid est?

THRASO.

Qui minus quam Hercules servivit Omphalæ?

GNATHO.

Exemplum placet.

Utinam tibi committigari videam sandalio caput.

Sed fores crepuerunt ab ea.

THRASO.

Perii. Quid hoc autem est mali?

Hunc ego numquam videram etiam: quidnam hic properans profilit?

ACTUS V. SCENA VIII.

CHÆREA. PARMENO. PHÆDRIA. GNATHO. THRASO.

CHÆREA.

O POPULARES, ecquis me vivit hodie fortunatior?

Nemo hercle quisquam: nam in me plane di potestatem suam
Omnem ostendere: cui tam subito tot congruerint commoda.

PARMENO.

Quid hic lætus est?

CHÆREA.

O Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, scin me in quibus sim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem?

PARMENO.

Audivi.

CHÆREA.

Scis sponfam mihi?

PARMENO.

Bene, ita me di ament, factum.

GNATHO.

Audin tu, hic quid ait?

CHÆREA.

Tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo esse amorem omnem in tranquillo : una est
domus.

Thais patri se commendavit : in clientelam et fidem
Nobis dedit se.

PARMENO.

Fratris igitur Thais tota est.

CHÆREA.

Scilicet.

PARMENO.

Jam hoc aliud est, quod gaudeamus : miles pelletur foras.

CHÆREA.

Tu frater ubi ubi est fac quam primum hæc audiat.

PARMENO.

Vivam domum.

THRASO.

Numquid, Gnatho, tu dubitas quin ego nunc perpetuo peri-
erim ?

GNATHO.

Sine dubio opinor.

CHÆREA.

Quid commemorem primum, aut laudem maxime ?
Illumne qui mihi dedit consilium ut facerem, an me, qui au-
sus siem

Incipere ; an fortunam conlaudem, quæ gubernatrix fuit ;
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unam conclusit diem ;
An mei patris festivitatem et facilitatem ? O Juppiter,

Serva obsecro hæc bona nobis.

PHÆDRIA.

Di vos tram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narravit. Sed ubi est frater?

CHÆREA.

Præsto adest.

PHÆDRIA.

Gaudeo.

CHÆREA.

Satis credo. Nihil est Thaide hac, frater, tua
Dignius quod ametur: ita nostræ omni est faulrix familiæ.

PHÆDRIA.

Hui,

Mihi illam laudas?

THRASO.

Perii, quanto minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho, in te spes est.

GNATHO.

Quid vis faciam?

THRASO.

Perfice hoc

Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud
Thaidem.

GNATHO.

Difficile est.

THRASO.

Si quid conlibuit, novi te. Hoc si effeceris,
Quodvis donum præmio a me optato, id optatum feres.

GNATHO.

Itane?

THRASO.

Sic erit.

GNATHO.

Si efficio hoc, postulo ut mihi tua domus
Te præsentē absente pateat; invocato ut sit locus
Semper.

THRASO.

Do fidem futurum.

GNATHO.

Accingar.

PHÆDRIA.

Quem ego hic audio?
O Thraſo.

THRASO.

Salvete.

PHÆDRIA.

Tu fortasse quæ facta hic fient
Nescis.

THRASO.

Scio.

PHÆDRIA.

Cur te ergo in his ego conspikor regionibus?

THRASO.

Vobis fretus.

PHÆDRIA.

Scin quam fretus? Miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac post umquam: quod dicas mihi:
Alium quærebam, iter hac habui: periisti.

GNATHO.

Heia, haud sic decet.

PHÆDRIA.

Dictumst.

GNATHO.

Non cognosco voſtrum tam superbum.

PHÆDRIA.

Sic erit.

GNATHO.

Prius audite paucis : quod quum dixerō, si placuerit,
Facitote.

PHÆDRIA.

Audiamus.

GNATHO.

Tu concede paulum istuc, Thraaso.
Principio ego vos credere ambos hoc mi vehementer velim,
Me hujus quicquid facio, id facere maxumē causa mea :
Verum si idem vobis prodest, vos non facere incitias.

PHÆDRIA.

Quid id est ?

GNATHO.

Militem ego rivalem recipiundum censeo.

PHÆDRIA.

Hem.

CHÆREA.

Recipiundum ?

GNATHO.

Cogita modo : tu hercle cum illa, Phædria,
Et libenter vivis, et enim bene libenter victitas.
Quod des paullumst ; et necesse est multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori suppeditare possit, sine sumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est. Principio et habet quod det, et dat nemo largius.
Fatuus est, infulsus, tardus, stertit noctes et dies.
Neque istum metuas ne amet mulier : facile pellas ubi velis.

CHÆREA.

Quid agimus ?

GNATHO.

Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo melius prorsum neque prolixius.

CHÆREA.

Mirum ni illoc homine quoquo pacto opust.

PHÆDRIA.

Idem ego arbitror.

GNATHO.

Recte facitis. Unum etiam hoc vos oro, ut me in vosrum
gregem
Recipiatis : satis diu jam hoc saxum vorso.

PHÆDRIA.

Recipimus.

CHÆREA.

Ac libenter.

GNATHO.

At ego pro isto, Phædria, et tu, Chærea,
Hunc comedendum et ebibendum vobis propino.

CHÆREA.

Placet.

PHÆDRIA.

Dignus est.

GNATHO.

Thraso, ubi vis accede.

THRASO.

Obsecro te, quid agimus ?

GNATHO.

Quid ? isti te ignorabant : postquam eis mores ostendi tuos,
Et conlaudavi secundum facta et virtutes tuas,
Impetravi.

THRASO.

Bene fecisti. Gratiam habeo maxumam.

Numquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

GNATHO.

Dixin ego in hoc esse vobis Atticam elegantiam?

PHÆDRIA.

Nil præter promissum est. Ite hac. Vos valetate, et plaudite.

FABULÆ INTERLOCUTORES

HEAUTON TIMORUMENOS.

Curatua senex.
Marsobius senex.
Cliturno adulescens.
Cliturno adulescens.
Syxus seruus.
Dromo seruus.

HEAUTON TIMORUMENOS.

Et tuja Græca sit, in partem iustitiam
 Existimare scire vestrum, id dixerem.
 Nunc, quamobrem hac parte didicisti, pauca dabo.
 Oratorem esse vobis, non prologum:
 Vestrum iudicium scilicet me adhibere dedit.
 Sed hic actor tantam poteris a famula,
 Quantum ille potuit cogitare comæ.
 Qui orationem hanc scripsit, quæ est hæc.
 Nam quod amantem vestrum dicit,

FABULÆ INTERLOCUTORES.

CHREMES fenex.

MENEDEMUS fenex.

CLITIPHO adulescens.

CLINIA adulescens.

SYRUS fervus.

DROMO fervus.

BACCHIS meretrix.

ANTIPHILA virgo.

SOSTRATA matrona.

NUTRIX.

PHRYGIA ancilla.

Græca est Menandru. Acta ludis Megalenfib. L. Cornelio Lentulo
L. Valerio Flacco Ædilib. Curulib. Egit Ambivius Turpio. Modos
fecit Flaccus Claudi. Acta primum tibiis imparibus, deinde duabus
dextris. Actast III. M. Juventio Ti. Sempronio Cofs.

HEAUTON TIMORUMENOS.

PROLOGUS.

NE cui fit vestrum mirum, cur partis seni
Poeta dederit, quæ sunt adulescentium :
Id primum dicam : deinde quod veni eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon :
Simplex quæ ex argumento facta est duplici.
Novam esse ostendi, et quæset : nunc qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partis didicerim, paucis dabo.
Oratorem esse voluit me, non prologum :
Vestrum iudicium fecit : me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malivoli,

Multas contaminasse Græcas, dum facit
Paucas Latinas : factum hic esse id non negat :
Neque se pigere, et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum : quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malivulus vetus poeta dicitat,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura sua :
Arbitrium vestrum, vestra existumatio
Valebit. Quare omnis vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit, quam æcum, oratio.
Facite æqui sitis : date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis : ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Deesse populum. Cur insano seruiat ?
De illius peccatis plura dicet, quum dabit
Alias novas ; nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo ; date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium ;
Ne semper seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, adfidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea causa causam hanc justam esse animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nil parcunt seni :
Si quæ laboriosa est, ad me curritur :
Si lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. Experimenti,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si numquam avare pretium statui arti meæ,

Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
 Quam maxume fervire vestris commodis :
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

CHREMES.

QUAMQUAM hæc inter nos nuper notitia admodum
 est

Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
 Nec rei fere sane amplius quicquam fuit :

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,

Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,

Facit ut te audacter moneam et familiariter,

Quod mihi videre præter ætatem tuam

Facere, et præter quam res te adhortatur tua.

Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi ?

Quid quæris ? Annos sexaginta natus es,

Aut plus eo, ut conjicio. Agrum in his regionibus

Meliorum, neque preti majoris, nemo habet ;

Servos compluris : proinde quasi nemo fiet,

Ita tute adtente illorum officia fungere.

Numquam tam mane egredior, neque tam vesperi

Domum revortor, quin te in fundo conspicer

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. Denique

Nullum remittis tempus, neque te respicis.

Hæc non voluptati tibi esse, satis certo scio. At

Enim dices : quantum hic operis fiat, pænitet.

Quod in opere faciundo operæ confumis tuæ,
Si fumus in illis exercendis, plus agas.

MENEDEMUS.

Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te adtinent?

CHREMES.

Homo sum : humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc vel percontari puta :
Rectum est, ego ut faciam : non est, te ut deterream.

MENEDEMUS.

Mihi sic est usus : tibi ut opus factum, face.

CHREMES.

An cuiquam est usus homini, se ut cruciet?

MENEDEMUS.

Mihi.

CHREMES.

Si quid laboris, nollem : sed quid istuc mali est,
Quæso ? quid de te tantum meruisti ?

MENEDEMUS.

Eheu !

CHREMES.

Ne lacruma : atque istuc, quicquid est, fac me ut sciam.
Ne retice : ne verere : crede inquam mihi.
Aut consolando aut consilio aut re juvero.

MENEDEMUS.

Scire hoc vis ?

CHREMES.

Hac quidem causa, qua dixi tibi.

MENEDEMUS.

Dicetur.

CHREMES.

At istos rastro interea tamen

Adpone, ne labora.

MENEDEMUS.

Minime.

CHREMES.

Quam rem agis?

MENEDEMUS.

Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris.

CHREMES.

Non finam, inquam.

MENEDEMUS.

Ah, non æcum facis.

CHREMES.

Hui, tam gravis hos, quæso?

MENEDEMUS.

Sic meritumst meum.

CHREMES.

Nunc loquere.

MENEDEMUS.

Filium unicum adolescentulum

Habeo. Ah, quid dixi? habere me? immo habui, Chreme:
Nunc habeam necne incertumst.

CHREMES.

Quid ita istuc?

MENEDEMUS.

Scies.

Est e Corintho hic advena anus paupercola:
Ejus filiam ille amare cœpit perditæ,
Prope jam ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.
Ubi rem rescivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli,
Tractare, sed vi et via pervolgata patrum.

Cotidie accusabam : hem tibine hæc diutius
 Licere speras facere me vivo patre,
 Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco ?
 Erras, si id credis, et me ignoras, Clinia.
 Ego te meum esse dici tantisper volo,
 Dum, quod te dignum est, facies : sed si id non facis,
 Ego, quod me in te fit facere dignum, invenero.
 Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
 Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
 Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi
 Simul rem et gloriam armis belli repperi.
 Postremo adeo res rediit : adulescentulus
 Sæpe eadem et graviter audiendo victus est :
 Putavit me et ætate et benivolentia
 Plus scire et providere, quam se ipsum sibi :
 In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

CHREMES.

Quid ais ?

MENEDEMUS.

Clam me profectus, mensis tris abest.

CHREMES.

Ambo accusandi : etsi illud inceptum tamen
 Animi est pudentis signum et non instrenui.

MENEDEMUS.

Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conscii,
 Domum revortor mæstus, atque animo fere
 Conturbato atque incerto præ ægritudine.
 Adfido : adcurrunt servi : foccos detrahunt :
 Video alios festinare, lectos sternere,
 Cenam apparare : pro se quisque sedulo
 Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.
 Ubi video hæc, cœpi cogitare : hem, tot mea

Solius folliciti sint causa, ut me unum expleant?
 Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi
 Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
 Quem pariter uti his decuit aut etiam amplius,
 Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
 Eum ego hinc ejeci miserum injustitia mea?
 Malo quidem me dignum quovis deputem,
 Si id faciam. Nam usque dum ille vitam illam colet
 Inopem, carens patria ob meas injurias,
 Interea usque illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quærens, parcens, illi ferviens.
 Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
 Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia.
 Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
 Faciundo facile sumptum exercerent suum,
 Omnis produxi ac vendidi. Inscripti illico
 Ædis mercede. Quasi talenta ad quindecim
 Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
 Decrevi tantisper me minus injuriæ,
 Chremes, meo gnato facere, dum fiam miser:
 Nec fas esse, ulla me voluptate hic frui,
 Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps.

CHREMES.

Ingenio te esse in liberos leni puto,
 Et illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret. Verum nec tu illum satis noveras,
 Nec te ille; hocque fit, ubi non vere vivitur.
 Tu illum numquam ostendisti quanti penderes,
 Nec tibi ille est credere ausus quæ est æcum patri.
 Quod si esset factum, hæc numquam evenissent tibi.

MENEDEMUS.

Ita res est, fateor: peccatum a me maxume est.

CHREMES.

Menedeme, at porro recte spero, et illum tibi
Salvom adfuturum esse hic confido propediem.

MENEDEMUS.

Utinam ita di faxint.

CHREMES.

Facient. Nunc, si commodumst :
Dionysia hic sunt hodie, apud me sis volo.

MENEDEMUS.

Non possum.

CHREMES.

Cur non? Quæso tandem aliquantulum
Tibi parce : idem absens facere te hoc volt filius.

MENEDEMUS.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerem,
Nunc me ipsum fugere.

CHREMES.

Sicine est sententia?

MENEDEMUS.

Sic.

CHREMES.

Bene vale.

MENEDEMUS.

Et tu.

CHREMES.

Lacrimas excussit mihi,
Miseretque me ejus : sed ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phanium,
Ad cenam ut veniat : ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore : jamdudum domi
Præsto apud me esse aiunt ; egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. Sed quid crepuerunt fores
Hinc a me? Quisnam egreditur? Huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO. CHREMES.

CLITIPHO.

NIHIL adhuc est, quod vereare, Clinia : haudquaquam etiam
cessant :

Et illam simul cum nuntio tibi hic adfuturam hodie scio.
Proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te excruciat, mittas.

CHREMES.

Quicum loquitur filius ?

CLITIPHO.

Pater adest, quem volui : adibo. Pater, opportune advenis.

CHREMES.

Quid id est ?

CLITIPHO.

Hunc Menedemum nostin nostrum vicinum ?

CHREMES.

Probe.

CLITIPHO.

Huic filium scis esse ?

CHREMES.

Audivi esse in Asia.

CLITIPHO.

Non est, pater :

Apud nos est.

CHREMES.

Quid ais ?

CLITIPHO.

Advenientem, e navi egredientem, illico

Abduxi ad cenam : nam mihi magna cum eo jam inde usque
a puertia

Fuit semper familiaritas.

CHREMES.

Voluptatem magnam nuntias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset,
amplius :

Ut hanc lætitiā nec opinanti primus objicerem domi.

Atque etiam nunc tempus est.

CLITIPHO.

Cave faxis ; non opus est, pater.

CHREMES.

Quapropter ?

CLITIPHO.

Quia enim incertum est etiam, quid se faciat. Modo venit.
Timet omnia, patris iram, et animum amicæ se erga ut sit suæ.
Eam misere amat : propter eam hæc turba atque abitio evenit.

CHREMES.

Scio.

CLITIPHO.

Nunc fervolum ad eam in urbem misit, et ego nostrum una
Syrum.

CHREMES.

Quid narrat ?

CLITIPHO.

Quid ille ? Se miserum esse.

CHREMES.

Miserum ? Quem minus crederes ?

Quid reliquit, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur
bona ?

Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias :
Atque hæc perinde sunt ut illius animus, qui ea possidet :

Qui uti scit, ei bona ; illi, qui non utitur recte, mala.

CLITIPHO.

Immo ille fenex fuit importunus semper ; et nunc nil magis Vereor, quam ne quid in illum iratus plus fatis faxit, pater.

CHREMES.

Illene ? Sed reprimam me : nam in metu esse hunc, illi est utile.

CLITIPHO.

Quid tute tecum ?

CHREMES.

Dicam. Ut ut erat, mansum tamen oportuit. Fortasse aliquantum iniquior erat præter ejus lubidinem : Pateretur : nam quem ferret, si parentem non ferret suum ? Huncine erat æcum ex illius more, an illum ex hujus vivere ? Et quod illum infimulat durum, id non est. Nam parentum injuriæ

Uniusmodi sunt ferme ; paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt ; nolunt crebro convivariet :

Præbent exigue sumptum : atque hæc sunt tamen ad virtutem omnia.

Verum animus ubi semel se cupiditate devinxit mala, Necessè est, Clitipho, consilia consequi consimilia. Hoc Scitumst, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

CLITIPHO.

Ita credo.

CHREMES.

Ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid cenæ fiet. Tu, ut tempus est diei, vide sis ne quo hinc abeas longius.

ACTUS II. SCENA I.

CLITIPHO.

QUAM iniqui sunt patres in omnis adolescentis iudices !
 Qui æcum esse censent nos jam a pueris illico nasci
 senes ;

Neque illarum adfines esse rerum, quas fert adolescentia.
 Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
 Mihi si umquam filius erit, næ ille facili me utetur patre :
 Nam et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati locus :
 Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
 Perii, is mi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora !
 Nunc ait : periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.
 Astutus : næ ille haud scit, quam mihi nunc furdo narret
 fabulam.

Magis nunc me amicæ dicta stimulant, Da mihi, atque adfer
 mihi :

Cui quid respondeam nil habeo : neque me quisquam est
 miserior.

Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum fatagit, attamen
 Habet bene et pudice educatam, ignaram artis meretriciæ.
 Meast potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
 Tum quod dem ei, rectest : nam nihil esse mihi, religiosum di-
 cere.

Hoc ego mali non pridem inveni : neque etiamdum scit pater.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

CLINIA.

Si mihi secundæ res de amore meo essent, jam dudum scio
Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala:
Cui nil jam præter pretium dulcest.

CLITIPHO.

Clinia.

CLINIA.

Hei misero mihi.

CLITIPHO.

Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?

CLINIA.

Faciam: sed nescio quid profecto mi animus præfagit mali.

CLITIPHO.

Pergin istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri fiet?

CLINIA.

Si nil mali esset, jam hic adessent.

CLITIPHO.

Jam aderunt.

CLINIA.

Quando istuc erit?

CLITIPHO.

Non cogitas hinc longule esse? Et nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum contantur, annus est.

CLINIA.

O Clitipho,

Timeo.

CLITIPHO.

Respira : eccum Dromonem cum Syro : una adfunt tibi.

ACTUS II. SCENA III.

SYRUS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

SYRUS.

Ain tu ?

DROMO.

Sic est : verum interea dum sermone cædimus,
Illæ sunt relictæ.

CLITIPHO.

Mulier tibi adest ; audin, Clinia ?

CLINIA.

Ego vero audio nunc demum et video et valeo, Clitipho.

SYRUS.

Minime mirum : adeo inpeditæ sunt : ancillarum gregem
Ducunt secum.

CLINIA.

Perii, unde illi sunt ancillæ ?

CLITIPHO.

Men rogas ?

SYRUS.

Non oportuit relictas : portant quid rerum !

CLINIA.

Hei mihi.

SYRUS.

Aurum, vestem : et vesperascit, et non noverunt viam.
Factum a nobis stulte est. Abi dum tu, Dromo, illis obviam :
Propera : quid fcas ?

CLINIA.

Væ misero mihi, quanta de spe decidi.

CLITIPHO.

Quid istuc ? quæ res te sollicitat autem ?

CLINIA.

Rogitas quid fiet ?

Viden tu, ancillas, aurum, vestem ? quam ego cum una an-
cillula

Hic reliqui : unde esse censes ?

CLITIPHO.

Vah, nunc demum intellego.

SYRUS.

Di boni, quid turbaest ! Ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent ! quid ebibent ! quid sene erit nostro miserius !
Sed video eccos quos volebam.

CLINIA.

O Juppiter, ubinam est fides ?

Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea
loci

Conlocupletasti te, Antiphila, et me in his deseruisti malis ;
Propter quam in summa infamia sum, et meo patri minus sum
obsequens ;

Cujus nunc pudet me et miseret, qui harum mores cantabat
mihi,

Monuisse frustra, neque potuisse eum umquam ab hac me
expellere.

Quod tamen nunc faciam : tum, quum gratum mi esse potuit,
nolui.

Nemo est miserior me.

SYRUS.

Hic de nostris verbis errat videlicet,
Quæ hic fumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque
est, accipis :

Nam et vitast eadem, et animus te erga idem ac fuit ;
Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus.

CLINIA.

Quid, obsecro ? Nam mihi nunc nil rerum omniumst
Quod malim, quam me hoc falso suspicariet.

SYRUS.

Hoc primum, ut ne quid hujus ignores : anus,
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit :
Ea obiit mortem : hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi.

CLITIPHO.

Quænamst altera ?

SYRUS.

Mane : hoc quod cœpi, primum enarrem, Clitipho :
Post istuc veniam.

CLITIPHO.

Propera.

SYRUS.

Jam primum omnium,
Ubi ventum ad ædis est, Dromo pultat fores :
Anus quædam prodit : hæc ubi aperuit ostium,
Continuo hic se conjecit intro, ego consequor :
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hic sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit.
Ubi de improvviso est interventum mulieri :
Nam ea res dedit tum existumandi copiam

Cotidianæ vitæ consuetudinem ;
 Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxime :
 Texentem telam studiose ipsam offendimus ;
 Mediocriter vestitam veste lugubri,
 Ejus anuis causa, opinor, quæ erat mortua ;
 Sine auro : tum ornatam, ita uti quæ ornantur tibi,
 Nulla mala re expolitam muliebri :
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Rejectus neglegenter : pax.

CLINIA.

Syre mi, obsecro,
 Ne me in lætitiâ frustra conjicias.

SYRUS.

Anus

Subtemen nebat : præterea una ancillula
 Erat ; ea texebat una, pannis obfita,
 Neglecta, immunda inlucie.

CLITIPHO.

Si hæc sunt Clinia,
 Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior ?
 Scin hanc, quam dicit fordidatam et fordidam ?
 Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam,
 Quum ejus tam negleguntur internuntii.
 Nam disciplina est iisdem, munerarier
 Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.

CLINIA.

Perge, obsecro te : et cave ne falsam gratiam
 Studeas inire. Quid ait, ubi me nominas ?

SYRUS.

Ubi dicimus rediisse te, et rogare uti
 Veniret ad te, mulier telam deserit
 Continuo, et lacrumis opplet os totum tibi :

Ut facile scias desiderio id fieri tuo.

CLINIA.

Præ gaudio, ita me di ament, ubi sim nescio :

Ita timui.

CLITIPHO.

At ego nil esse scibam, Clinia.

Agedum vicissim, Syre, dic quæ illast altera.

SYRUS.

Adducimus tuam Bacchidem.

CLITIPHO.

Hem, quid? Bacchidem?

Eho sceleste quo illam ducis?

SYRUS.

Quo ego illam? ad nos scilicet.

CLITIPHO.

Ad patremne?

SYRUS.

Ad eum ipsum.

CLITIPHO.

O hominis inpudentem audaciam.

SYRUS.

Heus tu,
Non fit sine periculo facinus magnum nec memorabile.

CLITIPHO.

Hoc vide : in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus?

Ubi si paulum modo quid tete fugerit, ego perierim.

Quid illo facias?

SYRUS.

At enim.

CLITIPHO.

Quid enim?

SYRUS.

Si finas, dicam.

CLINIA.

Sine.

CLITIPHO.

Sino.

SYRUS.

Ita res est hæc nunc, quasi quum . . .

CLITIPHO.

Quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit?

CLINIA.

Syre, verum hic dicit: mitte. Ad rem redi.

SYRUS.

Enimvero reticere nequeo: multimodis injuriu's,
Clitipho, neque ferri potis es.

CLINIA.

Audiendum hercle est: tace.

SYRUS.

Vis amare: vis potiri: vis quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periculum non vis: haud stulte fapis:
Siquidem id sapere est, velle te id quod non potest contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda
sunt.

Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse et tutum scio.

Nam apud patrem tua amica tecum sine metu ut fit, copias:
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando furdas jam auris reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis?

CLITIPHO.

Siquidem hoc fit.

SYRUS.

Siquidem, experiundo scies.

CLITIPHO.

Age age, cedo istuc tuum consilium, quid id est?

SYRUS.

Adsimulabimus,

Tuam amicam hujus esse.

CLITIPHO.

Pulchre: cedo quid hic faciet sua?

An ea quoque dicetur hujus, si una hæc dedecori est parum?

SYRUS.

Immo ad tuam matrem adducetur.

CLINIA.

Quid eo?

SYRUS.

Longumst, Clitipho,

Si tibi narrem, quamobrem id faciam: vera causa est.

CLITIPHO.

Fabulæ;

Nil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mi expediat
metum.

SYRUS.

Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periculo esse.

CLITIPHO.

Hujusmodi obsecro aliquid reperi.

SYRUS.

Maxume:

Ibo obviam hinc; dicam, ut revortantur domum.

CLITIPHO.

Hem,

Quid dixti?

SYRUS.

Ademptum tibi jam faxo omnem metum:

In aurem utramvis otiose ut dormias.

CLITIPHO.

Quid ago nunc?

CLINIA.

Tunc? Quod boni—

CLITIPHO.

Syre, dic modo

Verum.

SYRUS.

Age modo : hodie fero ac nequicquam voles.

CLINIA.

Datur, fruare, dum licet : nam nescias—

CLITIPHO.

Syre inquam.

SYRUS.

Perge porro, tamen istuc ago.

CLINIA.

Ejus fit potestas posthac an numquam tibi.

CLITIPHO.

Verum hercle istuc est : Syre, Syre, inquam, heus heus, Syre.

SYRUS.

Concaluit : quid vis?

CLITIPHO.

Redi, redi.

SYRUS.

Adsum, dic quid est?

Jam hoc quoque negabis tibi placere.

CLITIPHO.

Immo, Syre ;

Et me et meum amorem et famam permitto tibi.

Tu es judex : nequid accusandus sis, vide.

SYRUS.

Ridiculum est te istuc me admonere, Clitipho :

Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
 Hic siquid nobis forte adversi evenerit,
 Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
 Quapropter hæc res neutiquam neglectu est mihi :
 Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet.

CLINIA.

Scilicet

Facturum me esse : in eum jam res rediit locum,
 Ut fit necesse.

CLITIPHO.

Merito te amo, Clinia.

CLINIA.

Verum illa ne quid titubet.

SYRUS.

Perdoctast probe.

CLITIPHO.

At hoc demirror, qui tam facile potueris
 Persuadere illi, quæ solet quos spernere !

SYRUS.

In tempore ad eam veni, quod rerum omniumst
 Primum : nam quendam misere offendi militem
 Ejus noctem orantem : hæc arte tractabat virum,
 Ut illius animum cupidum inopia incenderet :
 Eademque ut esset apud te hoc quam gratissimum.
 Sed heus tu, vide sis, nequid imprudens ruas.
 Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax :
 Ego te autem novi, quam esse soleas inpotens :
 Inversa verba, everfas cervices tuas,
 Gemitus, screatus, tuffis, risus abstine.

CLITIPHO.

Laudabis.

SYRUS.

Vide sis.

CLITIPHO.

Tutemet mirabere.

SYRUS.

Sed quam cito sunt confecutæ mulieres ?

CLITIPHO.

Ubi sunt ? cur retines ?

SYRUS.

Jam nunc hæc non est tua.

CLITIPHO.

Scio, apud patrem : at nunc interim.

SYRUS.

Nihilo magis.

CLITIPHO.

Sine.

SYRUS.

Non finam, inquam.

CLITIPHO.

Quæso paulisper.

SYRUS.

Veto.

CLITIPHO.

Saltem salutare.

SYRUS.

Abeas, si sapias.

CLITIPHO.

Eo.

Quid istic ?

SYRUS.

Manebit.

CLITIPHO.

O hominem felicem.

SYRUS.

Ambula.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRUS.

BACCHIS.

EDEPOL te, mea Antiphila, laudo et fortunatam judico,
 Id quum studuisti, isti formæ ut mores confimiles forent.
 Minimeque, ita me di ament, miror si te sibi quisque expetit.
 Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
 Et quum egomet nunc mecum in animo vitam tuam confidero,
 Omniumque adeo vostrarum, volgus quæ ab se segregant;
 Et vos esse istiusmodi, et nos non esse, haud mirabilest:
 Nam expedit bonas esse vobis; nos, quibuscum est res, non
 finunt:

Quippe forma impulsæ nostræ nos amatores colunt:
 Hæc ubi inminuta est, illi suum animum alio conferunt;
 Nisi si prospectum interea aliquid est, desertæ vivimus.
 Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretumst viro;
 Cujus mos maxumest confimilis vostrum, hi se ad vos adpli-
 cant.

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini;
 Ut numquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.

ANTIPHILA.

Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo,
 Ut ex illius commodo meum compararem commodum.

CLINIA.

Ah,

Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam
 facis:

Nam dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cepi,
leves,

Præterquam tui carendum quod erat.

SYRUS.

Credo.

CLITIPHO.

Syre, vix fuffero.

Hocine me miserum non licere meo modo ingenium frui?

SYRUS.

Immo, ut patrem tuum vidi, partes diu etiam duras dabit.

BACCHIS.

Quisnam hic adulescens est, qui intuitur nos?

ANTIPHILA.

Ah, retine me, obsecro.

BACCHIS.

Amabo, quid tibi est?

ANTIPHILA.

Disperii, perii misera.

BACCHIS.

Quid stupes,

Antiphila?

ANTIPHILA.

Videon Cliniam, an non?

BACCHIS.

Quem vides?

CLITIPHO.

Salve, anime mi.

ANTIPHILA.

O mi Clinia, falve.

CLINIA.

Ut vales?

ANTIPHILA.

Salvum venisse gaudeo.

CLITIPHO.

Teneone te,

Antiphila, maxume animo exoptatam meo?

SYRUS.

Ite intro : nam vos jamdudum expectat senex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

CHREMES.

HUCISCIT hoc jam. Cesso pultare ostium
 Vicini, primum e me ut sciat sibi filium
 Rediisse? etsi adulescentem hoc nolle intellego.
 Verum, quum videam miserum hunc tam excruciarier
 Ejus abitu, celem tam insperatum gaudium,
 Quum illi pericli nihil ex indicio fiet?
 Haud faciam : nam quod potero adjutabo senem.
 Item ut filium meum amico atque æquali suo
 Video inservire, et socium esse in negotiis ;
 Nos quoque senes est æcum senibus obsequi.

MENEDEMUS.

Aut ego profecto ingenio egregio ad miseras
 Natus sum, aut illud falsumst, quod volgo audio
 Dicit, diem adimere ægritudinem hominibus :
 Nam mihi quidem cotidie augetur magis
 De filio ægritudo ; et quanto diutius
 Abest, magis cupio tanto, et magis desidero.

CHREMES.

Sed ipsum foras egressum video; ibo, adloquar.
Menedeme, salve: nuntium adporto tibi,
Cujus maxime te fieri participem cupis.

MENEDEMUS.

Numquidnam de gnato meo audisti, Chreme?

CHREMES.

Valet atque vivit.

MENEDEMUS.

Ubinamst quæso?

CHREMES.

Apud me domi.

MENEDEMUS.

Meus gnatus?

CHREMES.

Sic est.

MENEDEMUS.

Venit?

CHREMES.

Certe.

MENEDEMUS.

Clinia

Meus venit?

CHREMES.

Dixi.

MENEDEMUS.

Eamus, duc me ad eum, obsecro.

CHREMES.

Non volt te scire se redisse etiam, et tuum
Conspectum fugitat: propter peccatum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta fit.

MENEDEMUS.

Non tu ei dixisti, ut effem?

CHREMES.

Non.

MENEDEMUS.

Quamobrem, Chreme?

CHREMES.

Quia pessime istuc in te atque in illum confulis,
Si te tam leni et victo animo esse ostenderis.

MENEDEMUS.

Non possum : fatis jam, fatis pater durus fui.

CHREMES.

Ah,

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia aut parsimonia.

In eandem fraudem ex hac re atque ex illa incidēs.

Primum olim potius quam paterere filium

Commetare ad mulierculam, quæ paululo

Tum erat contenta, cuique erant grata omnia ;

Proterruisti hinc. Ea coacta ingratiis

Postilla cœpit victum volgo quærere.

Nunc quum sine magno intertrimento non potest

Haberi, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias,

Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem fiet ;

Primum jam ancillas secum adduxit plus decem,

Oneratas veste atque auro : satrapes si fiet

Amator, numquam sufferre ejus sumptus queat :

Nedum tu possis.

MENEDEMUS.

Estne ea intus?

CHREMES.

Sit, rogas?

Sensi : nam unam ei cenam atque ejus comitibus

Dedi : quodsi iterum mihi sit danda, actum fiet.

Nam, ut alia omittam, pytifando modo mihi
 Quid vini abfumpfif? fic hoc, dicens; Afperum
 Pater hoc efl; aliud lenius fodes vide.
 Relevi dolia omnia, omnis ferias :
 Omnis follicitos habui : atque hæc una nox :
 Quid te futurum cenfes, quem adfidue exedent?
 Sic me di amabunt, ut me tuarum miferitumfl,
 Menedeme, fortunarum.

MENEDEMUS.

Faciat quod lubet :
 Sumat, confumat, perdat, decretumfl pati,
 Dum illum modo habeam mecum.

CHREMES.

Si certumfl tibi
 Sic facere, illud permagni referre arbitror,
 Ut ne fcientem fentiat te id fibi dare.

MENEDEMUS.

Quid faciam?

CHREMES.

Quidvis potius quam quod cogitas :
 Per alium quemvis ut des : falli te finas
 Technis per fervolum : etfi fubfenfi id quoque,
 Illos ibi eflle et id agere inter fe clanculum.
 Syrus cum illo veftro confufurrant ; conferunt
 Confilia adulescentes : et tibi perdere
 Talentum hoc pacto fatius efl, quam illo minam.
 Non nunc pecunia agitur, fed illud, quomodo
 Minimo periculo id demus adulescentulo.
 Nam fi femel tuum animum ille intellexerit,
 Prius proditurum te tuam vitam, et prius
 Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium : hui,
 Quantam feneftram ad nequitiem patefeceris !

Tibi autem porro ut non sit suave vivere :
 Nam deteriores omnes fumus licentia.
 Quodcumque inciderit in mentem, volet : neque id
 Putabit pravom an rectum sit, quod petet.
 Tu rem perire, et ipsum non poteris pati.
 Dare denegaris : ibit ad illud illico,
 Quo maxume apud te se valere sentiet,
 Abiturum se abs te esse illico minitabitur.

MENEDEMUS.

Videre verum, atque ita uti res est, dicere.

CHREMES.

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
 Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.

MENEDEMUS.

Cedo dextram : porro te idem oro ut facias, Chreme.

CHREMES.

Paratus sum.

MENEDEMUS.

Scin, quid nunc facere te volo ?

CHREMES.

Dic.

MENEDEMUS.

Quod sensisti illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere : cupio illi dare,
 Quod volt ; cupio ipsum jam videre.

CHREMES.

Operam dabo.

Paulum hoc negoti mi obstat : Simus et Crito
 Vicini nostri hic ambigunt de finibus :
 Me cepere arbitrum : ibo ac dicam, ut dixeram
 Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
 Continuo hic adsum.

MENEDEMUS.

Ita quæso. Di vos tram fidem !

Ita comparatam esse hominum naturam omnium,
 Aliena ut melius videant et dijudicent,
 Quam sua ? An eo fit, quia in re nostra aut gaudio
 Sumus præpediti nimio aut ægritudine ?
 Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet mihi ?

CHREMES.

Diffolvi me, otiosus operam ut tibi darem.
 Syrus estprehendendus atque adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit : concede hinc domum,
 Ne nos inter nos consentire sentiant.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS. CHREMES.

SYRUS.

HAC illac circumcurfa : inveniendumst tamen
 Argentum ; intendenda in fenem est fallacia.

CHREMES.

Num me fefellit hocce id struere ? Videlicet
 Ille Cliniai servos tardiusculust ;
 Idcirco huic nostro traditaft provincia.

SYRUS.

Quis hic loquitur ? Perii. Numnam hæc audivit ?

CHREMES.

Syre.

SYRUS.

Hem.

CHREMES.

Quid tu istic?

SYRUS.

Recte equidem : sed te miror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis.

CHREMES.

Nil nimis.

SYRUS.

Nil, narras? Vifa verost, quod dici solet,
Aquilæ senectus.

CHREMES.

Heia.

SYRUS.

Mulier commoda et

Faceta hæc meretrix.

CHREMES.

Sane idem vifa est mihi.

SYRUS.

Et quidem hercle forma luculenta.

CHREMES.

Sic fatis.

SYRUS.

Ita non ut olim, sed uti nunc, sane bona :

Minimeque miror, Clinia hanc si deperit.

Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,

Vicinum hunc : nostin? At quasi is non divitiis

Abundet, gnatus ejus profugit inopia,

Scis esse factum ut dico?

CHREMES.

Quid ego ni sciam?

Hominem pistrino dignum.

SYRUS.

Quem?

CHREMES.

Istunc fervolum

Dico adolescentis.

SYRUS.

Syre, tibi timui male.

CHREMES.

Qui passus est id fieri.

SYRUS.

Quid faceret?

CHREMES.

Rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum fervaret senem.

SYRUS.

Garris.

CHREMES.

Hæc facta ab illo oportebat, Syre.

SYRUS.

Eho quæso laudas, qui heros fallunt?

CHREMES.

In loco

Ego vero laudo.

SYRUS.

Recte sane.

CHREMES.

Quippe quia

Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.
Jam huic mansisset unicus gnatus domi.

SYRUS.

Jocon an ferio ille hæc dicat nescio;
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

CHREMES.

Et nunc quid exspectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, quum tolerare illius sumptus non queat?
Nonne ad fenem aliquam fabricam fingit?

SYRUS.

Stolidus est.

CHREMES.

At te adjutare oportet adolescentuli
Causa.

SYRUS.

Facile equidem facere possum, si jubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.

CHREMES.

Tanto hercle melior.

SYRUS.

Non est mentiri meum.

CHREMES.

Fac ergo.

SYRUS.

At heus tu, facitodum eadem hæc memineris,
Si quid hujus simile forte aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

CHREMES.

Non usus veniet, spero.

SYRUS.

Spero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quo quicquam illum fenserim:
Sed si quid, ne quid. Quæ sit ejus ætas, vides;
Et næ ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare possim.

CHREMES.

De istoc, quum usus venerit,

Videbimus quod opus fit : nunc istuc age.

SYRUS.

Numquam commodius umquam herum audivi loqui,

Nec quum malefacere crederem mi impunius

Licere. Quisnam a nobis egreditur foras ?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

CHREMES.

Quid istuc, quæso ? qui istic mos est, Clitipho ? itane fieri oportet ?

CLITIPHO.

Quid ego feci ?

CHREMES.

Vidin ego te modo manum in finum huic meretrici Inferere ?

SYRUS.

Acta hæc res est. Perii.

CLITIPHO.

Mene ?

CHREMES.

Hifce oculis, ne nega.

Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abstineas manum :

Nam istæc quidem contumelia est,

Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam subigitare.

Vel heri in vino quam immodestus fuisti !

SYRUS.

Factum.

CHREMES.

Quam molestus!
Ut equidem, ita me di ament, metui, quid futurum denique
esset!

Novi ego amantium animum: advertunt graviter, quæ non
censeas.

CLITIPHO.

At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.

CHREMES.

Esto: at certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquan-
tisper.

Multa fert libido: ea facere prohibet tua præsentia.

Ego de me facio conjecturam. Nemo est meorum amicorum
hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas, apud alium ipsius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum est intellegere, utcumque, atque ubicumque
opus fit, obsequi.

SYRUS.

Quid istic narrat?

CLITIPHO.

Perii.

SYRUS.

Clitipho, hæc ego præcipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functu's officium.

CLITIPHO.

Tace, fodes.

SYRUS.

Recte fane.

CHREMES.

Syre, pudet me.

SYRUS.

Credo : neque id injuria :

Quin mihi molestumst.

CLITIPHO.

Pergin ?

SYRUS.

Hercle verum dico, quod videtur.

CLITIPHO.

Nonne accedam ad illos ?

CHREMES.

Eho quæso una accedundi via est ?

SYRUS.

Actumst : hic prius se indicarit quam ego argentum effecero.
Chreme, vin tu homini stulto mi auscultare ?

CHREMES.

Quid faciam ?

SYRUS.

Jube hunc

Abire hinc aliquo.

CLITIPHO.

Quo ego hinc abeam ?

SYRUS.

Quo lubet : da illis locum :

Abi deambulatum.

CLITIPHO.

Deambulatum, quo ?

SYRUS.

Vah, quasi desit locus.

Abi fane istac, istorum, quovis.

CHREMES.

Recte dicit, cenfeo.

CLITIPHO.

Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis.

SYRUS.

At

Tu pol tibi istas posthac comprimito manus.
Censen vero? Quid illum porro credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum tibi opis di dant, servas, castigas, mones?

CHREMES.

Ego istuc curabo.

SYRUS.

Atqui nunc, here, hic tibi adservandus est.

CHREMES.

Fiet.

SYRUS.

Si sapias: nam mihi jam minus minusque obtemperat.

CHREMES.

Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti,
Syre? aut

Reperisti, tibi quod placeat, an non?

SYRUS.

De fallacia

Dicis? st! inveni nuper quandam.

CHREMES.

Frugi es. Cedo, quid est?

SYRUS.

Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit.

CHREMES.

Quidnam, Syre?

SYRUS.

Pessuma hæc est meretrix.

CHREMES.

Ita videtur.

SYRUS.

Immo si scias.

Vah, vide quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia

Hic; huic drachumarum argenti hæc mille dederat mutuum.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Ea mortuast: reliquit filiam adulescentulam: Ea relicta huic arraboni est pro illo argento.

CHREMES.

Intellego.

SYRUS.

Hanc secum huc adduxit; ea quæ est nunc apud uxorem tuam.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Cliniam orat, sibi ut id nunc det: illam illi tamen Post daturam mille numum. Poscit.

CHREMES.

Et poscit quidem?

SYRUS.

Hui,

Dubium id est? Ego sic putavi.

CHREMES.

Quid nunc facere cogitas?

SYRUS.

Egone? Ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam ex Caria,

Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

CHREMES.

Erras.

SYRUS.

Quid ita?

CHREMES.

Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo.

Non emo.

SYRUS.

Quid ais? Optata loquere.

CHREMES.

Atqui non est opus.

SYRUS.

Non opus est?

CHREMES.

Non hercle vero.

SYRUS.

Quid istuc, miror.

CHREMES.

Jam scies.

SYRUS.

Mane, mane: quid est, quod tam a nobis graviter crepuerunt
fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS.

SOSTRATA.

ISI me animus fallit, hic profecto est anulus, quem
ego suspicor,

Is, quicum exposita est gnata.

CHREMES.

Quid volt tibi, Syre, hæc oratio?

SOSTRATA.

Quid est? isne tibi videtur?

NUTRIX.

Dixi equidem, ubi mi ostendisti, illico,
Eum esse.

SOSTRATA.

At ut fatis contemplata modo fis, mea nutrix.

NUTRIX.

Satis.

SOSTRATA.

Abi nunc jam intro, atque illa si jam laverit, mihi nuntia.
Hic ego virum interea opperibor.

SYRUS.

Te volt: videas quid velit:
Nescio quid tristis est: non temere est: metuo quid fit.

CHREMES.

Quid fiet?

Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

SOSTRATA.

Ehem mi vir.

CHREMES.

Ehem mea uxor.

SOSTRATA.

Te ipsum quæro.

CHREMES.

Loquere quid velis.

SOSTRATA.

Primum hoc te oro, ne quid credas me adversum edictum tuum
Facere esse ausam.

CHREMES.

Vin me istuc tibi, etsi incredibile est, credere?
Credo.

SYRUS.

Nescio quid peccati portat hæc purgatio.

SOSTRATA.

Meministin me esse gravidam, et mihi te maximo opere
edicere,

Si puellam parerem, nolle tolli?

CHREMES.

Scio quid feceris.

Sustulisti.

SYRUS.

Si sic factum, domina, ergo herus damno auctus est.

SOSTRATA.

Minime: sed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam.

CHREMES.

O Juppiter, tantam esse in animo inscitiam?

SOSTRATA.

Perii: quid ego feci?

CHREMES.

Rogitas?

SOSTRATA.

Si peccavi, mi Chreme,

Insciens feci.

CHREMES.

Id equidem ego, si tu neges, certo scio,
Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia;
Tot peccata in hac re ostendis. Nam jam primum, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit:
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.
Quam bene vero abs te prospectum est! Quid voluisti?
cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia est planiffime,
 Per te vel uti quæstum faceret, vel uti veniret palam.
 Credo, id cogitasti: Quidvis fatis est, dum vivat modo.
 Quid cum illis agas, qui neque jus neque bonum atque
 æcum sciunt?

Melius, pejus, profit, obfit, nil vident, nisi quod lubet?

SOSTRATA.

Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. Nunc hoc te obsecro;
 Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
 Ut meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præfidi.

CHREMES.

Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Softrata,
 Male docet te mea facilitas multa. Sed istuc quicquid est,
 Qua hoc occeptum est causa? eloquere.

SOSTRATA.

Ut stultæ et misere omnes fumus
 Religiosæ, quum exponendam do illi, de digito anulum
 Detraho: et eum dico ut una cum puella exponeret;
 Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

CHREMES.

Istuc recte: conservasti te atque illam.

SOSTRATA.

Is hic est anulus.

CHREMES.

Unde habes?

SOSTRATA.

Quam Bacchis secum adduxit adulescentulam:

SYRUS.

Hem.

CHREMES.

Quid ea narrat?

SOSTRATA.

Ea, lavatum dum it, servandum mihi dedit.
Animum non advorti primum : sed postquam aspexi, illico
Cognovi, ad te exilui.

CHREMES.

Quid nunc suspicare aut invenis
De illa?

SOSTRATA.

Nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit,
Si potis est reperiri.

SYRUS.

Interii : plus spei video quam volo.
Nostra est, si ita est.

CHREMES.

Vivitne illa, cui tu dederas?

SOSTRATA.

Nescio.

CHREMES.

Quid renuntiavit olim?

SOSTRATA.

Fecisse id quod jufferam.

CHREMES.

Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur.

SOSTRATA.

Philtere.

SYRUS.

Ipsa est. Mirum ni illa salva est, et ego perii.

CHREMES.

Softrata,

Sequere me intro hac.

SOSTRATA.

Ut præter spem evenit. Quam timui male,

Ne nunc animo ita effes duro, ut olim in tollendo, Chreme.

CHREMES.

Non licet hominem esse sæpe ita ut volt, si res non finit.

Nunc ita tempus est, mi ut cupiam filiam; olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

SYRUS.

NISI me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:

Ita hac re in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ,

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.

Nam quod de argento sperem aut posse postulem me fallere,

Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam desubito e faucibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? Ratio de integro in-
eundast mihi.

Nihil tam difficilest, quin quærendo investigari possiet.

Quid, si hoc sic incipiam? Nihil est. Quid, si sic? Tan-
tumdem egero.

At sic opinor. Non potest. Immo optume. Euge, habeo
optumam.

Retraham hercle opinor ad me idem illud fugitivum argentum
tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRUS.

CLINIA.

NULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
 Quæ mi ægritudinem adferat: tanta hæc lætitia oborta est.
 Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quam volt.

SYRUS.

Nil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.
 Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.

CLINIA.

O mi Syre, audisti obsecro?

SYRUS.

Quidni? qui usque una adfuerim.

CLINIA.

Cui æque audisti commode quicquam evenisse?

SYRUS.

Nulli.

CLINIA.

Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam meapte causa
 Lætor, quam illius, quam ego scio esse honore quovis dignam.

SYRUS.

Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut conlocetur,
 Nequid de amica nunc senex.

CLINIA.

○ Juppiter!

SYRUS.

Quiesce.

CLINIA.

Antiphila mea nubet mihi.

SYRUS.

Sicine mihi interloquere?

CLINIA.

Quid faciam? Syre mi, gaudeo: fer me.

SYRUS.

Fero hercle vero.

CLINIA.

Deorum vitam apti fumus.

SYRUS.

Frustra operam opinor fumo.

CLINIA.

Loquere: audio.

SYRUS.

At jam hoc non ages.

CLINIA.

Agam.

SYRUS.

Videndum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur.

Nam si nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis;

Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur, itidem ut celata adhuc est.

CLINIA.

At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?

SYRUS.

Quidni?

CLINIA.

Quid dicam? quam causam adferam?

SYRUS.

Quin nolo mentiare:

Aperte, ita ut res sese habet, narrato.

CLINIA.

Quid ais?

SYRUS.

Jubeo :

Illam te amare, et velle uxorem : hanc esse Clitiphonis.

CLINIA.

Bonam atque justam rem oppido imperas, et factu facilem.
Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem vostrum.

SYRUS.

Immo ut recta via rem narret ordine omnem.

CLINIA.

Hem !

Satin fanus es, aut sobrius? Tu quidem illum plane prodis :
Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi.

SYRUS.

Huic equidem consilio palmam do : hic me magnifice efero,
Qui vim tantam in me et potestatem habeam tantæ astutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam ; ut quum narret senex
Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

CLINIA.

At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum omnem eripis.
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet
filiam.

Tu fors quid me fiat, parvi pendis, dum illi confulas.

SYRUS.

Quid, malum, me ætatem censes velle id adsimularier?
Unus est dies, dum argentum eripio : pax : nihil amplius.

CLINIA.

Tantum sat habes? Quid tum quæso, si hoc pater resciverit?

SYRUS.

Quid si redeo ad illos, qui aiunt : quid si nunc cælum ruat?

CLINIA.
Metuo, quid agam.

SYRUS.
Metuis? Quasi non ea potestas fit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.

CLINIA.
Age, age, traducatur Bacchis.

SYRUS.
Optume ipsa exit foras.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO. PHRYGIA.

BACCHIS.
SATIS pol proterve me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare est pollicitus. Quod si is
nunc me

Deceperit, sæpe obsecrans me, ut veniam, frustra veniet :
Aut quum venturam dixerò et constituero, quum is certo
Renuntiarit, Clitipho quum in spe pendebit animi,
Decipiam, ac non veniam : Syrus mihi tergo pœnas pendet.

CLITIPHO.
Satis scite promittit tibi.

SYRUS.
Atqui tu hancajari credis?

Faciet nisi caveo.
BACCHIS.

Dormiunt : ego pol istos commovebo.

Mea Phrygia, audistin, modo iste homo quam villam demon-
stravit

Charini?

PHRYGIA.

Audivi.

BACCHIS.

Proxumam esse huic fundo ad dextram?

PHRYGIA.

Memini.

BACCHIS.

Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agit.

SYRUS.

Quid hæc cœptat?

BACCHIS.

Dic me hic oppido esse invitam atque adservari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam esse et venturam.

SYRUS.

Perii hercle. Bacchis, mane, mane. Quo mittis istanc quæso?
Jube maneat.

BACCHIS.

I.

SYRUS.

Quin est paratum argentum.

BACCHIS.

Quin ego maneo.

SYRUS.

Atqui jam dabitur.

BACCHIS.

Ut lubet. Num ego insto?

SYRUS.

At scin quid, fodes?

BACCHIS.

Quid?

SYRUS.

Transeundum nunc tibi ad Menedemum est, et tua pompa
Eo traducenda est.

BACCHIS.

Quam rem agis, scelus?

SYRUS.

Egon? argentum cudo,
Quod tibi dem.

BACCHIS.

Dignam me putas, quam inludas?

SYRUS.

Non est temere.

BACCHIS.

Etiamne tecum hic res mihi est?

SYRUS.

Minime: tuum tibi reddo.

BACCHIS.

Eatur.

SYRUS.

Sequere hac. Heus, Dromo.

DROMO.

Quis me volt?

SYRUS.

Syrus.

DROMO.

Quid est rei?

SYRUS.

Ancillas omnis Bacchidis traduce huc ad vos propere.

DROMO.

Quamobrem?

SYRUS.

Ne quæras: efferant, quæ secum huc attulerunt.

Sperabit sumptum sibi fenex levatum esse harunc abitu :
 Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum eii damni ap-
 portet.

Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapias.

DROMO.

Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. SYRUS.

CHREMES.

ITA me di amabunt, ut nunc Menedemi vicem
 Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
 Illancine mulierem alere cum illa familia ?
 Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet :
 Ita magno desiderio fuit ei filius.
 Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
 Cotidianos fieri, nec fieri modum,
 Optabit rursus ut abeat ab se filius.
 Syrum optime eccum.

SYRUS.

Cesso hunc adoriri ?

CHREMES.

Syre.

SYRUS.

Hem. A

CHREMES.

Quid est ?

SYRUS.

Te mi ipsum jamdudum optabam dari.

CHREMES.

Videre egisse jam nescio quid cum fene.

SYRUS.

De illo quod dudum? Dictum factum reddidi.

CHREMES.

Bonan fide?

SYRUS.

Bona hercle.

CHREMES.

Non possum pati,

Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.

SYRUS.

At si scias quam scite in mentem venerit.

CHREMES.

Vah, gloriare evenisse ex sententia?

SYRUS.

Non hercle vero, verum dico . . .

CHREMES.

Dic, quid est?

SYRUS.

Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

Menedemo dixit Clinia; et ea gratia

Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.

CHREMES.

Probe.

SYRUS.

Dic fodes.

CHREMES.

Nimium, inquam.

SYRUS.

Immo si scias:

Sed porro aufculta, quid fupereft fallaciæ.

Sefe ipfe dicet tuam vidiffè filiam :

Ejus fibi complacitam formam, poftquam aspexerit :

Hanc cupere uxorem.

CHREMES.

Modone quæ inventa eft ?

SYRUS.

Eam :

Et quidem jubebit pofci.

CHREMES.

Quamobrem iftuc, Syre ?

Nam prorfum nihil intellego.

SYRUS.

Vah, tardus es.

CHREMES.

Fortaffe.

SYRUS.

Argentum dabitur eii ad nuptias,

Aurum atque veftem qui ; tenefne ?

CHREMES.

Comparet ?

SYRUS.

Id ipfum.

CHREMES.

At ego illi neque do neque despondeo.

SYRUS.

Non ? quamobrem ?

CHREMES.

Quamobrem ? me rogas ? Homini . . . ?

SYRUS.

Ut lubet.

Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares :

Verum ut simulares.

Ut te quidem omnia sibi CHREMES.

Cum illoc lavato cum Non meast simulatio.

Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.

Ego, cui daturus non sum, ut ei despondeam?

SYRUS.

Credebam.

Quam penam me per CHREMES.

Minime.

Voluisti? SYRUS.

Scite poterat fieri :

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jufferas,

Eo cœpi.

Quam argentum habere CHREMES.

Credo.

Quid igitur dicitur? SYRUS.

Amicam addisti. Ceterum equidem istuc, Chreme,

Æqui bonique facio.

Jam non sum istuc? CHREMES.

Efficitur. Atqui quum maxime

Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.

SYRUS.

Fiat: quæratum aliud. Sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet

Eo nunc confugies: Quid mea? num mihi datum est?

Num jussi? num illa oppignerare filiam

Meam me invito potuit? Verum illud, Chreme,

Dicunt: Jus summum sæpe summa est malitia.

Peri. CHREMES.

Quam non habere? Haud faciam.

SYRUS.

Immo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta et bene aucta re putant.

CHREMES.

Quin egomet jam ad eam deferam.

SYRUS.

Immo filium.

Jube potius.

CHREMES.

Quamobrem?

SYRUS.

Quia enim in eum suspicio est
Translata amoris.

CHREMES.

Quid tum?

SYRUS.

Quia videbitur

Magis verifimile id esse, quum hic illi dabit:

Et simul conficiam facilius ego, quod volo.

Ipsè adeo adest: abi, effer argentum.

CHREMES.

Effero.

ACTUS IV. SCENA VI.

CLITIPHO. SYRUS.

CLITIPHO.

NULLA est tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio,

Quam non laboriosa, ad languorem dedit.

Nec quicquam magis nunc metuo, quam ne denuo

Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
 Ut te quidem omnes di deæ quantumst, Syre,
 Cum istoc invento cumque incepto perduint!
 Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
 Ubi med excarnufices.

SYRUS.

In' hinc quo dignus es?
 Quam pæne tua me perdidit protervitas!

CLITIPHO.

Vellem hercle factum, ita meritu's.

SYRUS.

Meritus? quomodo?

Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
 Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.

CLITIPHO.

Quid igitur dicam tibi vis? Abiisti: mihi
 Amicam adduxti, quam non liceat tangere.

SYRUS.

Jam non sum iratus. Sed scin ubi nunc fit tibi
 Tua Bacchis?

CLITIPHO.

Apud nos.

SYRUS.

Non.

CLITIPHO.

Ubi ergo?

SYRUS.

Apud Cliniam.

CLITIPHO.

Perii.

SYRUS.

Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,

Quod ei pollicitus.

CLITIPHO.

Garris. Unde ?

SYRUS.

A tuo patre.

CLITIPHO.

Ludis fortasse me.

SYRUS.

Ipsa re experibere.

CLITIPHO.

Næ ego fortunatus homo sum. Deamo te, Syre.

SYRUS.

Sed pater egreditur. Cave quicquam admiratus sis,

Qua causa id fiat : obsecundato in loco :

Quod imperabit facito : loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

CHREMES.

UBI Clitipho est nunc ?

SYRUS.

Eccum me, inque.

CLITIPHO.

Eccum hic tibi.

CHREMES.

Quid rei esset, dixti huic ?

SYRUS.

Dixi pleraque omnia.

CHREMES.

Cape hoc argentum, ac defer.

SYRUS.

I. Quid stas, lapis?

Quin accipis?

CLITIPHO.

Cedo fane.

SYRUS.

Sequere hac me ocius:

Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:

Nam nihil est, illic quod moremur diutius.

CHREMES.

Minas quidem jam decem habet a me filia,

Quas pro alimentis esse nunc duco datas;

Hæc ornamentis consequentur alteræ;

Porro hæc talenta dotis adposcet duo.

Quam multa injusta ac prava fiunt moribus!

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est

Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMUS. CHREMES.

MENEDEMUS.

MULTO omnium me nunc fortunatissimum

Factum puto esse, gnate, quum te intellego

Resipisse.

CHREMES.

Ut errat.

MENEDEMUS.

Te ipsum quærebam, Chreme :
 Serva, quod in te est, filium et me et familiam.

CHREMES.

Cedo quid vis faciam ?

MENEDEMUS.

Invenisti hodie filiam.

CHREMES.

Quid tum ?

MENEDEMUS.

Hanc sibi uxorem dari volt Clinia.

CHREMES.

Quæso quid tu hominis es ?

MENEDEMUS.

Quid est ?

CHREMES.

Jam oblitus es,

Inter nos quid fit dictum de fallacia,
 Ut ea via abs te argentum auferretur ?

MENEDEMUS.

Scio.

CHREMES.

Ea res nunc agitur ipsa.

MENEDEMUS.

Quid narras, Chreme ?

Immo hæc quidem quæ apud me est, Clitiphonis est
 Amica.

CHREMES.

Ita aiunt : et tu credis omnia :

Et illam aiunt velle uxorem, ut, quum desponderim,
 Des, qui aurum ac vestem atque alia quæ opus sunt comparet.

MENEDEMUS.

Id est profecto : id amicæ dabitur.

CHREMES.

Scilicet

Daturum !

MENEDEMUS.

Ah, frustra sum igitur gavisus miser.

Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.

Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sentisse, atque ægre ferat ?

CHREMES.

Ægre ? Nimum illi, Menedeme, indulges.

MENEDEMUS.

Sine :

Inceptumst : perface hoc mihi perpetuo, Chreme.

CHREMES.

Dic convenisse, egisse te de nuptiis.

MENEDEMUS.

Dicam. Quid deinde ?

CHREMES.

Me facturum esse omnia ;
Generum placere ; postremo etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito.

MENEDEMUS.

Hem, istuc volueram.

CHREMES.

Tanto ocius te ut poscat, et tu id quod cupis,
Quam ocissime ut des.

MENEDEMUS.

Cupio.

CHREMES.

Ne tu propediem,
Ut istam rem video, istius obfaturabere.
Sed hæc utut sunt, cautim et paulatim dabis,

Si sapias.

MENEDEMUS.

Faciam.

CHREMES.

Abi intro : vide, quid postulet.

Ego domi ero, siquid me voles.

MENEDEMUS.

Sane volo :

Nam te scientem faciam, quicquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS. CHREMES.

MENEDEMUS.

EGO me non tam astutum neque ita perspicacem esse,
id scio :

Sed hic adjutor meus et monitor et præmonstrator
Chremes

Hoc mihi præstat : in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus :
In illum nil potest : exsuperat ejus stultitia hæc omnia.

CHREMES.

Ohe, jam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inventam gnatham : nisi illos ex tuo ingenio judicas,
Ut nil credas intellegere, nisi idem dictumst centies.
Sed interim quid illic jamdudum gnatus cessat cum Syro ?

MENEDEMUS.

Quos ais homines cessare ?

CHREMES.

Ehem, per tempus, Menedeme, advenis.
Dic mihi, Cliniaë quæ dixi nuntiaſtin?

MENEDEMUS.

Omnia.

CHREMES.

Quid ait?

MENEDEMUS.

Gaudere adeo cœpit, quaſi qui cupiunt nuptias.

CHREMES.

Ha ha hæ.

MENEDEMUS.

Quid riſiſti?

CHREMES.

Servi venire in mentem Syri

Calliditates.

MENEDEMUS.

Itane?

CHREMES.

Voltus quoque hominum fingit ſcelus.

MENEDEMUS.

Gnatus quod ſe adſimulat lætum, id dicis?

CHREMES.

Id.

MENEDEMUS.

Idem iſtuc mihi

Venit in mentem.

CHREMES.

Veterator.

MENEDEMUS.

Magis, ſi magis noris, putes

Ita rem eſſe.

CHREMES.

Ain tu ?

MENEDEMUS.

Quin tu auscultas.

CHREMES.

Manedum ; hoc prius scire expeto,
 Quid perdidideris. Nam ubi desponsam nuntiaſti filio ;
 Continuo injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
 Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe : argentum
 ut dares.

MENEDEMUS.

Non.

CHREMES.

Quid non ?

MENEDEMUS.

Non inquam.

CHREMES.

Neque ipſe gnatus ?

MENEDEMUS.

Nil proſum, Chreme.
 Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

CHREMES.

Mira narras. Quid Syrus meus ? ne is quidem quicquam ?

MENEDEMUS.

Nihil.

CHREMES.

Quamobrem, neſcio.

MENEDEMUS.

Equidem miror, qui alia tam plane ſcias.
 Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium,
 Ut ne paullum quidem ſuboleat eſſe amicam hanc Clinia.

CHREMES.

Quid ais ?

MENEDEMUS.

Mitto jam osculari atque amplexari : id nihil puto.

CHREMES.

Quid est quod amplius fimuletur ?

MENEDEMUS.

Vah.

CHREMES.

Quid est ?

MENEDEMUS.

Audi modo :

Est mihi in ultimis conclave ædibus quoddam retro,
Huc est intro latus lectus : vestimentis stratus est.

CHREMES.

Quid postquam hoc est factum ?

MENEDEMUS.

Dictum factum huc abiit Clitipho.

CHREMES.

Solutus ?

MENEDEMUS.

Solutus.

CHREMES.

Timeo.

MENEDEMUS.

Bacchis confecutaft illico.

CHREMES.

Soluta ?

MENEDEMUS.

Soluta.

CHREMES.

Perii.

MENEDEMUS.

Ubi abiere intro, operuere ostium.

CHREMES.

Hem,
Clinia hæc fieri videbat?

MENEDEMUS.

Quidni? mecum una simul.

CHREMES.

Fili est amica Bacchis; Menedeme, occidi.

MENEDEMUS.

Quamobrem?

CHREMES.

Decem dierum vix mi est familia.

MENEDEMUS.

Quid? istuc times, quod ille operam amico dat suo?

CHREMES.

Immo quod amicæ.

MENEDEMUS.

Si dat.

CHREMES.

An dubium id tibi est?

Quemquam animo tam communi esse aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam?

MENEDEMUS.

Quidni? quo verba facilius dentur mihi.

CHREMES.

Derides merito. Mihi nunc ego fuscenseo.

Quot res dedere, ubi possem perferentiscere,
Nisi essem lapis? Quæ vidi? Væ misero mihi.

At næ illud haud inultum, si vivo, ferent:

Nam jam . . .

MENEDEMUS.

Non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli fatis sum?

CHREMES.

Præ iracundia,

Menedeme, non sum apud me.

MENEDEMUS.

Tene istuc loqui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?

CHREMES.

Quid faciam?

MENEDEMUS.

Id quod me fecisse aiebas parum.

Fac te patrem esse sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te petere et poscere:

Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.

CHREMES.

Immo abeat potius multo quovis gentium,

Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:

Nam si illi pergo suppeditare sumptibus,

Menedeme, mihi illæc vero ad rastros res redit.

MENEDEMUS.

Quot incommoditates in hac re accipies, nisi caves?

Difficilem ostendes te esse, et ignosces tamen

Post: et id ingratum.

CHREMES.

Ah nescis, quam doleam.

MENEDEMUS.

Ut lubet.

Quid hoc quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est

Quod mavis.

CHREMES.

Immo et gener et adfines placent.

MENEDEMUS.

Quid dotis dicam te dixisse filiae?

Quid obticuiſti?

CHREMES.

Dotis?

MENEDEMUS.

Ita dico.

CHREMES.

Ah.

MENEDEMUS.

Chreme,

Ne quid vereare, ſi minus: nil nos dos movet.

CHREMES.

Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi fatiſ: Sed ita dictu opuſt, ſi me viſ ſalvom eſſe et rem et filium, Me mea omnia bona doti dixiſſe illi.

MENEDEMUS.

Quam rem agiſ?

CHREMES.

Id mirari te ſimulato, et illum hoc rogitato ſimul, Quamobrem id faciam.

MENEDEMUS.

Quin ego vero, quamobrem id faciaſ, neſcio.

CHREMES.

Egone? ut ejuſ animum, qui nunc luxuria et laſcivia Diffluit, retundam, redigam ut quo ſe vortat, neſciat.

MENEDEMUS.

Quid agiſ?

CHREMES.

Mitte: ſine me in hac re gerere mihi morem.

MENEDEMUS.

Sino.

Itane vis?

CHREMES.

Ita.

MENEDEMUS.

Fiat.

CHREMES.

Ac jam, uxorem ut accerfat, paret.

Hic ita, ut liberos est æcum, dictis confutabitur.

Sed Syrum.

MENEDEMUS.

Quid eum?

CHREMES.

Egone? Si vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei?
Qui sibi me pro deridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me di ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO. MENEDEMUS. CHREMES. SYRUS.

CLITIPHO.

ITANE tandem quæso est, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? Quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt.

MENEDEMUS.

Scio tibi esse hoc gravius multo ac durius,

Cui fit : verum ego haud minus ægre patior id.

CLITIPHO.

Qui?

MENEDEMUS.

Nescio,

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo.

CLITIPHO.

Hic patrem astare aibas?

MENEDEMUS.

Eccum.

CHREMES.

Quid me incufas, Clitipho?

Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi et stultitiæ tuæ.

Ubi te vidi animo esse omisso, et suavia in præsentia

Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem :

Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.

Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,

Abii ad proximos, tibi qui erant : eis commisi et credidi.

Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,

Victus, vestitus, quo in tectum te receptes.

CLITIPHO.

Hei mihi.

CHREMES.

Satius est, quam te ipso herede hæc possidere Bacchidem.

SYRUS.

Disperii : scelestus quantas turbas concivi insciens !

CLITIPHO.

Emori cupio.

CHREMES.

Prius quæso discite, quid sit vivere.

Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

SYRUS.

Here, licetne?

CHREMES.

Loquere.

SYRUS.

At tuto?

CHREMES.

Loquere.

SYRUS.

Quæ istast pravitas,
Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obeffe huic?

CHREMES.

Ilicet.

Ne te admisce : nemo accusat, Syre, te ; nec tu aram tibi,
Nec precatorem pararis.

SYRUS.

Quid agis?

CHREMES.

Nil fuscenseo,

Nec tibi, nec tibi : nec vos est æcum, quod facio, mihi.

SYRUS.

Abiit? Vah, rogasse vellem . . . .

CLITIPHO.

Quid?

SYRUS.

Unde mihi peterem cibum :

Ita nos alienavit. Tibi jam esse ad sororem intellego.

CLITIPHO.

Adeon rem rediisse, ut periculum etiam a fame mihi sit, Syre?

SYRUS.

Modo liceat vivere, est spes . . .

CLITIPHO.

Quæ?

SYRUS.

Nos esurituros fatis.

CLITIPHO.

Inrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?

SYRUS.

Immo et ibi nunc sum, et usque id egi dudum, dum loquitur pater.

Et quantum ego intellegere possum,

CLITIPHO.

Quid?

SYRUS.

Non aberit longius.

CLITIPHO.

Quid id ergo?

SYRUS.

Sic est, non esse horum te arbitror.

CLITIPHO.

Qui istuc, Syre?

Satin fanus es?

SYRUS.

Ego dicam, quod mi in mentem est: tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset: te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa qua te expellerent.

CLITIPHO.

Est verisimile.

SYRUS.

An tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

CLITIPHO.

Non arbitror.

SYRUS.

Nunc aliud specta: matres omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent esse: id non fit.

CLITIPHO.

Verum dicis : quid ergo nunc faciam, Syre ?

SYRUS.

Suspicionem istanc ex illis quære : rem profer palam.
 Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito ;
 Aut scibis cujus sis.

CLITIPHO.

Recte fuades : faciam.

SYRUS.

Sat recte hoc mihi

In mentem venit : nam quam adulescens maxume spe fitus
 erit,

Tam facillume patris pacem in leges conficiet suas.

Etiam haud scio, ane uxorem ducat : ac Syro nihil gratiæ.

Quid hoc autem ? fenex exit foras : ego fugio. Adhuc quod
 factumst

Mirror, continuo non jusse me adripi. Ad Menedemum hunc
 pergam.

Eum mihi precatorem paro : feni nostro fidei nil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA. CHREMES.

SOSTRATA.

PROFECTO nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali :

Idque adeo miror, quomodo

Tam ineptum quicquam tibi venire in mentem, mi vir,
 potuerit.

CHREMES.

Pergin, mulier, odiosa esse? Nullamne ego rem umquam in
vita mea

Volui, quin tu in ea re mihi fueris aduorsatrix, Sostrata? At
Si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quamobrem hoc
faciam, nescias,

In qua re nunc tam confidenter restas, stulta.

SOSTRATA.

Ego nescio!

CHREMES.

Immo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem
oratio.

SOSTRATA.

Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

CHREMES.

Non postulo: jam loquere: nihilo minus ego hoc faciam
tamen.

SOSTRATA.

Facies?

CHREMES.

Verum.

SOSTRATA.

Non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur.

CHREMES.

Ain tu?

SOSTRATA.

Certe sic erit,

Mi vir.

CHREMES.

Confitere.

SOSTRATA.

Au obsecro te, istuc inimicis fiet.

Egon confitear meum non esse filium, qui sit meus?

CHREMES.

Quid? metuis ne non, quum velis, convincas esse illum tuum?

SOSTRATA.

Quod filia est inventa?

CHREMES.

Non: sed quod magis credendum fiet,
 Quod est confimilis moribus,
 Convinces facile ex te natum; nam tui similis est probe:
 Nam illi nil vitii est relictum, quin fiet et idem tibi.
 Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
 Sed ipse egreditur, quam severus: rem quum videas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

CLITIPHO.

Si umquam ullum fuit tempus, mater, quum ego voluptati
 tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
 Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei;
 Quod peto et volo, parentes meos ut commonstres mihi.

SOSTRATA.

Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
 Alienum esse te.

CLITIPHO.

Sum.

SOSTRATA.

Miseram me! hocine quæfisti obsecro?

Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque ex hoc
natus es :

Et cave posthac, si me amas, umquam istuc verbum ex te
audiam.

CHREMES.

At ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.

CLITIPHO.

Quos ?

CHREMES.

Si scire vis, ego dicam : gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnosus : crede, et nostrum te esse credito.

CLITIPHO.

Non sunt hæc parentis dicta.

CHREMES.

Non, si ex capite sis meo
Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

SOSTRATA.

Di istæc prohibeant.

CHREMES.

Deos nescio : ego quod potero, sedulo.
Quæris id quod habes, parentes : quod abest, non quæris,
patri

Quomodo obsequare, et ut serves, quod labore invenerit.
Non mi per fallacias adducere ante oculos . . . . ? Pudet
Dicere hac præsentem verbum turpe : at te id nullo modo
Facere puduit.

CLITIPHO.

Eheu, quam nunc totus displiceo mihi,
Quam pudet ! neque quod principium incipiam ad placandum,
scio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

MENEDEMUS.

ENIMVERO Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumane. Exeo ergo ut pacem conciliem. Op-

tume

Ipfos video.

CHREMES.

Ehem, Menedeme, cur non accerfi jubes
Filiam, et quod dotis dixi, firmas?

SOSTRATA.

Mi vir, te obsecro

Ne facias.

CLITIPHO.

Pater, obsecro mi ignofcas.

MENEDEMUS.

Da veniam, Chreme :

Sine te exorem.

CHREMES.

Egon mea bona ut dem Bacchidi dono fciens?

Non faciam.

MENEDEMUS.

At id nos non finemus.

CLITIPHO.

Si me vivom vis, pater,

Ignofce.

SOSTRATA.

Age, Chremes mi.

MENEDEMUS.

Age quæso, ne tam offirma te, Chreme.

CHREMES.

Quid istic? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.

MENEDEMUS.

Facis, ut te decet.

CHREMES.

Ea lege hoc adeo faciam: si facit,
Quod ego hunc æcum censeo.

CLITIPHO.

Pater, omnia faciam: impera.

CHREMES.

Uxorem ut ducas.

CLITIPHO.

Pater.

CHREMES.

Nihil audio.

MENEDEMUS.

Ad me recipio;

Faciet.

CHREMES.

Nil etiam audio ipsum.

CLITIPHO.

Perii.

SOSTRATA.

An dubitas, Clitipho?

CHREMES.

Immo utrum volt.

MENEDEMUS.

Faciet omnia.

SOSTRATA.

Hæc dum incipias, gravia sunt,

Dumque ignores : ubi cognoris, facilia.

CLITIPHO.

Faciam, pater.

SOSTRATA.

Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile
ames,

Filiam Phanocratæ nostri.

CLITIPHO.

Rufamne illam virginem,
Cæfiam, sparfo ore, adunco naso? Non possum, pater.

CHREMES.

Heja, ut elegans est : credas animum ibi esse.

SOSTRATA.

Aliam dabo.

CLITIPHO.

Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo pro-
pemodum

Quam volo.

SOSTRATA.

Nunc laudo, gnate.

CLITIPHO.

Archonidi hujus filiam.

SOSTRATA.

Perplacet.

CLITIPHO.

Pater, hoc nunc restat.

CHREMES.

Quid?

CLITIPHO.

Syro ignofcas volo,

Quæ mea caufa fecit.

CHREMES.

Fiat. Vos valetate, et plaudite.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

MICIO senex.
DEMEA senex.
SANNIO leno.
ÆSCHINUS adulescens.
PARMENO servus.
SYRUS servus.
CTESIPHO adulescens.
SOSTRATA matrona.
CANTHARA nutrix.
GETA servus.
HEGIO senex.
DROMO servus.

Acta ludis funebrib. Æmili Paulli, quos fecere Q. Fabius Maximus
P. Cornelius Africanus. Egere L. Atilius Prænestinus Minutius Pro-
thimus, Modos fecit Flaccus Claudi tibiis Sarranis. Facta e Græca
Menandru L. Anicio M. Cornelio Cofs.

A D E L P H I.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, et adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus :
Indicio de se ipse erit : vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
Synapothnescontes Diphili comœdiast ;
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adulescens est, qui lenoni eripit
Meretricem in prima fabula : eum Plautus locum
Reliquit integrum. Eum hic locum sumpsit sibi
In Adelfhos ; verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam : pernoscite,
Furtumne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus neclegentiaf.
Nam quod isti dicunt malivoli, homines nobiles
Eum adjuvare, adfidueque una scribere :
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,

Eam laudem hic ducit maxumam, quum illis placet,
 Qui vobis universis et populo placent :
 Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
 Suo quisque tempore ufus sine superbia.
 Dehinc ne exspectetis argumentum fabulæ :
 Senes qui primi venient, ii partem aperient :
 In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
 Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

Micio.

STORAX ! . . . . Non rediit hac nocte a cena
 Æschinus :
 Neque fervolorum quisquam, qui advorsum iverant.—
 Profecto hoc vere dicunt : si absis uspiam,
 Aut ubi si cesses, evenire ea fatius est,
 Quæ in te uxor dicit et quæ in animo cogitat
 Irata, quam illa quæ parentes propitii.
 Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
 Aut tete amari, aut potare atque animo obsequi,
 Et tibi bene esse soli, quum sibi sit male.
 Ego, quia non rediit filius, quæ cogito et
 Quibus nunc sollicitor rebus ! ne aut ille alserit,
 Aut uspiam ceciderit, aut præfregerit
 Aliquid. Vah, quemquamne hominem in animo instituere,
 aut
 Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi ?
 Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. Is adeo

Diffimili studio est. Jam inde ab adulescentia
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum : et, quod fortunatum isti putant,
Uxorem numquam habui. Ille contra hæc omnia :
Ruri agere vitam : semper parce ac duriter
Se habere. Uxorem duxit : nati filii
Duo : inde ego hunc majorem adoptavi mihi :
Eduxi a parvolo, habui, amavi pro meo ;
In eo me oblecto : solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo :
Do, prætermitto : non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere : postremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adulescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere infuerit patrem aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere fatius esse credo quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamans, Quid agis, Micio ?
Cur perdis adulescentem nobis ? cur amat ?
Cur potat ? cur tu his rebus sumptum suggeris ?
Vestitu nimio indulges : nimium ineptus es.
Nimium ipse est durus præter æcumque et bonum ;
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio, et sic animum induco meum :
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet :
Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit :

Studet par referre ; præsens absensque idem erit.

Hoc patrium est, potius consuefacere filium

Sua sponte recte facere, quam alieno metu :

Hoc pater ac dominus interest : hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis.

Sed estne hic ipse, de quo agebam ? Et certe is est.

Nescio quid tristem video : credo jam, ut solet,

Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,

Gaudemus.—

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA. MICIO.

DEMEA.

EHEM, opportune : te ipsum quærito.

MICIO.

Quid tristis es ?

DEMEA.

Rogas me, ubi nobis Æschinus

Siet, quid tristis ego sim ?

MICIO.

Dixin hoc fore ?

Quid fecit ?

DEMEA.

Quid ille fecerit ? quem neque pudet

Quicquam : nec metuit quemquam : neque legem putat

Tenere se ullam. Nam illa, quæ antehac facta sunt,

Omitto : modo quid designavit ?

MICIO.

Quidnam id est?

DEMEA.

Fores effregit, atque in ædis inruit
 Alienas : ipsum dominum atque omnem familiam
 Mulcavit usque ad mortem : eripuit mulierem
 Quam amabat. Clamant omnes indignissime
 Factum esse : hoc adveniēti quot mihi, Micio,
 Dixere ! in ore est omni populo. Denique,
 Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
 Rei dare operam, ruri esset parcum ac sobrium ?
 Nullum hujus simile factum. Hæc quum illi, Micio,
 Dico, tibi dico. Tu illum corrumpi finis.

MICIO.

Homine inperito numquam quicquam injustius,
 Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.

DEMEA.

Quorsum istuc ?

MICIO.

Quia tu, Demea, hæc male judicas.
 Non est flagitium, mihi crede, adulescentulum
 Scortari, neque potare : non est : neque fores
 Effringere. Hæc si neque ego, neque tu fecimus,
 Non siit egestas facere nos. Tu nunc tibi
 Id laudi duces, quod tum fecisti inopia ?
 Injurius est : nam si esset unde id fieret,
 Faceremus. Et tu illum tuum, si esses homo,
 Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
 Potius quam, ubi te expectatum ejecisset foras,
 Alieniore ætate post faceret tamen.

DEMEA.

Pro Juppiter, tu homo adigis me ad insaniam.

Non est flagitium, facere hæc adulescentulum ?

MICIO.

Ah,

Aufculta, ne me obtundas de hac re sæpius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi :

Is meus est factus : si quid peccat, Demea,

Mihi peccat : ego illi maxumam partem feram.

Obsonat, potat, olet unguenta, de meo :

Amat, dabitur a me argentum, dum erit commodum :

Ubi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit, restituentur : discidit

Vestem, refarcietur. Est, dis gratia,

Et unde hæc fiant, et adhuc non molesta sunt.

Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum :

Te plura in hac re peccare ostendam.

DEMEA.

Hei mihi,

Pater esse disce ab illis, qui vere fient.

MICIO.

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

DEMEA.

Tun consulis quicquam ?

MICIO.

Ah, si pergis, abiero.

DEMEA.

Sicine agis ?

MICIO.

An ego totiens de eadem re audiam ?

DEMEA.

Curæ est mihi.

MICIO.

Et mihi curæ est. Verum, Demea,

Curemus æquam uterque partem ; tu alterum,
Ego item alterum. Nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est quem dedisti.

DEMEA.

Ah, Micio.

MICIO.

Mihi sic videtur.

DEMEA.

Quid istuc ? Si tibi istuc placet,
Profundat, perdat, pereat : nihil ad me attinet.
Jam si verbum ullum posthac.

MICIO.

Rursum, Demea,
Irascere ?

DEMEA.

An non credis ? Repeton quem dedi ?
Ægest : alienus non sum : si obsto, hem, desino.
Unum vis curem : curo, et est dis gratia,
Quum ita ut volo est ; iste tuus ipse sentiet
Posterius : nolo in illum gravius dicere.

MICIO.

Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit : tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere,
Me ægre pati, illi nolui : nam itast homo :
Quum placo, advorsor sedulo et deterreo ;
Tamen vix humane patitur : verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo. Etsi Æschinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem ? aut cui non dedit
Aliquid ? Postremo, nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam jam defervisse adolescentiam :
 Gaudebam. Ecce autem de integro. Nisi quicquid est
 Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO. ÆSCHINUS. PARMENO.

SANNIO.

QVÆSECRO, populares, ferte misero atque innocenti
 auxilium :
 Subvenite inopi.

ÆSCHINUS.

Otiose nunc iam illico hic confiste.
 Quid respectas? nil periclit: numquam, dum ego adero, hic
 te tanget.

SANNIO.

Ego istam invitis omnibus.

ÆSCHINUS.

Quamquam est scelestus, non committet hodie umquam,
 iterum ut vapulet.

SANNIO.

Æschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
 Leno ego sum.

ÆSCHINUS.

Scio.

SANNIO.

At ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
 Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle

Factam esse, hujus non faciam. Crede hoc, ego meum jus
persequar :

Neque tu verbis solves umquam, quod mihi re malefeceris.
Novi ego vestra hæc, Nollem factum, jusjurandum dabitur,
te esse in-

Dignum injuria hac ; indignis quum egomet sim acceptus
modis.

ÆSCHINUS.

Abi præ strenue, ac fores aperi.

SANNIO.

Ceterum hoc nihil facis.

ÆSCHINUS.

I intro nunc jam.

SANNIO.

At enim non finam.

ÆSCHINUS.

Accede illuc, Parmeno :
Nimium istoc abisti : hic propter hunc adfiste : hem, sic volo.
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos :
Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala
hæreat.

SANNIO.

Istuc volo ergo ipsum experiri.

ÆSCHINUS.

Hem, ferva.

PARMENO.

Omitte mulierem.

SANNIO.

O facinus indignum !

ÆSCHINUS.

Geminabit, nisi caves.

SANNIO.

Hei misero mihi!

ÆSCHINUS.

Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen.
I nunc iam.

SANNIO.

Quid hoc rei est? regnumne, Æschine, hic tu possides?

ÆSCHINUS.

Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

SANNIO.

Quid tibi rei mecumst?

ÆSCHINUS.

Nihil.

SANNIO.

Quid? nostin qui sim?

ÆSCHINUS.

Non defidero.

SANNIO.

Tetigin tui quicquam?

ÆSCHINUS.

Si attigisses, ferres infortunium.

SANNIO.

Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum
dedi?

Responde.

ÆSCHINUS.

Ante ædis non fecisse erit melius hic convicium:
Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atque ibi
Usque ad necem operiere loris.

SANNIO.

Loris liber?

ÆSCHINUS.

Sic erit.

SANNIO.

O hominem impurum : hicine libertatem aiunt esse æquam omnibus ?

ÆSCHINUS.

Si fatis jam debacchatus, leno, es, audi si vis nunc iam.

SANNIO.

Egon debacchatus sum autem, an tu in me ?

ÆSCHINUS.

Mitte ista, atque ad rem redi.

SANNIO.

Quam rem ? quo redeam ?

ÆSCHINUS.

Jamne me vis dicere id quod ad te attinet ?

SANNIO.

Cupio, æqui modo aliquid.

ÆSCHINUS.

Vah, leno iniqua me non volt loqui.

SANNIO.

Leno sum, fateor, pernicies communis adulescentium, Perjurus, pestis : tamen tibi a me nulla orta est injuria.

ÆSCHINUS.

Nam hercle etiam hoc restat.

SANNIO.

Illuc quæso redi, quo cœpisti, Æschine.

ÆSCHINUS.

Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male. Argenti tantum dabitur.

SANNIO.

Quid si ego tibi illam nolo vendere ?

Coges me ?

ÆSCHINUS.

Minime.

SANNIO.

Namque id metui.

ÆSCHINUS.

Neque vendundam cenfeo,
 Quæ liberaft: nam ego liberali illam adfero caufa manu.
 Nunc vide utrum vis! argentum accipere, an caufam meditari
 tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno.

SANNIO.

Pro fupreme Juppiter!
 Minime miror, qui infanire occipiunt ex injuria.
 Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
 Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
 Ob malefacta hæc tantidem emptam poftulat fibi tradier.
 Verum enim quando bene promeruit, fiet: fuum jus poftulat.
 Age, jam cupio, modo fi argentum reddat. Sed ego hoc
 hariolor.

Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
 Vendidiffè me; de argento fomnium; mox: cras redi.
 Id quoque poffum ferre, modo fi reddat; quamquam inju-
 riumft.

Verum cogito id quod res eft: quando eum quæftum occe-
 peris,

Accipiunda et miffitanda injuria adulefcentiumft.

Sed nemo dabit: fruflra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

SYRUS.

TACE, egomet conveniam jam ipsum : cupide accipiat faxo :
 atque etiam
 Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio, est, quod
 te audio
 Nescio quid concertasse cum hero ?

SANNIO.

Numquam vidi iniquius
 Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
 Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi fumus.

SYRUS.

Tua culpa.

SANNIO.

Quid facerem ?

SYRUS.

Adulescenti morem gestum oportuit.

SANNIO.

Qui potui melius, qui hodie usque os præbui ?

SYRUS.

Age, scis quid loquar ?

Pecuniam in loco negligere, maximum interdumst lucrum.

Hui ;

Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum, atque
 Adulescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
 Ne non tibi istuc fœneraret.

SANNIO.

Ego spem pretio non emo.

SYRUS.

Numquam rem facies : abi, nescis inescare homines, Sannio.

SANNIO.

Credo istuc melius esse : verum ego numquam adeo astutus
fui,

Quin, quicquid possem, malletm auferre potius in præsentia.

SYRUS.

Age ; novi tuum animum : quasi jam usquam tibi sint viginti
minæ,Dum huic obsequare. Præterea autem te aiunt proficisci
Cyprum.

SANNIO.

Hem.

SYRUS.

Coëmisse hinc quæ illuc veheres multa ; navem conductam :
hoc, scio,Animus tibi pendet. Ubi illinc spero redieris tamen, hoc
ages.

SANNIO.

Nusquam pedem. Perii hercle : hac illi spe hoc inceperunt.

SYRUS.

Timet :

Injeci scrupulum homini.

SANNIO.

O scelera ! illud vide,

Ut in ipso articulo oppressit. Emptæ mulieres

Complures, et item hinc alia quæ porto Cyprum.

Nisi eo ad mercatum venio, damnum maximum est.

Nunc si hoc omittam, ac tum agam ubi illinc rediero,

Nihil est ; refrixerit res. Nunc demum venis ?

Cur passus? ubi eras? Ut sit fatius perdere,
Quam aut nunc manere tamdiu, aut tum persequi.

SYRUS.

Jamne enumerasti id, quod ad te rediturum putes?

SANNIO.

Hocine illo dignumst? hocine incipere Æschinum?
Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

SYRUS.

Labascit. Unum hoc habeo: vide si satis placet.
Potius quam venias in periculum, Sannio,
Servesne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem conradet alicunde.

SANNIO.

Hei mihi,

Etiam de forte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil. Omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defrudat? Nusquam abeo.

SYRUS.

Ut lubet.

Numquid vis, quin abeam?

SANNIO.

Immo hercle hoc quæso, Syre,
Utut hæc sunt acta, potius quam litis sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti emptast, Syre.
Scio te non usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse et gratum.

SYRUS.

Sedulo

Faciam. Sed Ctesiphonem video: lætus est
De amica.

SANNIO.

Quid, quod te oro?

SYRUS.

Paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO. SYRUS. SANNIO.

CTESIPHO.

ABS quivis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudeas :

Verum enimvero id demum juvat, si, quem æcumst facere, is bene facit.

O frater frater, quid ego nunc te laudem? Satis certo scio ; Numquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin superet tua :

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,

Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.

SYRUS.

O Ctesipho.

CTESIPHO.

O Syre, Æschinus ubi est?

SYRUS.

Ellum, te expectat domi.

CTESIPHO.

Hem.

SYRUS.

Quid est?

CTESIPHO.

Quid fit? illius opera, Syre, nunc vivo: festivom caput,
 Quine omnia sibi post putavit esse præ meo commodo:
 Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in se transf-
 tulit.

Nil pote supra. Quidnam foris crepuit?

SYRUS.

Mane mane: ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

ÆSCHINUS.

UBI est ille sacrilegus?

SANNIO.

Me quærit. Numquidnam effert? Occidi:
 Nihil video.

ÆSCHINUS.

Ehem, opportune: te ipsum quæro. Quid fit, Ctesipho?
 In tuto est omnis res; omitte vero tristitiam tuam.

CTESIPHO.

Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem.

O mi Æschine,

O mi germane: ah vereor coram in os te laudare amplius,
 Ne id adfentandi magis, quam quo habeam gratum, facere
 existumes.

ÆSCHINUS.

Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.

Hoc mihi dolet, nos pæne fero sciffe, et pæne in eum locum Redisse, ut, si omnes cuperent, tibi nil possent auxiliarier.

CTESIPHO.

Pudebat.

ÆSCHINUS.

Ah, stultitia est istæc, non pudor. Tam ob parvolam Rem pæne e patria? Turpe dictu. Deos quæso ut istæc prohibeant.

CTESIPHO.

Peccavi.

ÆSCHINUS.

Quid ait tandem nobis Sannio?

SYRUS.

Jam mitis est.

ÆSCHINUS.

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.

SANNIO.

Syre, inſta.

SYRUS.

Eamus: namque hic properat in Cyprum.

SANNIO.

Ne tam quidem:

Quamvis etiam maneo otioſus hic.

SYRUS.

Reddetur, ne time.

SANNIO.

At ut omne reddat.

SYRUS.

Omne reddet: tace modo, ac ſequere hac.

SANNIO.

Sequor.

CTESIPHO.

Heus, heus, Syre.

SYRUS.

Ehem, quid est?

CTESIPHO.

Obsecro hercle, hominem istum impurissimum
 Quam primum absolvitote; ne si magis irritatus fiet,
 Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo
 perierim.

SYRUS.

Non fiet, bono animo es: tu cum illa te intus oblecta interim:
 Et lectulos jube sterni nobis, et parari cetera.
 Ego jam transacta re convortam me domum cum obsonio.

CTESIPHO.

Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus
 diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

SOSTRATA.

 BSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet?

CANTHARA.

Quid fiat rogas?

Recte edepol spero.

SOSTRATA.

Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

CANTHARA.

Jam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tute pe-
 pereris.

SOSTRATA.

Miseram me, neminem habeo ; solæ fumus : Geta autem hic
non adest :

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui adcerfat Æschi-
num.

CANTHARA.

Pol is quidem jam hic aderit : nam numquam unum inter-
mittit diem,

Quin semper veniat.

SOSTRATA.

Solus mearum miseriarum est remedium.

CANTHARA.

E re natæ melius fieri haud potuit quam factum est, hera,
Quando vitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.

SOSTRATA.

Ita pol est ut dicis ; salvus nobis, deos quæso, ut fiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

GETA.

NUNC illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxili nihil adferant,
Quod mihi que heræque filiæque herili est. Væ misero mihi !
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.
Hocine sæclum ? O scelera, o genera sacrilega, o hominem
impium.

SOSTRATA.

Me miseram, quidnam est, quod sic video timidum et prope-
rantem Getam?

GETA.

Quem neque fides neque jusjurandum neque illum miseri-
cordia

Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope :
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat.

SOSTRATA.

Satis, quæ loquatur. Non intellego

CANTHARA.

Propius obsecro accedamus, Softrata.

GETA.

Ah,

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil est quod malim, quam illam totam familiam dari mi
obviam,

Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc
est recens.

Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit
scelus :

Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem
modis !

Sublimem medium primum arriperem, et capite in terram
statuerem,

Ut cerebro dispergat viam.

Adulescenti ipsi eriperem oculos : posthæc præcipitem darem.
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et prosternerem.
Sed cesso heram hoc malo inpertiri propere ?

SOSTRATA.

Revocemus. Geta!

GETA.

Hem,

Quisquis es, sine me.

SOSTRATA.

Ego sum Sostrata.

GETA.

Ubi ea est? Te ipsam quærito:
Te expeto: oppido opportune te obtulisti mi obviam,
Hera.

SOSTRATA.

Quid est? quid trepidas?

GETA.

Hei mihi!

SOSTRATA.

Quid festinas, mi Geta?
Animam recipe.

GETA.

Prorsus . . . .

SOSTRATA.

Quid istuc prorsus ergo?

GETA.

Periimus:
Actumst.

SOSTRATA.

Eloquere ergo, obsecro te, quid fit.

GETA.

Jam . . .

SOSTRATA.

Quid jam, Geta?

GETA.

Æschinus . . .

SOSTRATA.

Quid is ergo?

GETA.

Alienus est ab nostra familia.

SOSTRATA.

Hem,

Perii. Quare?

GETA.

Amare occepit aliam.

SOSTRATA.

Væ miseræ mihi.

GETA.

Neque id occulte fert, ab lenone ipse eripuit palam.

SOSTRATA.

Satin hoc certumst?

GETA.

Certum: hinc oculis egomet vidi, Softrata.

SOSTRATA.

Ah,

Me miseram! quid credas jam? aut cui credas? Nostrumne
Æschinum?Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes opesque omnes
fitæErant, qui sine hac jurabat se unum numquam victurum diem?
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
Ita obsecraturum, ut liceret hanc sibi uxorem ducere?

GETA.

Hera, lacrimas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est
porro, confule,

Patiamurne an narremus cuiquam.

CANTHARA.

Au, mi homo fanun es?

An hoc proferendum tibi videtur usquam?

GETA.

Mi quidem non placet.
Jam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille infitias ibit, sat scio :
Tua fama et gnatae vita in dubium veniet. Tum si maxime
Fateatur ; quum amet aliam, non est utile, hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacitost opus.

SOSTRATA.

Ah, minime gentium :
Non faciam.

GETA.

Quid ages ?

SOSTRATA.

Proferam.

CANTHARA.

Hem, mea Softrata, vide quam rem agas.

SOSTRATA.

Pejore res loco non potis est esse, quam in quo nunc fitast.
Primum indotata est : tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit : pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum
est :

Si infitias ibit, testis mecum est anulus, quem amiserat.

Postremo quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse
hanc procul,

Neque pretium neque rem ullam intercessisse illa aut me in-
dignam, Geta ;

Experiar.

GETA.

Quid ista ? Accedo, ut melius dicas.

SOSTRATA.

Tu quantum potes

Abi, atque Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine :

Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxime.

GETA.

Nam hercle alius nemo respicit nos.

SOSTRATA.

Propera tu, mea Canthara :

Curre : obstetricem accerfe : ut quum opus fit, ne in mora nobis fiet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

DEMEA.

DISPERII : Ctesiphonem audivi filium

Una fuisse in raptione cum Æschino.

Id misero restat mihi mali, si illum potest,

Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam adducere.

Ubi ego illum quæram? Credo abductum in ganeum

Aliquo : persuasit ille inpurus, sat scio.

Sed eccum Syrum ire video : hinc scibo jam, ubi fiet.

Atque hercle hic de grege illo est ; si me senserit

Eum quæritare, numquam dicet carnufex.

Non ostendam id me velle.

SYRUS.

Omnem rem modo seni,

Quo pacto haberet, enarramus ordine.

Nihil quicquam vidi lætius.

DEMEA.

Pro Juppiter,
Hominis stultitiam.

SYRUS.

Conlaudavit filium :
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.

DEMEA.

Disrumpor.

SYRUS.

Argentum adnumeravit illico :
Dedit præterea in sumptum, dimidium minæ :
Id distributum sane est ex sententia.

DEMEA.

Hem,
Huic mandes, siquid recte curatum velis.

SYRUS.

Ehem, Demea, haud aspexeram te. Quid agitur ?

DEMEA.

Quid agatur ? Vosttram nequeo mirari fatis
Rationem.

SYRUS.

Est hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abfurda. Piscis ceteros purga, Dromo :
Congrum istum maxumum in aqua finito ludere
Tantisper : ubi ego rediero, exoffabitur :
Prius nolo.

DEMEA.

Hæcine flagitia ?

SYRUS.

Mi quidem non placent :
Et clamo sæpe. Salsamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre.

DEMEA.

Di vos tram fidem,
Utrum ftudione id fibi habet, an laudi putat
Fore, fi perdiderit gnatum? Væ miſero mihi,
Videre videor jam diem illum, quum hinc egens
Profugiet aliquo militatum.

SYRUS.

O Demea,

Iftuc eſt ſapere, non quod ante pedes modoſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt
Proſpicere.

DEMEA.

Quid? iſtæc jam penes vos pſaltria eſt?

SYRUS.

Ellam intus.

DEMEA.

Eho, an domi eſt habiturus?

SYRUS.

Credo : ut eſt

Dementia.

DEMEA.

Hæcine fieri?

SYRUS.

Inepta lenitas

Patris, et facilitas prava.

DEMEA.

Fratris me quidem

Pudet pigetque.

SYRUS.

Nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades præſens dico hoc, pernimum intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es :

Ille, somnium. Sineres vero tu illum tuum
Facere hæc?

DEMEA.

Sinerem illum? aut non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quam ille quicquam cœperet?

SYRUS.

Vigilantiam tuam tu mihi narras?

DEMEA.

Modo, ut nunc est, quæso. Sic fiet

SYRUS.

Ut quisque suum volt esse, itast.

DEMEA.

Quid, eum vidistin hodie?

SYRUS.

Tuumne filium?

Abigam hunc rus. Jamdudum aliquid ruri agere arbitror.

DEMEA.

Satin scis ibi esse?

SYRUS.

Oh, quem egomet produxi.

DEMEA.

Optumest.

Metui ne hæreret hic.

SYRUS.

Atque iratum admodum.

DEMEA.

Quid autem?

SYRUS.

Adortus jurgio fratrem apud forum
De psaltria hac.

DEMEA.

Ain vero?

SYRUS.

Vah, nihil reticuit.

Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso : cœpit clamare, o Æschine,
Hęcine flagitia facere te? hęc te admittere
Indigna genere nostro?

DEMEA.

Oh, lacrumo gaudio.

SYRUS.

Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

DEMEA.

Salvos fit; spero est similis majorum suum.

SYRUS.

Hui.

DEMEA.

Syre, præceptorum plenus istorum ille.

SYRUS.

Phy,

Domi habuit unde disceret.

DEMEA.

Fit sedulo :

Nihil prætermitto : consuefacio : denique,
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis fumere exemplum sibi.
Hoc facito.

SYRUS.

Recte sane.

DEMEA.

Hoc fugito.

SYRUS.

Callide.

DEMEA.

Hoc laudi est.

SYRUS.

Istæc res est.

DEMEA.

Hoc vitio datur.

SYRUS.

Probiffume.

DEMEA.

Porro autem.

SYRUS.

Non hercle otium est
 Nunc mi auscultandi. Piscis ex sententia
 Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est.
 Nam id nobis tam flagitium est, quam illa, Demea,
 Non facere vobis, quæ modo dixi: et quod queo
 Confervis ad eundem istunc præcipio modum:
 Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:
 Illud recte: iterum sic memento: sedulo
 Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
 Postremo, tamquam in speculum, in patinas, Demea,
 Inspicere jubeo, et moneo quid facto usus sit.
 Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
 Verum quid facias? ut homo est, ita morem geras.
 Numquid vis?

DEMEA.

Mentem vobis meliorem dari.

SYRUS.

Tu rus hinc ibis.

DEMEA.

Recta.

SYRUS.

Nam quid tu hic agas,
 Ubi, siquid bene præcipias, nemo obtemperet?

DEMEA.

Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
 Rus abiit: illum curo unum, ille ad me adtinet.
 Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.
 Sed quis illic est, quem video procul? estne Hegio,
 Tribulis noster? Si fatis cerno, is hercle est!
 Vah! homo amicus nobis jam inde a puero. Di boni,
 Næ illiusmodi jam nobis magna civium
 Pænuria est. Homo antiqua virtute ac fide!
 Haud cito mali quid ortum ex hoc fit publice.
 Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
 Restare video! Vivere etiam nunc lubet.
 Opperiar hominem hic, ut salutem et conloquar.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

HEGIO.

Pro di immortales, facinus indignum, Geta:
 Quid narras?

GETA.

Sic est factum.

HEGIO.

Ex illan familia
 Tam inliberale facinus esse ortum? O Æschine,
 Pol haud paternum istuc dedisti.

DEMEA.

Videlicet

o o

De psaltria hoc audivit. Id illi nunc dolet
Alieno, pater is nihili pendit. Hei mihi,
Utinam hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc.

HEGIO.

Nisi facient quæ illos æcumst, haud sic auferent.

GETA.

In te spes omnis, Hegio, nobis fita est :
Te solum habemus, tu es patronus, tu pater ;
Ille tibi moriens nos commendavit fenex :
Si deseris tu, periimus.

HEGIO.

Cave dixeris :

Neque faciam, neque me fatis pie posse arbitror.

DEMEA.

Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Jubeo.

HEGIO.

Oh, te quærebam ipsum : salve, Demea.

DEMEA.

Quid autem ?

HEGIO.

Major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.

DEMEA.

Quid istuc est ?

HEGIO.

Nostrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem ?

DEMEA.

Quidni ?

HEGIO.

Filiam ejus virginem

Vitiavit.

DEMEA.

Hem.

HEGIO.

Mane, nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum.

DEMEA.

An quidquam est etiam amplius?

HEGIO.

Vero amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adulescentia:
Humanum est. Ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipse ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum est; tacitum est; creditum est. Virgo ex eo
Compressu gravida facta; hic mensis decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si dis placet,
Paravit, quicum vivat: illam deserit.

DEMEA.

Pro certo tu istæc dicis?

HEGIO.

Mater virginis

In medio est; ipsa virgo; res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus servolorum, non malus
Neque iners: alit illas; solus omnem familiam
Sustentat. Hunc abduce, vinci, quære rem.

GETA.

Immo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea;
Postremo non negabit; coram ipso cedo.

DEMEA.

Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam
Scio.

PAMPHILA.

Miseram me, differor doloribus.
Juno Lucina fer opem : serva me obsecro.

HEGIO.

Hem,
Numnam illa quæso parturit ?

GETA.

Certe, Hegio.

HEGIO.

Hem ;
Illæc fidem nunc vos tram inplorat, Demea ;
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vester est ; ego, Demea,
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat : una a pueris parvulis
Sumus educti : una semper militiæ et domi
Fuimus : paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deseram.
Quid mihi respondes ?

DEMEA.

Fratrem conveniam, Hegio :
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

HEGIO.

Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites :
Quam vos facillume agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.

DEMEA.

Redito : fient, quæ fieri æcumst, omnia.

HEGIO.

Decet te facere. Geta, duc me intro ad Softratam.

DEMEA.

Non me indicente hæc fiunt; utinam hic sit modo
Defunctum; verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO.

BONO animo fac sis, Softrata, et istam, quod potes,
Fac consolere. Ego Micionem, si apud forumst,
Conveniam, atque, ut res gesta, narrabo ordine:
Si est, facturus ut sit officium suum,
Faciatur: sin aliter de hac re est ejus sententia,
Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

CTESIPHO.

AIN patrem hinc abiſſe rus?

SYRUS.

Jam dudum.

CTESIPHO.

Dic fodes.

SYRUS.

Apud villamſt.

Nunc quummaxume operis aliquid facere credo.

CTESIPHO.

Utinam quidem,

Quod cum ſalute ejus fiat, ita ſe defetigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo proſum e lecto nequeat furgere.

SYRUS.

Ita fiat, et iſtoc ſi quid potis eſt rectius.

CTESIPHO.

Ita: nam hunc diem

Mifere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia propeſt:
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc reverti poſſet iterum;
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam?

SYRUS.

Nilne in mentem?

CTESIPHO.

Nusquam quicquam.

SYRUS.

Tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis?

CTESIPHO.

Sunt. Quid postea?

SYRUS.

Hisce opera ut data fit.

CTESIPHO.

Quæ non data fit? Non potest fieri.

SYRUS.

Potest.

CTESIPHO.

Interdium: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?

SYRUS.

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.

Quum fervit maxime, tam placidum, quam ovem, reddo.

CTESIPHO.

Quo modo?

SYRUS.

Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:

Virtutes narro.

CTESIPHO.

Meas?

SYRUS.

Tuas: homini illico lacrumæ cadunt,

Quasi puero, gaudio. Hem tibi autem.

CTESIPHO.

Quidnam est?

SYRUS.

Lupus in fabula.

CTESIPHO.

Pater est?

SYRUS.

Ipfus.

CTESIPHO.

Syre, quid agimus?

SYRUS.

Fuge modo intro, ego videro.

CTESIPHO.

Si quid rogabit, nusquam tu me : audistin?

SYRUS.

Potin ut definas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

DEMEA.

NÆ ego homo sum infelix ! primum fratrem nusquam invenio
gentium :

Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi : is filium negat esse ruri : nec quid agam scio.

CTESIPHO.

Syre.

SYRUS.

Quid est?

CTESIPHO.

Men quærit?

SYRUS.

Verum.

CTESIPHO.

Perii.

SYRUS.

Quin tu animo bono es.

DEMEA.

Quid hoc, malum, infelicitatis? Nequeo fatis decernere!

Nisi me credo huic esse natum rei, ferendis miseriis.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porro obnuntio: ægre solus, si quid fit, fero.

SYRUS.

Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

DEMEA.

Nunc redeo: si forte frater redierit, viso.

CTESIPHO.

Syre,

Obsecro, vide ne ille huc profusus se inruat.

SYRUS.

Etiam taces?

Ego cavebo.

CTESIPHO.

Numquam hercle hodie ego istuc committam tibi:
 Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tu-
 tissimum est.

SYRUS.

Age, tamen ego hunc amovebo.

DEMEA.

Sed eccum sceleratum Syrum.

SYRUS.

Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est mi-
 feria?

DEMEA.

Quid ille gannit? quid volt? Quid ais, bone vir? est frater
domi?

SYRUS.

Quid, malum, bone vir, mihi narras? Equidem perii.

DEMEA.

Quid tibi est?

SYRUS.

Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, et istam psaltriam
Usque occidit.

DEMEA.

Hem, quid narras?

SYRUS.

Hem, vide ut discidit labrum.

DEMEA.

Quamobrem?

SYRUS.

Me impulsore hanc emptam esse ait.

DEMEA.

Non tu eum rus hinc modo

Produce aibas?

SYRUS.

Factum: verum venit post infaniens:

Nihil pepercit. Non puduisse verberare hominem senem?

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis?

DEMEA.

Laudo: Ctesipho, patriffas: abi, virum te judico.

SYRUS.

Laudas? Næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.

DEMEA.

Fortiter.

SYRUS.

Perquam, quia miseram mulierem et me fervolum,
Qui referire non audebam, vicit : hui, perfortiter.

DEMEA.

Non potuit melius. Idem quod ego sentit te esse huic rei
caput.

Sed estne frater intus ?

SYRUS.

Non est.

DEMEA.

Ubi illum quæram, cogito.

SYRUS.

Scio ubi fit, verum hodie numquam monstrabo.

DEMEA.

Hem, quid ais ?

SYRUS.

Ita.

DEMEA.

Diminuetur tibi quidem jam cerebrum.

SYRUS.

At nomen nescio

Illius hominis, sed locum novi ubi fit.

DEMEA.

Dic ergo locum.

SYRUS.

Nostrin porticum apud macellum hanc deorsum ?

DEMEA.

Quidni noverim ?

SYRUS.

Præterito hac recta platea sursum : ubi eo veneris,
Clivos deorsum vorfus est ; hac præcipitato : postea
Est ad hanc manum facellum : ibi angiportum propter est.

DEMEA.

Quonam?

SYRUS.

Illic ubi etiam caprificus magna est.

DEMEA.

Novi.

SYRUS.

Hac pergito.

DEMEA.

Id quidem angiportum non est pervium.

SYRUS.

Verum hercle. Vah,

Censen hominem me esse? Erravi: in porticum rursus redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.
Scin Cratini hujus ditis ædes?

DEMEA.

Scio.

SYRUS.

Ubi eas præterieris,

Ad sinistram hac recta platea; ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipsum
lacum

Est pisitrilla, et exadvorsum fabrica: ibi est.

DEMEA.

Quid ibi facit?

SYRUS.

Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

DEMEA.

Ubi potetis vos: bene fane. Sed cesso ad eum pergere?

SYRUS.

I fane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, filicernium.
Æschinus odiose cessat; prandium corrumpitur:

Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam
mihi :

Nam jam adibo, atque unum quicquid, quod quidem erit
bellissimum,

Carpam, et cyathos forbilans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO. HEGIO.

MICIO.

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere,
Hegio.

Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum est, corrigo.
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita
putant ;

Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi expostules,
Et ultro accusant : id quia non est a me factum, agis gratias ?

HEGIO.

Ah, minime : numquam te aliter atque es, in animum induxi
meum.

Sed quæso ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque istæ eadem, quæ mihi dixisti, tute dicas mulieri ;
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, et illam psaltriam.

MICIO.

Si ita æcum censes, aut si ita opus est factum, eamus.

HEGIO.

Bene facis :

Nam et illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseria

Tabescit: et tuo officio fueris functus. Sed si alteri putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixi.

MICIO.

Immo ego ibo.

HEGIO.

Bene facis.

Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo
modo

Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:

Propter suam inpotentiam se semper credunt calvier.

Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.

MICIO.

Et recte et verum dicis.

HEGIO.

Sequere me ergo hac intro.

MICIO.

Maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi.

Hocine de improviso mali mi objici

Tantum, ut neque quid de me faciam, nec quid agam certum
fiet?

Membra metu debilia sunt: animus præ timore

Obstipuit: pectore consistere nil consili

Quit. Vah, quomodo me ex hac expediam turba? tanta nunc

Suspicio de me incidit:

Neque ea immerito : Softrata credit, mihi me psaltriam hanc
emisse :

Id anus mi indicium fecit.

Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa, ubi eam vidi,
illico

Accedo ; rogitō, Pamphila quid agat ; jam partus adsiet,
Eone obstetricem accersat. Illa exclamat, Abi, abi, jam, Æs-
chine,

Satis diu dedisti verba : sat adhuc tua nos frustratast fides.

Hem, quid istuc obsecro, inquamst ? Valeas, habeas illam
quæ placet.

Sensi illico id illas suspicari : sed me reprehendi tamen,

Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.

Nunc quid faciam ? Dicam fratris esse hanc ? Quod mini-
mest opus

Usquam efferri : ac mitto : fieri potis est ut ne qua exeat :

Ipsū id metuo ut credant : tot concurrunt verisimilia :

Egomet rapui : ipse egomet solvi argentum : ad me abducta
est domum.

Hæc adeo mea culpa fateor fieri. Non me hanc rem patri,
Ut ut erat gesta, indicasse ? Exorassē ut eam ducerem.

Cessatum usque adhuc est : nunc porro, Æschine, expergiscere :

Nunc hoc primumst : ad illas ibo, ut purgem me. Accedam
ad fores.

Perii : horresco semper, ubi pultare hæcce occipio miser.

Heus, heus : Æschinus ego sum. Aperite aliquis actutum
ostium.

Prodit nescio quis : concedam huc.—

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO. ÆSCHINUS.

MICIO.

ITA uti dixti, Softrata,
Facito : ego Æschinum conveniam, ut, quomodo acta hæc
funt, sciat.

Sed quis ostium hoc pultavit?

ÆSCHINUS.

Pater hercle est : perii.

MICIO.

Æschine.

ÆSCHINUS.

Quid huic hic negotist?

MICIO.

Tune has pepulisti fores?

Tacet. Cur non ludo hunc aliquantisper? Melius est,
Quandoquidem hoc numquam mi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes?

ÆSCHINUS.

Non equidem istas, quod sciam.

MICIO.

Ita : nam mirabar quid hic negoti esset tibi.
Erubuit : salva res est.

ÆSCHINUS.

Dic sodes, pater,

Tibi vero quid istic est rei?

MICIO.

Nihil mihi quidem.

Amicus quidam me a foro abduxit modo :
Huc advocatum sibi.

ÆSCHINUS.

Quid ?

MICIO.

Ego dicam tibi :

Habitant hic quædam mulieres, pauperculæ,
Ut opinor ; hæc non nosse te, certo scio :
Neque enim diu huc commigrarunt.

ÆSCHINUS.

Quid tum postea ?

MICIO.

Virgo est cum matre.

ÆSCHINUS.

Perge.

MICIO.

Hæc virgo orbatæ patre :

Hic meus amicus illi genere est proximus :
Huic leges cogunt nubere hanc.

ÆSCHINUS.

Perii.

MICIO.

Quid est ?

ÆSCHINUS.

Nil : recte : perge.

MICIO.

Is venit ut secum avehat :

Nam habitat Mileti.

ÆSCHINUS.

Hem, virginem ut secum avehat ?

MICIO.

Sic est.

ÆSCHINUS.

Miletum usque obsecro?

MICIO.

Ita.

ÆSCHINUS.

Animo malest.

Quid ipsæ? quid aiunt?

MICIO.

Quid illas censes? Nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescio quo puerum natum: neque eum nominat:

Priorem esse illum, non oportere huic dari.

ÆSCHINUS.

Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea?

MICIO.

Non.

ÆSCHINUS.

Obsecro non? An illam hinc abducet pater?

MICIO.

Quid illam ni abducat?

ÆSCHINUS.

Factum a vobis duriter

Inmisericorditerque, atque etiam, si est, pater,

Dicendum magis aperte, inliberaliter.

MICIO.

Quamobrem?

ÆSCHINUS.

Rogas me? Quid illi tandem creditis

Fore animi misero, quicum illa consuevit prior?

Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat,

Quum hanc sibi videbit præsens præsentem eripi,

Abduci ab oculis? Facinus indignum, pater.

MICIO.

Qua ratione istuc? Quis despondit? quis dedit?
 Cui, quando nupfit? auctor his rebus quis est?
 Cur duxit alienam?

ÆSCHINUS.

An federe oportuit
 Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
 Illinc veniret expectantem? Hæc, mi pater,
 Te dicere æcum fuit, et id defendere.

MICIO.

Ridiculum: advorsumne illum causam dicerem,
 Cui veneram advocatus? Sed quid ista, Æschine,
 Nostra? aut quid nobis cum illis? Abeamus. Quid est?
 Quid lacrimas?

ÆSCHINUS.

Pater, obsecro, ausculta.

MICIO.

Æschine, audivi omnia,
 Et scio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.

ÆSCHINUS.

Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
 Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet:
 Et me tui pudet.

MICIO.

Credo hercle: nam ingenium novi tuum
 Liberale: sed vereor ne indiligens nimium fies.
 In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
 Virginem vitiaſti, quam te non jus fuerat tangere.
 Jam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum
 tamen.

Fecere alii sæpe item boni. At postquam id evenit, cedo
 Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,

Quid fieret? qua fieret? Si te ipsum mihi puduit dicere,
Qua resciscerem? Hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti et te, et illam miseram, et gnatum, quod quidem
in te fuit.

Quid credebas? dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te fœcordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem.

ÆSCHINUS.

Hem.

MICIO.

Bono animo es inquam.

ÆSCHINUS.

Pater,

Obsecro num ludis tu nunc me?

MICIO.

Ego te? quamobrem?

ÆSCHINUS.

Nescio:

Nisi quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

MICIO.

Abi domum, ac deos conprecare, ut uxorem accerfas: abi.

ÆSCHINUS.

Quid, jam uxorem?

MICIO.

Jam.

ÆSCHINUS.

Jam?

MICIO.

Jam quantum potest.

ÆSCHINUS.

Di me, pater,

Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc amo meos.

MICIO.

Quid? quam illam?

ÆSCHINUS.

Æque.

MICIO.

Perbenigne.

ÆSCHINUS.

Quid? ille ubi est Milefius?

MICIO.

Abiit, periit, navem ascendit. Sed cur cessas?

ÆSCHINUS.

Abi pater :

Tu potius deos conprecare : nam tibi eos certo scio,
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

MICIO.

Ego eo intro : ut, quæ opus sunt, parentur ; tu fac ut dixi, si
fapis.

ÆSCHINUS.

Quid hoc est negoti? Hoc est patrem esse, aut hoc est filium
esse?

Si frater aut sodalis effret, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hicine non gestandus in sinu est? Hem;
Itaque adeo magnam mi injicit sua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit; sciens cavebo.
Sed cesso ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet sim?

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS sum ambulando. Ut, Syre, te cum tua
 Monstratione magnus perdat Juppiter.
 Perreptavi usque omne oppidum; ad portam, ad lacum:
 Quo non? Nec illi fabrica ulla erat: neque fratrem homo
 Vidisse se aibat quisquam. Nunc vero domi
 Certum obsidere est usque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

IBO, illis dicam nullam esse in nobis moram.

DEMEA.

Sed eccum ipsum: te jamdudum quæro, Micio.

MICIO.

Quidnam?

DEMEA.

Fero alia flagitia ad te ingentia
 Boni illius adulescentis.

MICIO.

Ecce autem.

DEMEA.

Nova,

Capitalia.

MICIO.

Ohe, jam.

DEMEA.

Ah nescis qui vir fit.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

O stulte, tu de psaltria me somnias
 Agere: hoc peccatum in virginem est civem.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Oho, fcis et patere?

MICIO.

Quidni patiar?

DEMEA.

Dic mihi,

Non clamas? non infanis?

MICIO.

Non. Malim quidem . . . .

DEMEA.

Puer natust.

MICIO.

Di bene vortant.

DEMEA.

Virgo nihil habet.

MICIO.

Audiui.

DEMEA.

Et ducenda indotatast.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Quid nunc futurumst?

MICIO.

Id enim quod res ipsa fert :
Illinc huc transferetur virgo.

DEMEA.

O Juppiter,
Istocine pacto oportet?

MICIO.

Quid faciam amplius?

DEMEA.

Quid facias? Si non ipsa re tibi istuc dolet,
Simulare certe est hominis.

MICIO.

Quin jam virginem
Despondi : res composita est : fiunt nuptiæ ;
Dempsi metum omnem : hæc magis sunt hominis.

DEMEA.

Ceterum,

Placet tibi factum, Micio?

MICIO.

Non, si queam
Mutare. Nunc quum non queo, animo æquo fero.
Ita vitast hominum, quasi quum ludas tesseris.
Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

DEMEA.

Corrector. Nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere : quæ quantum potest,
Aliquo abjicienda est, si non pretio, gratiis.

MICIO.

Neque est, neque illam sane studeo vendere.

DEMEA.

Quid igitur facies?

MICIO.

Domi erit.

DEMEA.

Pro divom fidem,
Meretrix et materfamilias una in domo?

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Sanum te credis esse?

MICIO.

Equidem arbitror.

DEMEA.

Ita me di ament, ut video tuam ego ineptiam;
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.

MICIO.

Cur non?

DEMEA.

Et nova nupta eadem hæc discet.

MICIO.

Scilicet.

DEMEA.

Tu inter eas restim ductans saltabis.

MICIO.

Probe:

Et tu nobiscum una, si opus fit.

DEMEA.

Hei mihi,

Non te hæc pudent?

MICIO.

Jam vero omitte, o Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita uti decet
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.

Ego hos conveniam : post huc redeo.

DEMEA.

O Juppiter,
Hancine vitam ? hoscine mores ? hanc dementiam ?
Uxor sine dote veniet : intus psaltria est :
Domus sumptuosa : adulescens luxu perditus :
Senex delirans. Ipsa si cupiat Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

SYRUS.

DEPOL, Syrifce, te curasti molliter,
Lauteque munus administraſti tuum :
Abi. Sed postquam intus sum omnium rerum fatur,
Prodeambulare huc libitum est.

DEMEA.

Illuc sis vide ;
Exemplum disciplinae.

SYRUS.

Ecce autem hic adest
Senex noster. Quid fit ? quid tu es tristis ?

DEMEA.

Oh scelus.

SYRUS.

Ohe, jam tu verba fundis hic sapientia ?

DEMEA.

Tu si meus effes.

SYRUS.

Dis quidem effes, Demea ;
Ac tuam rem constabiliffes.

DEMEA.

Exemplo omnibus
Curarem ut effes.

SYRUS.

Quamobrem ? quid feci ?

DEMEA.

Rogas ?

In ipsa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta.

SYRUS.

Sane, nollem huc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

DROMO.

HEUS, Syre, rogat te Ctesiphon ut redeas.

SYRUS.

Abi.

DEMEA.

Quid Ctesiphonem hic narrat ?

SYRUS.

Nil.

DEMEA.

Eho, carnufex,

Est Ctesiphon intus ?

SYRUS.

Non est.

DEMEA.

Cur hic nominat?

SYRUS.

Est alius quidam, parasitaster paululus :
Noſtin?

DEMEA.

Jam ſcibo.

SYRUS.

Quid agis? quo abis?

DEMEA.

Mitte me.

SYRUS.

Noli inquam.

DEMEA.

Non manum abſtines, maſtigia?

An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic?

SYRUS.

Abit.

Edepol comiſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. Quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæc ſiſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic agam.

ACTUS V. SCENA III.

MICIO. DEMEA.

MICIO.

PARATA a nobis sunt, ita ut dixi, Softrata,
Ubi vis. Quisnam a me pepulit tam graviter fores?

DEMEA.

Hei mihi: quid faciam? quid agam? quid clamem, aut
querar?

O cælum, o terra, o maria Neptuni.

MICIO.

Hem tibi,

Rescivit omnem rem: id nunc clamat scilicet.
Paratæ lites: succurrendum est.

DEMEA.

Eccum adest

Communis corruptela nostrum liberum.

MICIO.

Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

DEMEA.

Repressi, redii, mitto maledicta omnia:

Rem ipsam putemus. Dictum hoc inter nos fuit,

Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,

Neve ego tuum? Responde.

MICIO.

Factum est, non nego.

DEMEA.

Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?

Cur emis amicam, Micio? Num qui minus

Mihi idem jus æcumſt eſſe, quod mecumſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

MICIO.

Non æcum dicis.

DEMEA,

Non?

MICIO.

Nam vetus verbum hoc quidemſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.

DEMEA.

Facete: nunc demum iſtæc nata oratioſt.

MICIO.

Auſculta paucis, niſi moleſtumſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt, quæſo hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod fatiſ putabas tua bona ambobus fore;
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce; fac quamplurimum
Illis relinquant; gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine:
De ſumma nil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe omne. Hæc ſi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mi et tibi et illis dempſeris moleſtiam.

DEMEA.

Mitto rem: conſuetudinem ipſorum.

MICIO.

Mane:

Scio: iſtuc ibam. Multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibz conjectura facile fit:

Duo quum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
 Hoc licet inpune facere huic, illi non licet :
 Non quo dissimilis res fit, sed quo is qui facit.
 Quæ ego illis inesse video, ut confidam fore
 Ita ut volumus. Video sapere, intellegere, in loco
 Vereri, inter se amare : scire est liberum
 Ingenium atque animum. Quo vis illos tu die
 Reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen
 Omissiores paulo. O noster Demea,
 Ad omnia alia ætate sapimus rectius ;
 Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus,
 Adtentiores sumus ad rem omnes, quam fat est :
 Quod illos fat ætas acuet.

DEMEA.

Ne nimium modo

Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
 Et tuus iste animus æcus subvortat.

MICIO.

Tace,

Non fiet. Mitte jam istæc : da te hodie mihi :
 Exporge frontem.

DEMEA.

Scilicet ita tempus fert,
 Faciundumst : ceterum rus cras cum filio
 Cum primo lucu ibo hinc.

MICIO.

De nocte censeo :

Hodie modo hilarum fac te.

DEMEA.

Et istam pfaltriam
 Una illuc mecum hinc abstraham.

MICIO.

Pugnaveris.

Eo pacto prorsum illi alligaris filium.
 Modo facito ut illam ferves.

DEMEA.

Ego istuc videro :

Atque illi favillæ plena, fumi ac pollinis,
 Coquendo fit faxo et molendo : præter hæc
 Meridie ipso faciam ut stipulam colligat ;
 Tam excoctam reddam atque atram, quam carboſt.

MICIO.

Placet.

Nunc mihi videre ſapere. Atque equidem filium,
 Tum etiam ſi nolit, cogam ut cum illa una cubet.

DEMEA.

Derides ? Fortunatus, qui iſto animo fies :
 Ego ſentio.

MICIO.

Ah, pergiſne ?

DEMEA.

Jamjam deſino.

MICIO.

I ergo intro ; et cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

NUMQUAM ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
 Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet novi,
 Aliquid moneat ; ut illa quæ te ſcire credas, neſcias ;

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies :
 Quod nunc mi evenit : nam ego vitam duram, quam vixi
 usque adhuc,
 Prope jam excurso spatio mitto. Id quamobrem? Re ipsa
 repperi,
 Facilitate nihil esse homini melius neque clementia.
 Id esse verum, ex me atque ex fratre cuius facilest noscere.
 Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis :
 Clemens, placidus, nulli lædere os, adridere omnibus :
 Sibi vixit : sibi sumptum fecit : omnes benedicunt, amant.
 Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcus, truculentus, tenax,
 Duxi uxorem : quam ibi miseriam vidi ! Nati filii,
 Alia cura : heja autem, dum studeo illis ut quamplurimum
 Facerem, contrivi in quærendo vitam atque ætatem meam.
 Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab eis fero,
 Odium : ille alter sine labore patria potitur commoda :
 Illum amant : me fugitant : illi credunt consilia omnia :
 Illum diligunt : apud illum sunt ambo, ego desertus sum :
 Illum ut vivat optant, meam autem mortem expectant scilicet.
 Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
 Paulo sumptu : miseriam omnem ego capio ; hic potitur gaudia.
 Age age, jam experiamur porro contra, ecquid ego possiem
 Blande dicere aut benigne facere, quando huc provocat.
 Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo.
 Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
 Deerit : id mea minime refert, qui sum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

HEUS, Demea, rogat frater ne abeas longius.

DEMEA.

Quis homo? O Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?

SYRUS.

Recte.

DEMEA.

Optumest. Jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: o noster, quid fit? quid agitur?
Servum haud inliberalem præbes te: et tibi
Lubens bene faxim.

SYRUS.

Gratiam habeo.

DEMEA.

Atqui, Syre,
Hoc verumst, et ipsa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

GETA.

HERA, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem
Accersant. Sed eccum Demeam. Salvos fies.

DEMEA.

O, qui vocare ?

GETA.

Geta.

DEMEA.

Geta, hominem maxumi

Preti te esse hodie judicavi animo meo :

Nam is mihi profecto est servos spectatus fatis,

Cui dominus curæst, ita uti tibi fensî, Geta ;

Et tibi ob eam rem, siquid usus venerit,

Lubens bene faxim. Meditor esse adfabilis :

Et bene procedit.

GETA.

Bonus es quum hæc existumas.

DEMEA.

Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

ÆSCHINUS.

Occidunt me equidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere ; in apparando consumunt diem.

DEMEA.

Quid agitur, Æschine ?

ÆSCHINUS.

Ehem, pater mi, tu hic eras ?

DEMEA.

Tuus hercle vero et animo et natura pater ;

Qui te amat plus quam hosce oculos. Sed cur non domum
Uxorem accerfis?

ÆSCHINUS.

Cupio: verum hoc mihi moræst:
Tibicina, et hymenæum qui cantent.

DEMEA.

Eho,
Vin tu huic feni auscultare?

ÆSCHINUS.

Quid?

DEMEA.

Missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum potest: hac transfer: unam fac domum:
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.

ÆSCHINUS.

Placet,

Pater lepidissime.

DEMEA.

Euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum amittet multum: quid mea?
Ego lepidus in eo gratiam. Jube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire ac facere?

SYRUS.

Quid ergo?

DEMEA.

Dirue.

Tu illas abi et traduce.

GETA.

Di tibi, Demea,

Benefaciant, quum te video nostræ familiæ
 Tam ex animo factum velle.

DEMEA.

Dignos arbitror.

Quid tu ais?

ÆSCHINUS.

Sic opinor.

DEMEA.

Multo rectius,
 Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
 Ægrotam.

ÆSCHINUS.

Nil enim vidi melius, mi pater.

DEMEA.

Sic soleo. Sed eccum Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. ÆSCHINUS.

MICIO.

JUBET frater? ubi is est? Tun jubes hoc, Demea?

DEMEA.

Ego vero jubeo, et hac re et aliis omnibus
 Quam maxime unam facere nos hanc familiam,
 Colere, adjuvare, adjungere.

ÆSCHINUS.

Ita quæso, pater.

MICIO.

Haud aliter cenfeo.

DEMEA.

Immo hercle ita nobis decet:

Primum hujus uxori est mater.

MICIO.

Est. Quid postea?

DEMEA.

Proba et modesta.

MICIO.

Ita aiunt.

DEMEA.

Natu grandior.

MICIO.

Scio.

DEMEA.

Parere jam diu hæc per annos non potest :
Nec qui eam respiciat, quisquam est : sola est.

MICIO.

Quam hic rem agit?

DEMEA.

Hanc te æcumst ducere : et te operam ut fiat dare.

MICIO.

Me ducere autem?

DEMEA.

Te.

MICIO.

Me?

DEMEA.

Te inquam.

MICIO.

Ineptis.

DEMEA.

Hic faciat.

Si tu fis homo,

ÆSCHINUS.

Mi pater.

MICIO.

Quid tu autem huic, afine, aufcultas?

DEMEA.

Nihil agis:

Fieri aliter non potest.

MICIO.

Deliras.

ÆSCHINUS.

Sine te exorem, mi pater.

MICIO.

Infanis? aufer.

DEMEA.

Age, da veniam filio.

MICIO.

Satin fanus es?

Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo
 Fiam, atque anum decrepitam ducam? Idne estis auctores
 mihi?

ÆSCHINUS.

Fac: promisi ego illis.

MICIO.

Promisti autem? de te largitor, puer.

DEMEA.

Age, quid si quid te majus oret?

MICIO.

Quasi non hoc fit maxumum.

DEMEA.

Da veniam.

ÆSCHINUS.

Ne gravere.

DEMEA.

Fac, promitte.

MICIO.

Non omittitis?

ÆSCHINUS.

Non, nisi te exorem.

MICIO.

Vis est hæc quidem.

DEMEA.

Age prolixè, Micio.

MICIO.

Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a
vita mea

Videtur : si vos tantopere istuc voltis, fiat.

ÆSCHINUS.

Bene facis.

DEMEA.

Merito te amo. Verum . . .

MICIO.

Quid?

DEMEA.

Ego dicam, hoc quum fit quod volo.

MICIO.

Quid nunc? quid restat?

DEMEA.

Hegio his est cognatus proximus,
Adfinis nobis, pauper : bene nos aliquid facere illi decet.

MICIO.

Quid facere?

DEMEA.

Agelli est hic sub urbe paulum quod locitas foras :
Huic demus qui fruatur.

MICIO.

Paulum id autem?

DEMEA.

Si multumst, tamen
Faciendum est: pro patre huic est; bonus est; noster est;
recte datur.

Postremo nunc meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixisti dudum, Vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus. Hanc ma-
culam nos decet

Effugere: dictum est vere, et re ipsa, Micio,
Fieri oportet.

MICIO.

Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt.

ÆSCHINUS.

Mi pater.

DEMEA.

Nunc tu mi es germanus pariter corpore et animo.

MICIO.

Gaudeo.

DEMEA.

Suo sibi gladio hunc jugulo.—

ACTUS V. SCENA IX.

SYRUS. DEMEA. MICIO. ÆSCHINUS.

SYRUS.

FACTUM est quod iussisti, Demea.

DEMEA.

Frugi homo es. Ego edepol hodie mea quidem sententia
Judico Syrum fieri esse æcum liberum.

T T

MICIO.

Istunc liberum ?

Quodnam ob factum ?

DEMEA.

Multa.

SYRUS.

O noster Demea, edepol vir bonu's :
Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo ;
Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui, omnia.

DEMEA.

Res apparet. Et quidem porro hæc : obsonare cum fide,
Scortum adducere, apparare de die convivium :
Non mediocris hominis hæc sunt officia.

SYRUS.

O lepidum caput.

DEMEA.

Postremo, hodie in psaltria hac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit : prodesse æcumst : alii meliores erunt
Denique hic volt fieri.

MICIO.

Vin tu hoc fieri ?

ÆSCHINUS.

Cupio.

MICIO.

Si quidem

Tu vis, Syre, eho accede huc ad me : liber esto.

SYRUS.

Bene facis :

Omnibus gratiam habeo : et seorsum tibi præterea, Demea.

DEMEA.

Gaudeo.

ÆSCHINUS.

Et ego.

SYRUS.

Credo : utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.

DEMEA.

Optumam quidem mulierem.

SYRUS.

Et quidem tuo nepoti hujus filio
Hodie prima mammam dedit hæc.

DEMEA.

Hercle vero ferio,
Siquidem prima dedit, haud dubiumst quin emitti æcum fiet.

MICIO.

Ob eam rem ?

DEMEA.

Ob eam : postremo a me argentum, quanti est, fumito.

SYRUS.

Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.

MICIO.

Syre, processisti hodie pulchre.

DEMEA.

Siquidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur. Reddet tibi cito.

MICIO.

Istoc vilius.

ÆSCHINUS.

Fruigi homo est.

SYRUS.

Reddam hercle, da modo.

ÆSCHINUS.

Age, pater.

MICIO.

Post consulam.

DEMEA.

Faciet.

SYRUS.

O vir optume.

ÆSCHINUS.

O pater mi festivissime.

MICIO.

Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?

Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas?

DEMEA.

Dicam tibi :

Ut id ostenderem, quod te isti facilem et festivum putant,

Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono,

Sed ex adfentando, indulgendo et largiendo, Micio.

Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisâ, Æschine, est ;

Quia non justa injusta prorsus omnia omnino obsequor ;

Missa facio : effundite, emite, facite quod vobis lubet.

Sed si id voltis potius, quæ vos propter adulescentiam

Minus videtis, magis inpenfè cupitis, consulitis parum,

Hæc reprehendere et corrigere et obsecundare in loco :

Ecce me, qui id faciam vobis.

ÆSCHINUS.

Tibi, pater, permittimus :

Plus scis quid factò opus est. Sed de fratre quid fiet?

DEMEA.

Sino.

Habeat : in istac finem faciat.

MICIO.

Istuc recte. Plaudite.

FABULAE INTERLOCUTORIAE

A R Y C H A

H E C Y R A .

SUGGERIT BELLA

Quare ad vos venio, ut vos de re
Sinite exoratoris, eodem uti, tenent
Licet, quo iure sum, uti, etiam
Novas qui exat, uti, etiam
Ne cum postea scriptura, etiam
In his, quas prima, etiam, etiam

FABULÆ INTERLOCUTORES.

PHILOTIS meretrix.

SYRA anus.

PARMENO fervus.

LACHES fenex.

SOSTRATA matrona.

PHIDIPPUS fenex.

PAMPHILUS adulescens.

MYRRHINA matrona.

SOSIA fervus.

BACCHIS meretrix.

Acta ludis Megalensib. Sex. Jul. Cæsare Cn. Cornelio Dolabella
Ædil. Curulib. Non est peracta. Modos fecit Flaccus Claudi. Tibiis
parib. Tota græca Menandru facta est. Acta primo sine Prologo.
Data secundo Cn. Octavio T. Manlio Coff. Relata est L. Æmilii Pauli
ludis funeralib. Non est placita. Tertio relata est Q. Fulvio L.
Marcio Ædilib. Curulib. Egit L. Ambivius Turpio. Placuit.

H E C Y R A.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. Hæc cum data
Nova est, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque spectari neque cognosci potuerit :
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane est pro nova ;
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum posset vendere.
Alias cognostis ejus : quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi :
Sinite exorator sim : eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adulescentior ;
Novas qui exactas feci ut inveterascerent ;
Ne cum poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primum Cæcili didici novas,

Partim sum earum exactus : partim vix fleti.
 Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
 Spe incerta certum mihi laborem sustuli.
 Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
 Novas, studiose : ne illum ab studio abducerem.
 Perfeci ut spectarentur. Ubi sunt cognitæ,
 Placitæ sunt. Ita poetam restitui in locum,
 Prope jam remotum injuria adversarium
 Ab studio atque ab labore atque arte ab musica.
 Quodsi scripturam sprevissem in præsentia,
 Et in deterrendo voluissem operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quam in negotio ;
 Deterruissem facile, ne alias scriberet.
 Nunc quid petam, mea causa æquo animo attendite.
 Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
 Numquam agere licitum est ; ita eam oppressit calamitas.
 Eam calamitatem vestra intellegentia
 Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
 Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit exspectatio ;
 Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere, ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
 In experiundo ut essem : refero denuo.
 Primo actu placeo, quum interea rumor venit
 Datum iri gladiatores : populus convolat :
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco :
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba non est : otium et silentium est :
 Agendi tempus mihi datum est : vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos.
 Nolite finire per vos artem musicam

Recidere ad paucos : facite, ut vestra auctoritas
 Meæ auctoritati fautrix adjutrixque sit.
 Si numquam avare pretium statui arti meæ ;
 Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
 Quam maxime servire vestris commodis ;
 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum, et se in vestram commisit fidem,
 Ne eum circumventum inique iniqui inrideant.
 Mea causa causam accipite, et date silentium,
 Ut lubeat scribere alias, mihi que ut discere
 Novas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

PHILOTIS.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
 Fidelis evenire amatores, Syra.
 Vel hic Pamphilus jurabat quotiens Bacchidi,
 Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
 Numquam illa viva ducturum uxorem domum.
 Hem duxit.

SYRA.

Ergo propterea te sedulo
 Et moneo et hortor, ne cujusquam misereas,
 Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.

PHILOTIS.

Utin eximium neminem habeam ?

SYRA.

Neminem,

Nam nemo illorum quisquam scito ad te venit,
 Quin ita paret se, abs te ut blanditiis tuis
 Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
 Hiscine tu amabo non contra infidiabere?

PHILOTIS.

Tamen pol eandem injuriumst esse omnibus.

SYRA.

Injurium autem est, ulcisci adversarios?
 Aut qua via te captent, eadem ipsos capi?
 Eheu me miseram, cur non aut istæc mihi
 Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

PARMENO.

SENEX si quæret me, modo isse dicito
 Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
 Audin quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
 Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
 Alias ut uti possim causa hac integra.
 Sed videon ego Philotium? unde hæc advenit?
 Philotis, salve multum.

PHILOTIS.

O salve, Parmeno.

SYRA.

Salve mecastor, Parmeno.

PARMENO.

Et tu edepol, Syra.

Philotis, dic mi ubi te oblectasti tamdiu?

PHILOTIS.

Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo :
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

PARMENO.

Edepol te desiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepisse sæpe, et te tuum
Consilium contempsisse.

PHILOTIS.

Non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium :
Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui,
Quæ illi placerent.

PARMENO.

Haud opinor commode
Finem statuiffe orationi militem.

PHILOTIS.

Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego numquam credidi
Fore, ut ille hac viva posset animum inducere
Uxorem habere.

PARMENO.

Habere autem?

PHILOTIS.

Eho tu, an non habet?

PARMENO.

Habet: sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ.

PHILOTIS.

Ita di deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ita esse, dic mihi, Parmeno.

PARMENO.

Non est opus prolato : hoc percontarier
Defiste.

PHILOTIS.

Nempe ea causa, ut ne id fiat palam.
Ita me di amabunt, haud propterea te rogo,
Ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.

PARMENO.

Numquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam.

PHILOTIS.

Ah noli, Parmeno :
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego quæ percontor, scire.

PARMENO.

Vera hæc prædicat :
Et illud mihi vitiumst maximum. Si mihi fidem
Das, te taciturnam, dicam.

PHILOTIS.

Ad ingenium redis.
Fidem do : loquere.

PARMENO.

Aufsculta.

PHILOTIS.

Istic sum.

PARMENO.

Hanc Bacchidem
Amabat, ut quummaxume, tum Pamphilus,
Quum pater, uxorem ut ducat, orare occipit :
Et hæc communia omnium quæ sunt patrum,
Sese senem esse dicere, illum autem unicum :
Præsidium velle se senectuti suæ.

Ille se primo negare. Sed postquam acrius
 Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
 Pudorin' anne amori obsequeretur magis.
 Tundendo atque odio denique effecit senex :
 Despondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
 Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave ;
 Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
 Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari :
 Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
 Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
 Ubicumque datum erat spatium solitudinis,
 Ut conloqui mecum una possset : Parmeno,
 Perii : quid ego egi ? in quod me conjeci malum ?
 Non potero hoc ferre, Parmeno : perii miser.

PHILOTIS.

At te di deæque perdant cum isto odio, Laches.

PARMENO.

Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum.
 Nocte illa prima virginem non attigit :
 Quæ consecutaest nox eam, nihilo magis.

PHILOTIS.

Quid ais ? cum virgine una adulescens cubuerit
 Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit ?
 Non verisimile dicis, neque verum arbitror.

PARMENO.

Credo ita videri tibi : nam nemo ad te venit
 Nisi cupiens tui : ille invitus illam duxerat.

PHILOTIS.

Quid deinde fit ?

PARMENO.

Diebus sane pauculis
 Post Pamphilus me solum seducit foras,

Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum fiet :
 Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
 Sperasse, eas tolerare posse nuptias.
 Sed quam decrerim me non posse diutius
 Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 Quin integram itidem reddam, ut accepi ab fuis,
 Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.

PHILOTIS.

Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

PARMENO.

Hoc ego proferre, incommodum mi esse arbitror :
 Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
 Superbum est : sed illam spero, ubi hoc cognoverit
 Non posse se mecum esse, abituram denique.

PHILOTIS.

Quid interea ? ibatne ad Bacchidem ?

PARMENO.

Cotidie.

Sed ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
 Maligna multo et magis procax facta illico est.

PHILOTIS.

Non edepol mirum.

PARMENO.

Atque ea res multo maxime

Disjunctum illum ab illa ; postquam et ipse se,
 Et illam, et hanc quæ domi erat, cognovit fatis,
 Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
 Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
 Pudens, modesta ; incommoda atque injurias
 Viri omnis ferre, et tegere contumelias.
 Hic animus partim uxoris misericordia
 Devinctus, partim victus hujus injuriis,

Paulatim elapsus Bacchidi, atque huc transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est.
 Interea in Imbro moritur cognatus fenex
 Horunce. Ea ad hos redibat lege hereditas.
 Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
 Relinquit hic cum matre uxorem: nam fenex
 Rus abdidit se: huc raro in urbem com meat.

PHILOTIS.

Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?

PARMENO.

Nunc audies. Primo dies complusculos
 Bene conveniebat sane inter eas. Interim
 Miris modis odisse cœpit Sofstratam:
 Neque lites ullæ inter eas, postulatio
 Numquam.

PHILOTIS.

Quid igitur?

PARMENO.

Si quando ad eam accesserat
 Confabulatum, fugere e conspectu illico,
 Videre nolle: denique ubi non quit pati,
 Simulat se ad matrem accersi ad rem divinam, abit.
 Ubi illic dies est compluris, accersi jubet:
 Dixere causam tum nescio quam. Iterum jubet;
 Nemo remisit. Postquam accersit sæpius,
 Ægram esse simulant mulierem. Nostra illico
 It visere ad eam: admisit nemo. Hoc ubi fenex
 Rescivit, heri ea causa rure huc advenit,
 Patrem continuo convenit Philumenæ.
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
 Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.
 Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.

PHILOTIS.

Et quidem ego : nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram.

PARMENO.

Di vortant bene

Quod agas.

PHILOTIS.

Vale.

PARMENO.

Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

LACHES.

URO Deum atque hominum fidem, quod hoc genus
est, quæ hæc est conjuratio?

Utin' omnes mulieres eadem æque studeant nolint-
que omnia?

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam re-
perias?

Itaque adeo uno animo omnes focrus oderunt nurus.

Viris esse advorsas æque studium est, similis pertinaciast :

In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.

SOSTRATA.

Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio.

LACHES.

Hem,

Tu nescis?

SOSTRATA.

Non : ita me di bene ament, mi Laches,
Itaque una inter nos agere ætatem liceat.

LACHES.

Di mala prohibeant.

SOSTRATA.

Meque abs te immerito esse accusatam, postmodo rescisces.

LACHES.

Scio !

“ Te inmerito ? ” an quicquam pro istis factis dignum te dici
potest ?

Quæ me et te et familiam dedecoras ; filio luctum paras :
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis adfines, facis :
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent.
Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tua inprudencia.

SOSTRATA.

Egon ?

LACHES.

Tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non homi-
nem putas.

An, quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hic vitam vestrarum exigat ?
Multo melius hic quæ fiunt, quam illi ubi sum absidue, scio ;
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Jam pridem equidem audivi cepisse odium tui Philumenam :
Minimeque adeo mirum ; et, ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum :
Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras.
At vide, quam inmerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Sof-
trata :

Rus habitatum abii, concedens vobis et rei ferviens,
Sumptus vestros otiumque ut nostra res posset pati,

Meo labori haud parcens, præter æcum atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?

SOSTRATA.

Non mea opera neque pol culpa evenit.

LACHES.

Immo maxume :

Sola hic fuisti : in te omnis hæret culpa sola, Softrata.

Quæ hic erant curares, quum ego vos solvi curis ceteris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?

Illius dices culpa factum?

SOSTRATA.

Haud equidem dico, mi Laches.

LACHES.

Gaudeo, ita me di ament, gnati causa : nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

SOSTRATA.

Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse adsimulaverit,

Ut cum matre plus una esset?

LACHES.

Quid ais? Non signi hoc fat est,

Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere?

SOSTRATA.

Enim lassam oppido tum esse aibant : eo ad eam non admiffa
fum.

LACHES.

Tuos esse ego illi mores morbum magis quam ullam aliam
rem arbitror ;

Et merito adeo : nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit

Ducere uxorem : et quæ vobis placita est, conditio datur :

Ubi duxere inpulſu vestro, vestro inpulſu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. SOSTRATA.

PHIDIPPUS.

ETSI scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam
 Quæ ego imperem facere : ego tamen patrio animo victus
 faciam,
 Ut tibi concedam ; neque tuæ libidini adversabor.

LACHES.

Atque eccum Phidippum optume video : hinc jam scibo quid
 fit.

Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprime obse-
 quentem ;
 Sed non adeo ut mea facilitas corrumpat illorum animos :
 Quod tu si idem faceres, magis in rem et nostram et vestram
 id esset.
 Nunc video in illarum potestate esse te.

PHIDIPPUS.

Heja vero.

LACHES.

Adii te heri de filia : ut veni, itidem incertum amisti.
 Haud ita decet, si perpetuam vis esse adfinitatem hanc,
 Celare te iras. Si quid est peccatum a nobis, profer :
 Aut ea refellendo aut purgando vobis corrigemus,
 Te iudice ipso. Sin east causa retinendi apud vos,
 Quia ægra est : te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,
 Si metuis fatis ut meæ domi curetur diligenter.
 At ita me di ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
 Ut tu illam salvam magis velis, quam ego : id adeo gnati
 causa :

Quem ego intellexi illam haud minus quam se ipsum magnificare.

Neque adeo clam me est, quam esse eum graviter laturum credam,

Hoc si rescierit: eo domum studeo hæc, prius quam ille, ut redeat.

PHIDIPPUS.

Laches, et diligentiam vestram et benignitatem
Novi: et quæ dicis, omnia esse, ut dicis, animum induco:
Et te hoc mi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo.

LACHES.

Quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accusat virum?

PHIDIPPUS.

Minime: nam postquam attendi
Magis, et vi cœpi cogere ut rediret; sancte adjurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare:
Aliud fortasse aliis viti est: ego sum animo leni natus:
Non possum advorsari meis.

LACHES.

Hem, Sotrata.

SOSTRATA.

Heu me miseram!

LACHES.

Certumne est istuc?

PHIDIPPUS.

Nunc quidem ut videtur: sed numquid vis?
Nam est quod me transire ad forum jam oportet.

LACHES.

Eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

EDEPOL næ nos fumus inique æque omnes invisæ viris,
 Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
 Nam ita me di ament, quod me accusat nunc vir, sum extra
 noxiam.

Sed non facile est expurgatu : ita animum induxerunt, focus
 Omnis esse iniquas : haud pol me quidem : nam numquam
 fecus

Habui illam, ac si ex me esset nata : nec, qui hoc mi eveniat,
 scio :

Nisi pol filium multimodis jam expeto, ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

PAMPHILUS.

NEMINI ego plura acerba credo esse ex amore homini
 umquam oblata,
 Quam mi. Heu me infelicem, hancine ego vitam
 parsi perdere ?

Hacine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum ?
 Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere ætatem,
 Quam huc redire ? Atque hæc ita esse miserum me resciscere ?
 Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,

Omne quod est interea tempus priusquam id rescitumst, lucret.

PARMENO.

At sic citius qui te expedias his ærumnis, reperias.

Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores :

Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.

Rem cognosces : iram expedies : rursus in gratiam restitues.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.

PAMPHILUS.

Quid consolare me ? an quisquam usquam gentiumst æque miser ?

Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum :

Jam in hac re, ut taceam, cuius facile scitu est, quam fuerim miser :

Tamen numquam ausus sum recusare eam, quam mi obtrudit pater.

Vix me illi abstraxi, atque inpeditum in ea expediui animum meum,

Vixque huc contuleram : hem nova res ortast, porro ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror :

Quod quum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser ?

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet :

Tum uxori obnoxius sum ; ita olim suo me ingenio pertulit :

Tot meas injurias quæ numquam in ullo patefecit loco.

Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,

Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permanfit diu.

PARMENO.

At quidem hercle parvom, si vis vero veram rationem exsequi.

Non maxumæ, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injuriæ

Faciunt : nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,

Quum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.

Pueri inter sese quas pro levibus noxiis iras gerunt !

Quapropter ? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidem illæ mulieres sunt, ferme ut pueri, levi sententia :

Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit.

PAMPHILUS.

Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuntia.

PARMENO.

Hem quid hoc est ?

PAMPHILUS.

Tace.

Trepidari sentio, et cursari rursum prorsum.

PARMENO.

Agedum, ad fores

Accede propius. Hem, sensistin ?

PAMPHILUS.

Noli fabularier.

Pro Juppiter, clamorem audivi.

PARMENO.

Tute loqueris, me vetas.

MYRRHINA.

Tace obsecro, mea gnata.

PAMPHILUS.

Matris vox vifast Philumenæ.

Nullus sum.

PARMENO.

Quidum ?

PAMPHILUS.

Perii.

PARMENO.

Quamobrem?

PAMPHILUS.

Nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celas.

PARMENO.

Uxorem Philumenam
Pavitare nescio quid dixerunt: id si forte est, nescio.

PAMPHILUS.

Interii: cur mihi id non dixisti?

PARMENO.

Quia non poteram una omnia.

PAMPHILUS.

Quid morbi est?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILUS.

Quid? nemon medicum adduxit?

PARMENO.

Nescio.

PAMPHILUS.

Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quicquid est, certo
sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam adfectam?
Nam si periculum ullum in te inest, perisse me una haud du-
bium est.

PARMENO.

Non usus factus est mihi nunc hunc intro sequi:

Nam invisos omnis nos esse illis sentio.

Heri nemo voluit Softratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus fiet,

Quod sane nolim, maxume heri causa mei;

Servom illico introiisse dicent Softratae,
 Aliquid tulisse comminiscuntur mali
 Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus fit.
 Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

SOSTRATA.

NESCIO quid jamdudum audio hic tumultuari misera :
 Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgraveſcat :
 Quod te Æſculapi, et te Salus, ne quid fit hujus, oro.
 Nunc ad eam viſam.

PARMENO.

Heus, Softrata.

SOSTRATA.

Hem.

PARMENO.

Iterum iſtinc excludere ?

SOSTRATA.

Ehem Parmeno, tun hic eras ? Perii, quid faciam misera ?
 Non viſam uxorem Pamphili, quum in proxumo hic fit ægra ?

PARMENO.

Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quemquam.
 Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco.
 Laborem inanem ipſus capit, et illi moleſtiam adfert.
 Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

SOSTRATA.

Quid ais ? an venit Pamphilus ?

PARMENO.

Venit.

SOSTRATA.

Dis gratiam habeo.

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde excessit.

PARMENO.

Jam ea te causa maxume nunc huc introire nolo :
 Nam si remittent quippiam Philumenam dolores,
 Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
 Quæ inter vos intervenerint, unde ortum est initium iræ.
 Atque eccum video ipsum egredi. Quam tristist.

SOSTRATA.

O mi gnate.

PAMPHILUS.

Mea mater, falve.

SOSTRATA.

Gaudeo venisse salvom. Salvan

Philumena est?

PAMPHILUS.

Meliuscula est.

SOSTRATA.

Utinam istuc ita di faxint.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis?

PAMPHILUS.

Recte, mater.

SOSTRATA.

Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?

PAMPHILUS.

Ita factumst.

SOSTRATA.

Quid morbi est?

PAMPHILUS.

Febris.

SOSTRATA.

Cotidiana?

PAMPHILUS.

Ita aiunt.

I fodes intro, consequar jam te, mea mater.

SOSTRATA.

Fiat.

PAMPHILUS.

Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis onera adjuta.

PARMENO.

Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?

PAMPHILUS.

Cessas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
 Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt;
 Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
 Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
 Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
 Morbo me visurum adfectam ac fensi uxorem esse; hei mihi,
 Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul
 Lætæ exclamant, Venit, id quod me repente aspexerant.
 Sed continuo voltum earum fensi inmutari omnium,
 Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
 Una illarum interea propere præcucurrit, nuntians
 Me venisse: ego ejus videndi cupidus, recta consequor.

Postquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miser :
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat :
Neque voce alia, ac res monebat ipsa, poterat conqueri.

Postquam aspexi, o facinus indignum, inquam : et corripui
                  illico

Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus :
Mater consequitur : jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera : miseritum est. Profecto hoc sic est, ut
                  puto.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles fumus.
Hanc habere orationem mecum principio institit :

O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides :
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo.

Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.

Sed quum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.

Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti

Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnis fient.

Si umquam erga te animo esse amico sensi eam, mi Pam-
                  phile ;

Sine labore hanc gratiam te ut sibi des pro illa, nunc rogat.

Ceterum de redducenda id facias, quod in rem sit tuam.

Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.

Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus.

Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus :

Quod te scire, ipsa indicat res. Nunc si potis est, Pamphile,

Maxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,

Atque adeo omnis. Sed si fieri id non potest quin sentiant,

Dicam abortum esse : scio nemini aliter suspectum fore,

Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.

Continuo exponetur : hic tibi nihil est quicquam incommodi :

Et illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.

Pollicitus sum ; et servare in eo certumst, quod dixi, fidem.
 Nam de redducenda, id vero neutiquam honestum esse ar-
 bitror :

Nec faciam ; etsi amor me graviter consuetudoque ejus tenet.
 Lacrumo, quæ posthac futuraest vita quum in mentem venit
 Solitudoque. O fortuna, ut numquam perpetuo es bona.
 Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
 Quem ego tum quo consilio missum feci, item huic operam
 dabo.

Adest Parmeno cum pueris : hunc minime est opus
 In hac re adesse : nam olim soli credidi,
 Ea me abstinuisse in principio, quum data est :
 Vereor, si clamorem ejus hic crebro audiat,
 Ne parturire intellegat. Aliquo mihi est
 Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

PARMENO.

AIN tu tibi hoc incommodum evenisse iter ?

SOSIA.

Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
 Tantum, quam re ipsa navigare incommodumst.

PARMENO.

Itane est ?

SOSIA.

O fortunate, nescis quid mali
 Præterieris, qui numquam es ingressus mare.

Nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide :
 Dies triginta aut plus eo in navi fui,
 Quum interea semper mortem exspectabam miser :
 Ita usque advorsa tempestate usi fumus.

PARMENO.

Odiosum.

SOSIA.

Haud clam me est : denique hercle aufugerim
 Potius, quam redeam, si eo mi redeundum sciam.

PARMENO.

Olim quidem te causæ impellebant leves,
 Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sofia.
 Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.
 Ite intro : ego hunc adibo, si quid me velit.
 Here, etiam tu hic stas ?

PAMPHILUS.

Et quidem te exspecto.

PARMENO.

Quid est ?

PAMPHILUS.

In arcem transcurso opus est.

PARMENO.

Cui homini ?

PAMPHILUS.

Tibi.

PARMENO.

In arcem ? quid eo ?

PAMPHILUS.

Callidemidem hospitem
 Myconium, qui mecum una vectus, conveni.

PARMENO.

Perii. Vovisse hunc dicam, si salvos domum

Rediffet umquam, ut me ambulando rumperet.

PAMPHILUS.

Quid cessas?

PARMENO.

Quid vis dicam? An conveniam modo?

PARMENO.

Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,
Non posse, ne me frustra illic expectet. Vola.

PARMENO.

At non novi hominis faciem.

PAMPHILUS.

At faciam ut noveris:

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
Cadaverosa facie.

PARMENO.

Di illum perduint.

Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?

PAMPHILUS.

Maneto: curre.

PARMENO.

Non queo: ita defessus sum.

PAMPHILUS.

Ille abiit. Quid agam infelix? Prorsus nescio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius quam amori obsequi
Oportet. Attat eccum Phidippum et patrem
Video: horum pergunt. Quid dicam hisce, incertus sum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

LACHES.

DIXITIN dudum illam dixisse, se exspectare filium?

PHIDIPPUS.

Factum.

LACHES.

Venisse aiunt: redeat.

PAMPHILUS.

Quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio.

LACHES.

Quem ego hic audivi loqui?

PAMPHILUS.

Certum affirmare est viam me quam decrevi persequi.

LACHES.

Ipsus est de quo hoc agebam tecum.

PAMPHILUS.

Salve, mi pater.

LACHES.

Gnate mi, salve.

PHIDIPPUS.

Bene factum te advenisse, Pamphile:
Atque adeo, quod maximum est, salvum atque validum.

PAMPHILUS.

Creditur.

LACHES.

Advenis modo?

PAMPHILUS.

Admodum.

LACHES.

Cedo, quid reliquit Phania
Confobrinus noster?

PAMPHILUS.

Sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haud multum heredem
juvant.

Sibi vero hanc laudem relinquont: vixit, dum vixit, bene.

LACHES.

Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

PAMPHILUS.

Quicquid est id, quod reliquit, profuit.

LACHES.

Immo obfuit:

Nam illum vivum et salvom vellem.

PHIDIPPUS.

Inpune optare istuc licet:
Ille reviviscet jam numquam; et tamen utrum malis scio.

LACHES.

Heri Philumenam ad se adcersi hic jussit: dic jussisse te.

PHIDIPPUS.

Noli fodere: jussi.

LACHES.

Sed eam jam remittet.

PHIDIPPUS.

Scilicet.

PAMPHILUS.

Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia.

LACHES.

At istos invidos di perdant, qui hæc libenter nuntiant.

PAMPHILUS.

Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
 Fieri a vobis possit: idque si nunc memorare hic velim,
 Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,
 Vere possum, ni te ex ipsa hæc magis velim resciscere:
 Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides,
 Quum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
 Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor deos.
 Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ
 Cui concedat, cujusque mores toleret sua modestia;
 Neque alio pacto componi potest inter eas gratia;
 Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena:
 Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

LACHES.

Pamphile, haud invito ad aures sermo mi accessit tuus,
 Quum te postputasse omnis res præ parente intellego.
 Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.

PAMPHILUS.

Quibus nunc impulsus iris in illam iniquos sim?
 Quæ numquam quicquam erga me commeritasti, pater,
 Quod nollem; et sæpe quod vellem meritam scio:
 Amoque et laudo et vehementer desidero:
 Nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum:
 Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
 Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
 Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.

PHIDIPPUS.

Tibi id in manu est, ne fiat.

LACHES.

Si sanus fies,
 Jube illam redire.

PAMPHILUS.

Non est consilium, pater:

Matris fervibo commodis.

LACHES.

Quo abis? Mane,

Mane, inquam: quo abis?

PHIDIPPUS.

Quæ hæc est pertinacia?

LACHES.

Dixin, Phidippe, hanc rem ægre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

PHIDIPPUS.

Non credidi edepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem; licet:
Sin alio est animo; renumeret dotem huc, eat.

LACHES.

Ecce autem tu quoque proterve iracundus es.

PHIDIPPUS.

Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

LACHES.

Decedet jam ira hæc: etsi merito iratus est.

PHIDIPPUS.

Quia paulum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt.

LACHES.

Etiam mecum litigas?

PHIDIPPUS.

Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne an non: ut alii, si huic non est, fiet.

LACHES.

Phidippe, ades, audi paucis. Abiit. Quid mea?

Postremo inter se tranfigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus neque hic mihi quicquam obtemperant;

Quæ dico parvipendunt. Porto hoc jurgium
Ad uxorem, cujus hæc fiunt confilio omnia :
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrest, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPUS.

MYRRHINA.

DERII, quid agam? quo me vortam? quid viro meo,
respondebo

Misera? nam audivisse vocem pueri visus est vagientis :
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam :
Quod si rescierit peperisse eam; id qua causa clam me ha-
buisset

Dicam, non edepol scio.

Sed ostium concrepuit. Credo ipsum exire ad me : nulla
sum.

PHIDIPPUS.

Uxor, ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras :
Atque eccam video. Quid ais, Myrrhina? Heus tibi dico.

MYRRHINA.

Mihine, mi vir?

PHIDIPPUS.

Vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem deputas adeo
esse?

Nam si utrumvis horum, mulier, umquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem.

MYRRHINA.

Quibus?

PHIDIPPUS.

At rogitas ?

Peperit filia ? Hem, taces ? Ex quo ?

MYRRHINA.

Istuc patrem rogare est æcum ?

Perii : ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro ?

PHIDIPPUS.

Credo : neque adeo arbitrari patris est aliter. Sed demiror,
 Quid sit, quamobrem tantopere omnis nos celare volueris
 Partum : præsertim quum et recte et tempore suo pepererit.
 Adeon pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,
 Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,
 Potius quam advorsum animi tui libidinem esset cum illo nupta ?
 Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.

MYRRHINA.

Misera sum.

PHIDIPPUS.

Utinam sciam ita esse istuc. Sed nunc mi in mentem venit,
 De hac re quod locuta es olim, quum illum generum cepi-
 mus :

Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati
 Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

MYRRHINA.

Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.

PHIDIPPUS.

Multo prius scivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina :
 Verum id vitium numquam decrevi esse ego adulescentiæ :
 Nam id omnibus innatum est. At pol erit, se quoque etiam
 quum oderit.

Sed, ut olim te ostendisti, eadem esse nihil cessavisti usque
 adhuc :

Ut filiam ab eo abduceres ; neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.

MYRRHINA.

Adeon me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

PHIDIPPUS.

Tun prospicere aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. Quid tum postea?
Si modeste ac raro hoc fecit: nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quacum tot consueffet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum fatis firmum gnatae.

MYRRHINA.

Mitte adolescentem obsecro:

Et quæ me peccasse ais. Abi, solum solus conveni:
Roga, velitne uxorem an non: si est ut dicat velle se,
Redde: sin est autem ut nolit, recte ego consului meæ.

PHIDIPPUS.

Si quidem ille ipse non volt, et tu sensisti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum; aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc te injussu
meo:

Interdico, ne extulisse extra ædis puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.

MYRRHINA.

Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,
Non edepol clam me est, quum hoc quod leviust, tam animo
iracundo tulit:

Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio.

Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum,
 Si puerum ut tollam cogit, cuius nos qui sit nescimus pater:
 Nam quum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non
 quita est:
 Neque detractum ei est quicquam, qui posset post nosci qui fiet:
 Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum.
 Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
 Celare, quum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

SOSTRATA.

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem
 tuam
 Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulo:
 Verum ita me di ament, itaque obtingant ex te quæ exopto
 mihi,
 Ut numquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam
 mei:
 Teque ante quod me amare rebar, ei rei firmasti fidem:
 Nam mi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
 Præpositam amoris tuo. Nunc tibi me certum est contra gra-
 tiam
 Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.
 Mi Pamphile, hoc et vobis et meæ commodum famæ arbitror:
 Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre;
 Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliquia,
 Quin tua Philumena ad te redeat.

PAMPHILUS.

Quæso, quid istuc consili est?
 Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
 Haud facies: neque finam, ut, qui nobis, mater, maledictum
 velit,
 Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.
 Tum tuas amicas te et cognatas deserere et festos dies
 Mea causa, nolo.

SOSTRATA.

Nihil jam mihi istæc res voluptatis ferunt.
 Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: fatias jam tenet
 Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, ut ne
 cui mea

Longinquitas ætatis obstet; mortemve expectet meam.
 Hic video me esse invisam inmerito: tempus est concedere.
 Sic optume, ut ego opinor, omnis causas præcidam omnibus:
 Et me hac suspicione exsolvam, et illis morem gesserò.
 Sine me obsecro hoc effugere, volgas quod male audi tmulierum.

PAMPHILUS.

Quam fortunatus ceteris sim rebus, absque una hac foret,
 Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem.

SOSTRATA.

Obsecro, mi Pamphile,
 Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum induces
 pati?

Si cetera ita sunt ut vis, itaque ut esse ego illa existumo:
 Mi gnate, da veniam hanc mihi, redduc illam.

PAMPHILUS.

Væ misero mihi.

SOSTRATA.

Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet
 quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

LACHES.

QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi,
UXOR.

Istuc est sapere, qui ubicunque opus sit animum possis flectere;
Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris.

SOSTRATA.

Fors fuat pol.

LACHES.

Abi rus ergo hinc: ibi ego te et tu me feres.

SOSTRATA.

Spero ecastor.

LACHES.

I ergo intro, et compone quæ tecum simul
Ferantur. Dixi.

SOSTRATA.

Ita ut jubes, faciam.

PAMPHILUS.

Pater.

LACHES.

Quid vis, Pamphile?

PAMPHILUS.

Hinc abire matrem? minime.

LACHES.

Quid ita istuc vis?

PAMPHILUS.

Quia de uxore incertus sum etiam quid sim facturus.

LACHES.

Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere?

PAMPHILUS.

Equidem cupio, et vix contineor :
Sed non minuam meum consilium : ex usu quod est, id per-
sequar :

Credo ea gratia concordēs, si non redducam, fore.

LACHES.

Nescias. Verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc aberit. Odiosa hæc est ætas adulescentulis :
E medio æcum excedere est. Postremo nos jam fabulæ
Sumus, Pamphile, senex atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus : accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

PHIDIPPUS.

TIBI quoque edepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem : nam hercle abs te factumst turpiter.
Etsi tibi causa est de hac re : mater te inpulit :
Huic vero nulla est.

LACHES.

Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis.

PHIDIPPUS.

Quid est?

PAMPHILUS.

Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

LACHES.

Dic filiæ, rus concessuram hinc Sofstratam:

Ne revereatur, minus jam quo redeat domum.

PHIDIPPUS.

Ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia:

PAMPHILUS.

Mutatio fit.

PHIDIPPUS.

Ea nos perturbat, Lache.

PAMPHILUS.

Dum ne reducam; turbent porro, quam velint.

PHIDIPPUS.

Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Adfinitatem hanc sane perpetuam volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum.

PAMPHILUS.

Sensit peperisse: occidi.

LACHES.

Puerum? quem puerum?

PHIDIPPUS.

Natus est nobis nepos:

Nam abducta a vobis prægnas fuerat filia,

Neque fuisse prægnatem umquam ante hunc scivi diem.

LACHES.

Bene, ita me di ament, nuntias: et gaudeo

Natum illum, et tibi illam salvam. Sed quid mulieris

Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?

Nosne hoc celatos tamdiu? Nequeo fatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

PHIDIPPUS.

Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Lache.

PAMPHILUS.

Etiam si dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, quum eam consequitur alienus puer.

LACHES.

Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.

PAMPHILUS.

Perii.

LACHES.

Hunc videre sæpe optabamus diem,
Quum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam dis.

PAMPHILUS.

Nullus sum.

LACHES.

Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.

PAMPHILUS.

Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam; fatis certo scio,
Non me clam haberet, quod celasse intellego.
Nunc, quum ejus alienum esse a me animum sentiam,
Neque conventurum inter nos posthac arbitrer;
Quamobrem reducam?

LACHES.

Mater quod suavit sua,
Adulescens mulier fecit. Mirandumne id est?
Censen te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? An quia non delinquent viri?

PHIDIPPUS.

Vosmet videte jam, Lache et tu Pamphile,
 Remissan opus fit vobis, reductan domum.
 Uxor quid faciat, in manu non est mea.
 Neutra in re vobis difficultas a me erit.
 Sed quid faciemus puero ?

LACHES.

Ridicule rogas :
 Quicquid futurumst, huic suum reddas scilicet,
 Ut alamus nostrum.

PAMPHILUS.

Quem ipse neglexit pater,
 Ego alam ?

LACHES.

Quid dixti ? eho an non alemus, Pamphile ?
 Prodemus quæso potius ? Quæ hæc amentia est ?
 Enimvero prorsus jam tacere non queo.
 Nam cogis, ea quæ nolo ut præsentem hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me ?
 Aut quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum ?
 Primum hanc ubi dixti causam, te propter tuam
 Matrem non posse habere hanc uxorem domi ;
 Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
 Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides,
 Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
 Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
 Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
 Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi ?
 Sumptus quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli ?
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres.
 Tempus dixi esse : impulsu duxisti meo.
 Quæ tum obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.

Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum :
 Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse.

PAMPHILUS.

Mene ?

LACHES.

Te ipsum : et facis injuriam.
 Confingis falsas causas ad discordiam,
 Ut cum illa vivas, testem hanc quum abs te amoveris.
 Senfitque adeo uxor : nam ei causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abiret ?

PHIDIPPUS.

Plane hic divinat : nam id est.

PAMPHILUS.

Dabo jusjurandum, nihil esse istorum tibi.

LACHES.

Ah,
 Reduc uxorem : aut, quamobrem non opus fit, cedo.

PAMPHILUS.

Non est nunc tempus.

LACHES.

Puerum accipias : nam is quidem
 In culpa non est : post de matre video.

PAMPHILUS.

Omnibus modis miser sum : nec, quid agam, scio :
 Tot me nunc rebus miserum concludit pater.
 Abibo hinc, præfens quando promoveo parum.
 Nam puerum injussu credo non tollet meo ;
 Præsertim in ea re quum sit mi adjutrix focus.

LACHES.

Fugis ? hem, nec quicquam certi respondes mihi ?

Num tibi videtur esse apud sese? Sine :
Puerum, Phidippe, mihi cedo : ego alam.

PHIDIPPUS.

Maxume.

Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit :
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc irast : nam ipsa narravit mihi :
Id ego hoc præfente tibi nolueram dicere :
Neque illi credebam primo : nunc verum palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.

LACHES.

Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

PHIDIPPUS.

Quid agas? Meretricem hanc primum adeundam censeo.
Oremus : accusemus : gravius denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

LACHES.

Faciam ut mones. Eho, puere, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram : huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi.

PHIDIPPUS.

Ah,

Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache :
Manere adfinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit ; quod spero fore.
Sed vin adeste me una, dum istam convenis?

LACHES.

Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

BACCHIS.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conven-
tam esse expetit :
Nec pol me multum fallit, quin quod suspicor fit
quod velit.

LACHES.

Videndum est ne minus propter iram hanc impetrem, quam
possem :

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse fatius
fit.

Adgrediar. Bacchis, salve.

BACCHIS.

Salve, Lache.

LACHES.

Edepol credo te non nil mirari, Bacchis,
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare iussi.

BACCHIS.

Ego pol quoque etiam timida sum, quum venit in mentem
quæ sim :

Ne nomen mihi quæsti obfiet : nam mores facile tutor

LACHES.

Si vera dicis, nil tibi est a me pericli, mulier :

Nam jam ætate ea sum, ut non fiet peccato mi ignosci æcum :

Quo magis omnis res cautius, ne temere faciam, adcurro.

Nam si facis facturave es, bonas quod par est facere :

Inscitum offerre injuriam tibi inmerenti, iniquom est.

BACCHIS.

Est magna ecastor gratia de istac re quam tibi habeam.
 Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mi profit.
 Sed quid istuc est?

LACHES.

Meum receptas filium ad te Pamphilum.

BACCHIS.

Ah.

LACHES.

Sine dicam. Uxorem hanc prius quam duxit, vosrum amorem
 pertuli.

Mane, nondum etiam dixi id quod volui. Hic nunc uxorem
 habet:

Quære alium tibi firmiorem, dum tibi tempus consulendi est:
 Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem
 istac ætate.

BACCHIS.

Quis id ait?

LACHES.

Socrus.

BACCHIS.

Mene?

LACHES.

Te ipsam: et filiam abduxit suam:
 Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

BACCHIS.

Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,
 Sanctius quam jusjurandum; id pollicerer tibi, Lache,
 Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

LACHES.

Lepida es. Sed scin, quid volo potius fodes facias?

BACCHIS.

Quid? cedo.

LACHES.

Eas ad mulieres huc intro, atque istuc jusjurandum idem
Polliceari illis. Exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

BACCHIS.

Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret,
scio;

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.

Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum;

Nec leviozem vobis, quibus est minime æcum, viderier

Inmerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut com-
modem.

LACHES.

Facilem benivolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non sunt solæ arbitratae hæ: ego quoque etiam credidi.

Nunc quum ego te esse præter nostram opinionem comperi,

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles.

Aliter si facias, . . . reprimam me, ne ægre quicquam ex me
audias:

Verum te hoc moneo unum: qualis sim amicus, aut quid
possem,

Potius quam inimicus, periculum facias.—

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

PHIDIPPUS.

NIL apud me tibi

Defieri patiar, quin, quod opus fit, benigne præbeatur.
Sed quum tu fatura atque ebria eris, puer ut satur fit facito.

LACHES.

Noster focer, video, venit : puero nutricem adducit.

Phidippe, Bacchis dejerat perfancte.

PHIDIPPUS.

Hæcine east ?

LACHES.

Hæc est.

PHIDIPPUS.

Nec pol istæ metuunt deos : neque has respicere deos opinor.

BACCHIS.

Ancillas dedo : quolubet cruciatu per me exquire.

Hæc res hic agitur : Pamphilo me facere ut redeat uxor

Oportet : quod si perficio, non pœnitet me famæ,

Solam fecisse id quod aliæ meretrices facere fugitant.

LACHES.

Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso

Nobis in re ipsa invenimus : porro hanc nunc experiamur.

Nam si compererit crimini tua se uxor credidisse,

Missam iram faciet : sin autem est ob eam rem iratus gnatus,

Quod peperit uxor clam, id levest : cito ab eo hæc ira abscedet.

Profecto in hac re nil mali est, quod fit discidio dignum.

PHIDIPPUS.

Velim quidem hercle.

LACHES.

Exquire : adest : quod fatis fit, faciet ipsa.

PHIDIPPUS.

Quid mi istæc narras ? an quia non tu ipse dudum audisti,
De hac re animus meus ut fit, Laches ? Illis modo explete
animum.

LACHES.

Quæso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ferves.

BACCHIS.

Ob eam rem vin ergo introeam ?

LACHES.

I atque exple animum iis, ut credant.

BACCHIS.

Eo ; etsi scio pol iis fore meum conspectum invisum hodie :
Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

LACHES.

At hæc amicæ erunt, ubi quamobrem adveneris resciscent.

PHIDIPPUS.

At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint :
Nam illas errore et te simul suspicione exsolves.

BACCHIS.

Perii, pudet Philumenæ me : sequimini me intro ambæ.

LACHES.

Quid est quod mihi malim, quam quod huic intellego evenire ?
Ut gratiam ineat sine suo dispendio et mihi profit.
Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum vere ab se segregarit,
Scit sibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam esse :
Referetque gratiam, unaque nos sibi opera amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

PARMENO.

EDEPOL næ meam herus esse operam deputat parvi preti ;
 Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum defedi diem,
 Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.
 Itaque ineptus hodie dum illi sedeo, ut quisque venerat,
 Accedebam : adulescens, dicdum quæso, es tu Myconius ?
 Non sum. At Callidemides ? Non. Hospitem ecquem
 Pamphilum
 Hic habes ? Omnes negabant : neque eum quemquam esse
 arbitror.

Denique hercle jam pudebat : abii. Sed quid Bacchidem
 Ab nostro adfines exeuntem video ? Quid huic hic est rei ?

BACCHIS.

Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.

PARMENO.

Quid eo ?

BACCHIS.

Dic me orare, ut veniat.

PARMENO.

Ad te ?

BACCHIS.

Immo ad Philumenam.

PARMENO.

Quid rei est ?

BACCHIS.

Tua quod nil refert, percontari definas.

PARMENO.

Nil aliud dicam?

BACCHIS.

Etiam : cognosse anulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem ipse olim mi dederat.

PARMENO.

Scio.

Tantumne est?

BACCHIS.

Tantum : aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed cessas?

PARMENO.

Minime equidem ; nam hodie mihi potestas haud datast :
Ita cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

BACCHIS.

Quantam obtuli adventu meo lætitiā Pamphilo hodie !
Quot commodas res attuli ! quot autem ademi curas !
Gnatum ei restituo, pæne qui harum ipsiusque opera periit :
Uxorem, quam numquam est ratus posthac se habiturum, reddo :
Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini abhinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo : extimui illico : mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus obsecro ? aut unde anulum istum nactus ?
Dic mi. Ille alias res agere se simulare. Postquam video
Nescio quid suspectarier, magis cœpi instare ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse :
Dicitque sese illi anulum, dum luctat, detraxisse :
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem :

Rogat unde fit : narro omnia hæc : indeſt cognitio facta,
Philumenam conpreſſam eſſe ab eo, et filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor :

Etiſi hoc meretrices aliæ nolunt : neque enim eſt in rem
noſtram,

Ut quiſquam amator nuptiis lætetur. Verum ecaſtor,
Numquam animum quæſti gratia ad malas adducam partis.

Ego dum illo licitumſt uſa ſum benigno et leſido et comi.

Incommode mihi nuptiis evenit : factum fateor :

At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mi eveniret.

Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æcumſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS. PARMENO. BACCHIS.

PAMPHILUS.

VIDE, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mi hæc certa et clara
attuleris ;

Ne me in breve conjicias tempus gaudio hoc falſo frui.

PARMENO.

Vifum eſt.

PAMPHILUS.

Certen ?

PARMENO.

Certe.

PAMPHILUS.

Deus ſum, ſi hoc itaſt.

PARMENO.

Verum reſeries.

PAMPHILUS.

Manedum fodes : timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.

PARMENO.

Maneo.

PAMPHILUS.

Sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam
Bacchidem anulum suum habere.

PARMENO.

Factum.

PAMPHILUS.

Eum quem olim ei dedi :
Eaque hoc te mihi nuntiare iussit. Itane est factum ?

PARMENO.

Ita inquam.

PAMPHILUS.

Quis me est fortunatior ? venustatisque adeo plenior ?
Egone te pro hoc nuntio quid donem ? Quid ? quid ? Nescio.

PARMENO.

At ego scio.

PAMPHILUS.

Quid ?

PARMENO.

Nihil enim :

Nam neque in nuntio neque in me ipso tibi boni quid scio.

PAMPHILUS.

Egon te, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere a me abire ? Ah nimium me ingratum
putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium :

Me expectat, credo : adibo.

BACCHIS.

Salve, Pamphile.

PAMPHILUS.

O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea.

BACCHIS.

Bene factum, et volupeft.

PAMPHILUS.

Factis, ut credam, facis :

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,
Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocumque adveneris,
Semper fit.

BACCHIS.

Ac tu ecastor morem antiquom atque ingenium obtines,
Ut unus omnium homo te vivat numquam quisquam blandior.

PAMPHILUS.

Ha, ha, hæ, tun mi istuc ?

BACCHIS.

Recte amasti, Pamphile, uxorem tuam :
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram :
Perliberalis visast.

PAMPHILUS.

Dic verum.

BACCHIS.

Ita me di ament, Pamphile.

PAMPHILUS.

Dic mi, harum rerum numquid dixisti jam patri ?

BACCHIS.

Nil.

PAMPHILUS.

Neque opus est

Adeo muttito. Placet haud fieri hoc itidem ut in comœdiis,
Omnia omnes ubi resciscunt. Hic, quos fuit par sciscere,

Sciunt: quos non autem æcumst scire, neque resciscent neque scient.

BACCHIS.

Immo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo.
Myrrhina ita Phidippo dixit, juri jurando meo
Se fidem habuisse, et propterea te sibi purgatum.

PAMPHILUS.

Optumest:
Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.

PARMENO.

Here, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis?

PAMPHILUS.

Non licet.

PARMENO.

Tamen suspicor.
Ego hunc ab Orco mortuum? quo pacto?

PAMPHILUS.

Nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et me ex quanta ærumna extraxeris.

PARMENO.

Immo vero scio; neque hoc imprudens feci.

PAMPHILUS.

Ego istuc fatis scio.

BACCHIS.

An temere quicquam Parmeno prætereat quod facto usus sit?

PAMPHILUS.

Sequere me intro, Parmeno.

PARMENO.

Sequor: equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem umquam.
Plaudite.

FABULAM INTERLOCUTORUM

PHORMIO

P H O R M I O .

FABULÆ INTERLOCUTORES.

PHORMIO parasitus.
DEMIPHO fenex.
ANTIPHO adulescens.
GETA fervus.
DORIO leno.
CHREMES fenex.
PHÆDRIA adulescens.
DAVUS fervus.
SOPHRONA nutrix.
NAUSISTRATA matrona.
HEGIO }
CRATINUS } advocati.
CRITO }

Acta ludis Romanis L. Postumio Albino L. Cornelio Merula Ædil.
Curulib. Egere L. Ambivius Turpio, L. Atilius Prænestinus. Modos
fecit Flaccus Claudi Tibiis inparib. Tota græca Apollodoru Epidica-
zomenos. Acta est IV. C. Fannio M. Valerio Cofs.

P H O R M I O.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta vetus poetam non potest
Retrahere ab studio et transfere hominem in
otium,
Maledictis deterrere, ne scribat, parat ;
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione et scriptura levi :
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre fugere, et sectari canes :
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quodsi intellexeret, quum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse quam sua ;
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet.
Nunc si quis est, qui hoc dicat aut sic cogitet,
Vetus si poeta non laceffisset prior,
Nullum invenire prologum posset novus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret :
Is sibi responsum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.

Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere :
 Hic respondere voluit, non laceffere.
 Benedictis si certasset, audisset bene :
 Quod ab illo adlatumst, id relatum sibi esse putet.
 De illo jam finem faciam dicundi mihi,
 Peccandi quum ipse de se finem non facit.
 Nunc quid velim animum attendite. Adporto novam
 Epidicazomenon quam vocant comœdiam
 Græci, Latini Phormionem nominant :
 Quia primas partis qui aget, is erit Phormio
 Parasitus, per quem res geretur maxume ;
 Voluntas vestra si ad poetam accesserit.
 Date operam, adeste æquo animo per silentium,
 Ne simili utamur fortuna, atque usi fumus
 Quum per tumultum noster grex motus locost :
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 Bonitasque vestra adjutans atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

 MICUS summus meus et popularis Geta
 Heri ad me venit. Erat ei de ratiuncula
 Jampridem apud me reliquum pauxillulum
 Nummorum : id ut conficerem. Confeci : adfero.
 Nam herilem filium ejus duxisse audio
 Uxorem : ei credo munus hoc conraditur.
 Quam inique comparatumst, ii qui minus habent,

Ut semper aliquid addant divitioribus !
 Quod ille unciatim vix de demenso suo,
 Suum defrudans genium, comparfit miser,
 Id illa universum abripiet, haud existumans
 Quanto labore partum. Porro autem Geta
 Ferietur alio munere, ubi hera pepererit :
 Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies :
 Ubi initiabunt. Omne hoc mater auferet :
 Puer causa erit mittundi. Sed videon Getam ?

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVUS.

GETA.

Si quis me quæret rufus.

DAVUS.

Præstoſt, define.

GETA.

Oh,

At ego obviam conabar tibi, Dave.

DAVUS.

Accipe, hem,

Lectumſt ; conveniet numerus quantum debui.

GETA.

Amo te : et non neglexiſſe habeo gratiam.

DAVUS.

Præfertim ut nunc ſunt mores. Adeo res redit :

Si quis quid reddit, magna habendaſt gratia.

Sed quid tu es triſtis ?

GETA.

Egone? Nescis quo in metu et
Quanto in periculo sumus.

DAVUS.

Quid istuc est?

GETA.

Scies,

Modo ut tacere possis.

DAVUS.

Abi sis, infciens.

Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere?

GETA.

Ergo ausculta.

DAVUS.

Hanc operam tibi dico.

GETA.

Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
Nostine?

DAVUS.

Quidni?

GETA.

Quid? ejus natum Phædriam?

DAVUS.

Tamquam te.

GETA.

Evenit senibus ambobus simul,
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modo non montis auri pollicens.

DAVUS.

Cui tanta erat res, et supererat?

GETA.

Definas :

Sic est ingenium.

DAVUS.

Oh, regem me esse oportuit.

GETA.

Abeuntes ambo hic tum fenes me filii
Relinquont quasi magistrum.

DAVUS.

O Geta, provinciam
Cepisti duram.

GETA.

Mi usus venit, hoc scio :

Memini relinqui me deo irato meo.

Cœpi adversari primo : quid verbis opust ?

Senibus fidelis dum sum, scapulas perdididi.

Venere in mentem mi istæc : namque inscitiast,

Advorsum stimulum calces. Cœpi iis omnia

Facere, obsequi quæ vellent.

DAVUS.

Scisti uti foro.

GETA.

Noster mali nil quicquam primo : hic Phædria

Continuo quandam nactus est puellulam

Citharistriam : hanc amare cœpit perditæ.

Ea ferviebat lenoni impurissimo :

Neque quod daretur quicquam ; id curarant patres.

Restabat aliud nil, nisi oculos pascere,

Sectari, in ludum ducere, et reducere.

Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.

In quo hæc discebat ludo, ex adverso illico

Tonstrina erat quædam. Hic solebamus fere

Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
 Interea dum sedemus illi, intervenit
 Adulescens quidam lacrumans. Nos mirarier.
 Rogamus quid fit: numquam æque, inquit, ac modo
 Paupertas mihi onus visum est et miserum et grave.
 Modo quandam vidi virginem hic vicinæ
 Miseram, suam matrem lamentari mortuam:
 Ea fita erat exadvorsum: neque illi benevolens
 Neque notus neque cognatus extra unam aniculam
 Quisquam aderat, qui adjutaret funus. Miseritum est.
 Virgo ipsa facie egregia. Quid verbis opus?
 Commorat omnes nos. Ibi continuo Antipho:
 Voltisne eamus visere? Alius: censeo;
 Eamus; duc nos fodes. Imus, venimus:
 Videmus: virgo pulchra: et quo magis diceres,
 Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida,
 Lacrumæ, vestitus turpis: ut, ni vis boni
 In ipsa ineffet forma, hæc formam extinguerent.
 Ille qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
 Satis, inquit, scitast: noster vero.

DAVUS.

Jam scio:

Amare cœpit.

GETA.

Scin quam? Quo evadat, vide.

Postridie ad anum recta perguit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam. Illa enim se negat:
 Neque eum æcum ait facere: illam civem esse Atticam,
 Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
 Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster, quid ageret, nescire: et illam ducere

Cupiebat, et metuebat absentem patrem.

DAVUS.

Non, si redisset, ei pater veniam daret?

GETA.

Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? Numquam faceret.

DAVUS.

Quid fit denique?

GETA.

Quid fiat? Est parasitus quidam Phormio
Homo confidens: qui illum di omnes perduint.

DAVUS.

Quid is fecit?

GETA.

Hoc consilium quod dicam dedit.

Lex est, ut orbæ, qui sunt genere proximi,
Iis nubant, et illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam:
Paternum amicum me adsimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit; omnia hæc
Constringam: quod erit mihi bonum atque commodum,
Quum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater adierit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem nostra erit.

DAVUS.

Jocularera audaciam.

GETA.

Perfuasumst homini. Factumst. Ventumst; vincimur:
Duxit.

DAVUS.

Quid narras?

GETA.

Hoc quod audis.

DAVUS.

O Geta,

Quid te futurumst?

GETA.

Nescio hercle : unum hoc scio,
Quod fors feret, feremus æquo animo.

DAVUS.

Places :

Hem istuc virist officium.

GETA.

In me omnis spes mihi est.

DAVUS.

Laudo.

GETA.

Ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret : nunc amitte quæso hunc : ceterum
Posthac si quicquam, nihil precor. Tantummodo
Non addit : ubi ego hinc abiero vel occidito.

DAVUS.

Quid pædagogus ille qui citharistriam?
Quid rei gerit?

GETA.

Sic, tenuiter.

DAVUS.

Non multum habet

Quod det fortasse.

GETA.

Immo nihil, nisi spem meram.

DAVUS.

Pater ejus rediit, annon?

GETA.

Nondum.

DAVUS.

Quid? senem

Quoad exspectatis vestrum?

GETA.

Non certum scio:

Sed epistolam ab eo adlatam esse audivi modo:

Et ad portitores esse delatam; hanc petam.

DAVUS.

Numquid, Geta, aliud me vis?

GETA.

Ut bene fit tibi.

Puer heus. Nemon huc prodit? Cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

ANTIPHO.

ADEON rem redisse, ut qui mihi consultum optume velit esse,
Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi
venit?

Quodni fuisset incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.

PHÆDRIA.

Quid istuc est?

ANTIPHO.

Rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eo impulisset, quod mihi principium est mali:

Non potitus effem : fuisset tum illos mi ægre aliquot dies :
At non cotidiana cura hæc angeret animum . . .

PHÆDRIA.

Audio.

ANTIPHO.

Dum exspecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.

PHÆDRIA.

Aliis quia deficit quod amant, ægrest : tibi, quia superest, dolet.
Amore abundas, Antipho.

Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque est.

Ita me di bene ament, ut mihi liceat tamdiu quod amo frui,
Jam depecisci morte cupio ; tu conjicito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam ; et quid tu ex istac copia :
Ut ne addam, quod sine sumptu ingenuam liberalem nactus es :
Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala fama palam :
Beatus, ni unum hoc deficit, animus qui modeste istæc ferat.
Quodsi tibi res fit cum eo lenone, quocum mi est, tum sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.

ANTIPHO.

At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis ;
Retinere eam an amittere ; ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mi ejus sit amittendi nec retinendi copia.
Sed quid hoc est ? videon ego Getam currentem huc advenire ?
Is est ipse ; hei timeo miser, quam hic nunc mihi nuntiet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHÆDRIA.

GETA.

NULLU'S, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere reperies :
Ita nunc inparatum subito tanta te inpendent mala :
Quæ neque uti devitem scio, neque quomodo me inde extra-
ham :

Nam non potest celari nostra diutius jam audacia.

ANTIPHO.

Quidnam ille commotus venit ?

GETA.

Tum temporis mihi punctum ad hanc rem est. Herus adest.

ANTIPHO.

Quid istuc malist ?

GETA.

Quod quum audierit, quod ejus remedium inveniam iracun-
diæ ?

Loquarne ? incendam : taceam ? instigem : purgem me ?

laterem lavem.

Eheu me miserum : quum mihi paveo, tum Antipho me ex-
cruciat animi :

Ejus me miseret : ei nunc timeo : is nunc me retinet : nam
absque eo esset,

Recte ego mihi vidissem : et senis effem ultus iracundiam :

Aliquid conrasissem, atque hinc me conicerem protinam in
pedes.

ANTIPHO.

Quam hic fugam aut furtum parat ?

GETA.

Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere infistam via?

PHÆDRIA.

Te nominat.

ANTIPHO.

Nescio quod magnum hoc nuntio exspecto malum.

PHÆDRIA.

Ah, fanun es?

GETA.

Domum ire pergam: ibi plurimum est.

PHÆDRIA.

Revocemus hominem.

ANTIPHO.

Sta illico.

GETA.

Hem,

Satis pro imperio quisquis es.

ANTIPHO.

Geta.

GETA.

Ipse est, quem volui obviam.

ANTIPHO.

Cedo quid portas, obsecro; atque id, si potes, verbo expedi.

GETA.

Faciam.

ANTIPHO.

Eloquere.

GETA.

Modo apud portum.

ANTIPHO.

Meumne?

GETA.

Intellexti.

ANTIPHO.

Occidi.

PHÆDRIA.

Hem.

ANTIPHO.

Quid agam?

PHÆDRIA.

Quid ais?

GETA.

Hujus patrem vidisse me, patrum tuum.

ANTIPHO.

Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam
miser?

Quod si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar,
Nullast mihi vita expetenda.

GETA.

Ergo istæc quum ita sint, Antipho,
Tanto magis te advigilare æcumst: fortis fortuna adjuvat.

ANTIPHO.

Non sum apud me.

GETA.

Atqui opus est nunc quum maxime ut sis, Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Conmeruisse culpam.

PHÆDRIA.

Hoc verumst.

ANTIPHO.

Non possum inmutarier.

GETA.

Quid faceres, si aliud gravius tibi nunc faciundum foret?

ANTIPHO.

Quum hoc non possum, illud minus possem.

GETA.

Hoc nihil est, Phædria : ilicet.
 Quid hic conterimus operam frustra ? Quin abeo ?

PHÆDRIA.

Et quidem ego.

ANTIPHO.

Obsecro,

Quid si adfimulo, fatin est ?

GETA.

Garris.

ANTIPHO.

Voltum contemplantini : hem,
 Satine sic est ?

GETA.

Non.

ANTIPHO.

Quid si sic ?

GETA.

Propemodum.

ANTIPHO.

Quid sic ?

GETA.

Sat est :
 Hem, istuc ferva : et verbum verbo, par pari ut respondeas ;
 Ne te iratus fuis sævidicis dictis protelet.

ANTIPHO.

Scio.

GETA.

Vi coactum te esse, invitum, lege, iudicio : tenes ?
 Sed quis hic est fenex, quem video in ultima platea ?

ANTIPHO.

Ipfus est.

Non possum adesse.

GETA.

Ah, quid agis? quo abis, Antipho?

Mane inquam.

ANTIPHO.

Egomet me novi et peccatum meum :
Vobis commendo Phanium et vitam meam.

PHÆDRIA.

Geta, quid nunc fiet?

GETA.

Tu jam lites audies :

Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.

PHÆDRIA.

Aufer mi oportet : quin tu, quid faciam, impera.

GETA.

Meministin, olim ut fuerit vostra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam,
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?

PHÆDRIA.

Memini.

GETA.

Hem, nunc ipsast opus ea ; aut, si quid potest,
Meliore et callidior.

PHÆDRIA.

Fiet sedulo.

GETA.

Nunc prior adito tu, ego in infidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies.

PHÆDRIA.

Age.

ACTUS II. SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

DEMIPHO.

TANE tandem uxorem duxit Antipho injussu meo?
 Nec meum imperium : ac mitto imperium : non
 similitatem meam

Revereri saltem? non pudere? O facinus audax, o Geta
 Monitor.

GETA.

Vix tandem.

DEMIPHO.

Quid mihi dicent, aut quam causam reperient,
 Demiror.

GETA.

Atqui reperiam : aliud cura.

DEMIPHO.

An hoc dicet mihi?

Invitus feci ; lex coegit. Audio. Fateor.

GETA.

Places.

DEMIPHO.

Verum scientem, tacitum, causam tradere adversariis,
 Etiamne id lex coegit?

PHÆDRIA.

Illud durum.

GETA.

Ego expediam : fine.

DEMIPHO.

Incertum est quid agam ; quia præter spem, atque incredibile
hoc mi obtigit :

Ita sum inritatus, animum ut nequeam ad cogitandum in-
stituire.

Quamobrem omnes, quum secundæ res sunt maxime, tum
maxime

Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia. Peregre rediens semper cogitet
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem aut morbum filiæ.

Communia esse hæc : fieri posse : ut nequid animo sit novom.
Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.

GETA.

O Phædria, incredibile quantum herum anteo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit :
Molendum esse in pistrino : vapulandum : habendum compedes :
Opus ruri faciendum : horum nihil quicquam accidet animo
novom.

Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, et blande in principio adloqui ?

DEMIPHO.

Phædriam mei fratris video filium mi ire obviam.

PHÆDRIA.

Mi patre, salve.

DEMIPHO.

Salve : sed ubi est Antipho ?

PHÆDRIA.

Salvom advenire.

DEMIPHO.

Credo : hoc responde mihi.

PHÆDRIA.

Valet : hic est : sed fatin omnia ex sententia ?

DEMIPHO.

Vellem quidem.

PHÆDRIA.

Quid istuc?

DEMIPHO.

Rogitas, Phædria?
Bonas, me absente, hic confecistis nuptias.

PHÆDRIA.

Eho, an id fuscenses nunc illi?

GETA.

O artificem probum.

DEMIPHO.

Egon illi non fuscensem? Ipsum gestio
Dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

PHÆDRIA.

Atqui nihil fecit, patruæ, quod fuscenseas.

DEMIPHO.

Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes noris.

PHÆDRIA.

Haud ita est.

DEMIPHO.

Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest:
Quum ille est, præsto hic est: tradunt operas mutuas.

GETA.

Probe horum facta imprudens depinxit senex.

DEMIPHO.

Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.

PHÆDRIA.

Si est, patruæ, culpam ut Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans.

Non causam dico, quin quod meritus fit, ferat.
 Sed si quis forte malitia fretus sua
 Infidias nostræ fecit adolescentiæ,
 Ac vicit; nostram culpa ea est? an iudicum,
 Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
 Aut propter misericordiam addunt pauperi?

GETA.

Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.

DEMIPHO.

An quisquam iudex est, qui possit noscere
 Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,
 Ita ut ille fecit?

PHÆDRIA.

Functus adolescentuli est
 Officium liberalis: postquam ad iudices
 Ventumst, non potuit cogitata proloqui:
 Ita eum tum timidum ibi obstupescit pudor.

GETA.

Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem?
 Here, salve: salvom te advenisse gaudeo.

DEMIPHO.

Oh,

Bone custos, salve, columen vero familiæ,
 Cui commendavi filium hic abiens meum.

GETA.

Jamdudum te omnis nos accusare audio
 Inmerito: et me horum omnium inmeritissimo.
 Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
 Servom hominem causam orare leges non sinunt.
 Neque testimoni dictio est.

DEMIPHO.

Mitto omnia.

Addo istuc : imprudens timuit adulescens : fino :
 Tu servus : verum si cognata est maxume,
 Non fuit necesse habere : sed id quod lex jubet,
 Dotem daretis ; quæreret alium virum.
 Qua ratione inopem potius ducebat domum ?

GETA.

Non ratio, verum argentum deerat.

DEMIPHO.

Sumeret

Alicunde.

GETA.

Alicunde ? nihil est dicto facilius.

DEMIPHO.

Postremo, si nullo alio pacto, fœnore.

GETA.

Hui, dixi pulchre : si quidem quisquam crederet,
 Te vivo.

DEMIPHO.

Non, non sic futurumst : non potest.

Egon illam cum illo ut patiar nuptam unum diem ?

Nil suave meritumst. Hominem conmonstrarier

Mi istum volo : aut ubi habitet, demonstrarier.

GETA.

Nempe Phormionem.

DEMIPHO.

Istunc patronum mulieris.

GETA.

Jam faxo hic aderit.

DEMIPHO.

Antipho ubi nunc est ?

GETA.

Foris.

DEMIPHO.

Abi, Phædria, eum require, atque adduce huc.

PHÆDRIA.

Eo :

Recta via quidem illuc.

GETA.

Nempe ad Pamphilam.

DEMIPHO.

At

Ego deos penatis hinc salutatum domum
 Devortar : inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
 Amicos advocabo, ad hanc rem qui adfient,
 Ut ne inparatus sim, si adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA II.

PHORMIO. GETA.

PHORMIO.

ITAN' ? patris ne conspectum veritum hinc abiisse ?

GETA.

Admodum.

PHORMIO.

Phanium relictam solam ?

GETA.

Sic.

PHORMIO.

Et iratum senem ?

GETA.

Oppido.

PHORMIO.

Ad te summa solum, Phormio, rerum redit.
Tute hoc intristi : tibi omne est exedendum. Accingere.

GETA.

Obsecro te.

PHORMIO.

Si rogabit.

GETA.

In te spes est.

PHORMIO.

Eccere ;

Quid si reddet ?

GETA.

Tu inpulisti.

PHORMIO.

Sic opinor.

GETA.

Subveni.

PHORMIO.

Cedo fenem : jam instructa sunt mihi corde consilia omnia.

GETA.

Quid ages ?

PHORMIO.

Quid vis ? nisi uti maneat Phanium : atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam : atque in me omnem iram derivem
fenis ?

GETA.

O vir fortis atque amicus. Verum hoc sæpe, Phormio,
Vereor, ne istæc fortitudo in nervom erumpat denique.

PHORMIO.

Ah,

Non ita est : factum est periculum, jam pedum visast via.

Quot me censes homines jam deverbasse usque ad necem,
Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.
Cedodum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

GETA.

Qui istuc?

PHORMIO.

Quia non rete accipitri tenditur neque miluo,
Qui male faciunt nobis: illis qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in istis opera luditur.
Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nil esse. Dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: et sapiunt mea sententia,
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

GETA.

Non potest fatis pro merito ab illo tibi referri gratia.

PHORMIO.

Immo enim nemo fatis pro merito gratiam regi refert.
Ten' a symbolum venire, unctum atque lautum e balneis,
Otiosum ab animo; quum ille et cura et sumptu absumitur?
Dum tibi sit quod placeat, ille ringitur: tu rideas;
Prior bibas; prior decumbas; cena dubia apponitur . . . .

GETA.

Quid istuc verbi est?

PHORMIO.

Ubi tu dubites quid sumas potissimum.
Hæc quum rationem ineas quam sint suavia et quam cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem deum?

GETA.

Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerruma:
Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

DEMIPHO.

EN umquam cuiquam contumeliosius
 Audistis factam injuriam quam hæc est mihi?
 Adeste quæso.

GETA.

Iratuſ est.

PHORMIO.

Quin tu hoc age: ſt!

Jam ego hunc agitabo. Pro deum immortalium,
 Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
 Hanc Demipho negat eſſe cognatam?

GETA.

Negat.

PHORMIO.

Neque ejus patrem ſe ſcire qui fuerit?

GETA.

Negat.

DEMIPHO.

Ipſum eſſe opinor de quo agebam. Sequimini.

PHORMIO.

Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit?

GETA.

Negat.

PHORMIO.

Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens;

Neglegitur ipsa : vide, avaritia quid facit.

GETA.

Si herum infimulabis malitiæ, male audies.

DEMIPHO.

O audaciam, etiamne ultro accusatum advenit ?

PHORMIO.

Nam jam adulescenti nihil est quod fuscenseam,
 Si illum minus norat ; quippe homo jam grandior,
 Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
 Se continebat : ibi agrum de nostro patre
 Colendum habebat : sæpe interea mihi senex
 Narrabat, se hunc neglegere cognatum suum :
 At quem virum ? quem ego viderim in vita optimum.

GETA.

Videas te atque illum, ut narras.

PHORMIO.

I in malam crucem.

Nam ni ita eum existimasset, numquam tam gravis
 Ob hanc inimicitias caperem in vestram familiam,
 Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.

GETA.

Pergin hero absenti male loqui, impurissime ?

PHORMIO.

Dignum autem hoc illo est.

GETA.

Ain tandem, carcer ?

DEMIPHO.

Geta.

GETA.

Bonorum extortor, legum contortor.

DEMIPHO.

Geta.

Responde.

PHORMIO.

GETA.

Quis homo est? ehem.

DEMIPHO.

Tace.

GETA.

Absenti tibi

Te indignas seque dignas contumelias
Numquam cessavit dicere hodie.

DEMIPHO.

Ohe define.

Adulescens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas :
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi :
Et qui cognatum me sibi esse diceret.

PHORMIO.

Proinde expiscare quasi non noffes.

DEMIPHO.

Noffem?

PHORMIO.

Ita.

DEMIPHO.

Ego me nego : tu qui ais redige in memoriam.

PHORMIO.

Eho tu sobrinum tuum non noras?

DEMIPHO.

Enicas.

Dic nomen.

PHORMIO.

Nomen?

DEMIPHO.

Maxume. Quid nunc taces?

PHORMIO.

Perii hercle, nomen perdididi.

DEMIPHO.

Hem, quid ais?

PHORMIO.

Geta,

Si meministi id quod olim dictumst, subjice. Hem,

Non dico: quasi non noris, temptatum advenis.

DEMIPHO.

Egone autem tempto?

GETA.

Stilpho.

PHORMIO.

Atque adeo quid mea?

Stilphost.

DEMIPHO.

Quem dixti?

PHORMIO.

Stilphonem inquam noveras?

DEMIPHO.

Neque ego illum noram, neque mi cognatus fuit

Quisquam istoc nomine.

PHORMIO.

Itane? non te horum pudet?

At si talentum rem reliquisset decem, ...

DEMIPHO.

Di tibi malefaciant.

PHORMIO.

Primus esses memoriter

Progeniem vestram usque ab avo atque atavo proferens.

DEMIPHO.

Ita ut dicis, ego tum quum advenissem, qui mihi

Cognata ea esset, dicerem : itidem tu face :
Cedo qui est cognata ?

GETA.

Eu noster, recte : heus tu, cave.

PHORMIO.

Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Judicibus : tum id si falsum fuerat, filius
Cur non refellit ?

DEMIPHO.

Filium narras mihi ?

Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest.

PHORMIO.

At tu qui sapiens es, magistratus adi,
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi :
Quandoquidem solus regnas ; et soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.

DEMIPHO.

Etsi mihi facta injuria est ; verum tamen
Potius quam lites fecer aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc : minas quinque accipe.

PHORMIO.

Ha, ha, hæ, homo suavis.

DEMIPHO.

Quid ? num iniquom postulo ?

An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est ?

PHORMIO.

Itan tandem quæso, item ut meretricem ubi abusus sis,
Mercedem dare lex jubet ei atque amittere ?
An, ut ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proximo jussit dari,
Ut cum uno ætatem degeret ? quod tu vetas.

DEMIPHO.

Ita, proxumo quidem : at nos unde ? aut quamobrem ?

PHORMIO.

Ohe,

Actum, aiunt, ne agas.

DEMIPHO.

Non agam ? immo haud desinam,
Donec perfecero hoc.

PHORMIO.

Ineptis.

DEMIPHO.

Sine modo.

PHORMIO.

Postremo tecum nil rei nobis, Demipho, est :
Tuus est damnatus gnatus, non tu : nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas.

DEMIPHO.

Omnia hæc

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere :
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

GETA.

Iratuſ est.

PHORMIO.

Tu te idem melius feceris.

DEMIPHO.

Itane es paratuſ facere me advorſum omnia,
Infelix ?

PHORMIO.

Metuit hic noſ, tametſi ſedulo
Diſſimulat.

GETA.

Bene habent tibi principia.

PHORMIO.

Quin quod est
 Ferundum, fers? tuis dignum factis feceris,
 Ut amici inter nos fimus.

DEMIPHO.

Egon tuam expetam
 Amicitiam? aut te visum aut auditum velim?

PHORMIO.

Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
 Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.

DEMIPHO.

Te oblectet: tibi habe.

PHORMIO.

Minue vero iram.

DEMIPHO.

Hoc age.

Satis jam verborum est: nisi tu properas mulierem
 Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.

PHORMIO.

Si tu illam attigeris fecus quam dignum est liberam,
 Dicam tibi inpingam grandem: dixi, Demipho.
 Si quid opus fuerit, heus domo me.

GETA.

Intellego.

ACTUS II. SCENA IV.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRITO.

DEMIPHO.

QUANTA me cura et sollicitudine adfcit
 Gnatus, qui me et se hifce inpedivit nuptiis ?
 Neque mi in confpectum prodit ; ut faltem fciam,
 Quid de hac re dicat, quidve fit fententiæ.
 Abi, vife redieritne jam an nondum domum.

GETA.

Eo.

DEMIPHO.

Videtis quo in loco res hæc fiet.
 Quid ago ? dic, Hegio.

HEGIO.

Ego ? Cratinum cenfeo,

Si tibi videtur.

DEMIPHO.

Dic, Cratine.

CRATINUS.

Mene vis ?

DEMIPHO.

Te.

CRATINUS.

Ego quæ in rem tuam fint, ea velim facias : mihi
 Sic hoc videtur. Quod te abfente hic filius
 Eggit, refitui in integrum æcum eft ac bonum :
 Et id impetrabis. Dixi.

DEMIPHO.

Dic nunc, Hegio.

HEGIO.

Ego sedulo hunc dixisse credo : verum ita est,
 Quot homines tot sententiæ : suus cuique mos.
 Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
 Rescindi posse : et turpe inceptu est.

DEMIPHO.

Dic, Crito.

CRITO.

Ego amplius deliberandum cenfeo :
 Res magna est.

HEGIO.

Nunquid nos vis ?

DEMIPHO.

Fecistis probe :

Incertior sum multo quam dudum.

GETA.

Negant

Redisse.

DEMIPHO.

Frater est expectandus mihi :

Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar :
 Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

GETA.

At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta hic sint sciat.
 Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

ANTIPHO.

ENIMVERO, Antipho, multimodis cum istoc animo
es vituperandus :
Itane te hinc abisse, et vitam tuam tutandam aliis
dedisse ?

Alios tuam rem credidisti magis quam tete animadversuros ?
Nam ut ut erant alia ; illi certe quæ nunc tibi domist con-
fuleres,

Nequid propter tuam fidem decepta poteretur mali :
Cujus nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes sitæ.

GETA.

Et quidem, here, nos jamdudum hic te absentem incusamus,
qui abieris.

ANTIPHO.

Te ipsum quærebam.

GETA.

Sed ea causa nihilo magis defecimus.

ANTIPHO.

Loquere, obsecro, quonam in loco sunt res et fortunæ meæ ?
Numquid patri subolet ?

GETA.

Nil etiam.

ANTIPHO.

Ecquid spei porro est ?

GETA.

Nescio.

ANTIPHO.

Ah.

GETA.

Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti.

ANTIPHO.

Nil fecit novi.

GETA.

Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, strenuum hominem præbuit.

ANTIPHO.

Quid is fecit?

GETA.

Confutavit verbis admodum iratum senem.

ANTIPHO.

Eu, Phormio.

GETA.

Ego quod potui porro.

ANTIPHO.

Mi Geta, omnis vos amo.

GETA.

Sic habent principia sese, ut dico : adhuc tranquilla res est : Mansurusque patrum pater est, dum huc adveniat.

ANTIPHO.

Quid eum?

GETA.

Ut aibat

De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.

ANTIPHO.

Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patrum,
Geta?

Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar sententiam.

GETA.

Phædria tibi adest.

ANTIPHO.

Ubinam?

GETA.

Eccum ab sua palæstra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PHÆDRIA.

DORIO, obsecro, parumper audi.

DORIO.

Quin omitte me.

PHÆDRIA.

Audi quod dicam.

DORIO.

At enim tædet jam audire eadem millies.

PHÆDRIA.

At nunc dicam quod lubenter audias.

DORIO.

Loquere, audio.

PHÆDRIA.

Nequeo te exorare ut maneat triduum hoc? Quo nunc abis?

DORIO.

Mirabar si tu mihi quicquam adferres novi.

ANTIPHO.

Hei, metuo lenonem, nequid suo fuat capiti.

GETA.

Idem ego vereor.

PHÆDRIA.

Non mihi credis ?

DORIO.

Hariolare.

PHÆDRIA.

Sin fidem do.

DORIO.

Fabulæ.

PHÆDRIA.

Fœneratum istuc beneficium pulchre tibi dices.

DORIO.

Logi.

PHÆDRIA.

Crede mihi, gaudebis factò : verum hercle hoc est.

DORIO.

Somnia.

PHÆDRIA.

Experire : non est longum.

DORIO.

Cantilenam eandem canis.

PHÆDRIA.

Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu . . .

DORIO.

Garri modo.

PHÆDRIA.

Adeon ingenio esse duro te atque inexorabili,
Ut neque misericordia neque precibus molliri queas ?

DORIO.

Adeon te esse incogitantem atque inpuidentem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis ?

ANTIPHO.
Miseritumst.

PHÆDRIA.

Hei veris vincor.

GETA.

Quam uterque est similis fui.

PHÆDRIA.

Neque, Antipho alia quum occupatus esset sollicitudine,
Tum hoc esse mi objectum malum?

ANTIPHO.

Ah, quid istuc est autem, Phædria?

PHÆDRIA.

O fortunatissime Antipho.

ANTIPHO.

Egone?

PHÆDRIA.

Cui quod amas domist;
Nec cum hujusmodi umquam usus venit ut conflictares malo.

ANTIPHO.

Mihin' domist? immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque quo pacto a me amittam, neque, uti retineam, scio.

DORIO.

Ipsum istuc mi in hoc est.

ANTIPHO.

Heja, ne parum leno fies.
Numquid hic confecit?

PHÆDRIA.

Hicine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit.

GETA.

Quid? vendidit?

ANTIPHO.

Ain vendidit?

PHÆDRIA.

Vendidit.

DORIO.

Quam indignum facinus, ancillam ære emptam suo.

PHÆDRIA.

Nequeo exorare ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argen-
tum aufero :

Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus fies.

DORIO.

Obtunde.

ANTIPHO.

Haud longumst quod orat, Dorio : exoret fine :
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

DORIO.

Verba istæc sunt.

ANTIPHO.

Pamphilamne hac urbe privari fines ?
Tum præterea horunc amorem distrahi poterin pati ?

DORIO.

Neque ego, neque tu.

GETA.

Di tibi omnes id quod es dignus duint.

DORIO.

Ego te compluris advorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem et nil ferentem, flentem : nunc, contra omnia

hæc,

Reperi qui det neque lacrumet : da locum melioribus.

ANTIPHO.

Certe hercle, ego si fatis commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad dares huic, præstituta.

PHÆDRIA.

Factum.

DORIO.

Num ego istuc nego?

ANTIPHO.

Jam ea præteriit?

DORIO.

Non, verum hæc ei antecessit.

ANTIPHO.

Non pudet

Vanitatis?

DORIO.

Minime, dum ob rem.

GETA.

Sterquilinium.

PHÆDRIA.

Dorio,

Itane tandem facere oportet?

DORIO.

Sic sum : si placeo, utere.

ANTIPHO.

Sicine hunc decipis?

DORIO.

Immo enimvero, Antipho, hic me decipit :
Nam hic me hujusmodi scibat esse : ego hunc esse aliter cre-
didi :

Iste me fefellit ; ego isti nihilo sum aliter ac fui.

Sed utut hæc sunt, tamen hoc faciam : cras mane argentum
mihi

Miles dare se dixit : si mihi prior tu attuleris, Phædria,

Mea lege utar, ut potior fit, qui prior ad dandum est. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

PHÆDRIA.

QUID faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inveniam miser,
 Cui minus nihilo est? quod, hic si pote fuisset exorari
 Triduum hoc, promissum fuerat.

ANTIPHO.

Itane hunc patiemur, Geta,
 Fieri miserum, qui me dudum, ut dixi, adjurit comiter?
 Quin, quum opus est, beneficium rursus ei experimur reddere?

GETA.

Scio equidem hoc esse æcum.

ANTIPHO.

Age ergo, solus servare hunc potes.

GETA.

Quid faciam?

ANTIPHO.

Invenias argentum.

GETA.

Cupio: sed id unde, edoce.

ANTIPHO.

Pater adest hic.

GETA.

Scio: sed quid tum?

ANTIPHO.

Ah, dictum sapienti fat est.

GETA.

Itane?

ANTIPHO.

Ita.

GETA.

Sane hercle pulchre fuades : etiam tu hinc abis?
 Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali,
 Ni etiam nunc me hujus causa quærere in malo jubeas crucem?

ANTIPHO.

Verum hic dicit.

PHÆDRIA.

Quid? ego vobis, Geta, alienus sum?

GETA.

Haud puto :

Sed parumne est, quod omnibus nunc nobis fuscenset fenex,
 Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?

PHÆDRIA.

Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? Hem!
 Tum igitur, dum licet dumque adsum, loquimini mecum,
 Antipho.

Contemplamini me.

ANTIPHO.

Quamobrem? aut quidnam facturu's? cedo.

PHÆDRIA.

Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,
 Aut perire.

GETA.

Di bene vortant, quod agas : pedetemptim tamen.

ANTIPHO.

Vide siquid opis potes adferre huic.

GETA.

Siquid? quid?

ANTIPHO.

Quære obsecro :
Nequid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

GETA.

Quæro. Salvos est, ut opinor : verum enim metuo malum.

ANTIPHO.

Noli metuere : una tecum bona, mala, tolerabimus.

GETA.

Quantum opus est tibi argenti ? loquere.

PHÆDRIA.

Solæ triginta minæ.

GETA.

Triginta ? hui percarast, Phædria, istæc.

PHÆDRIA.

Vero vilis est.
Age, age, inventas reddam.

PHÆDRIA.

O lepidum.

GETA.

Aufer te hinc.

PHÆDRIA.

Jam opust.

GETA.

Jam feres.

Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

ANTIPHO.

Præstost : audacissime oneris quidvis impone, et feret :
Solutus est homo amico amicus.

GETA.

Eamus ergo ad eum ocius.

ANTIPHO.

Numquid est quod opera mea vobis opus fit ?

GETA.

Nil : verum abi domum,
 Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam
 metu,
 Confolare. Cessas ?

ANTIPHO.

Nihil est, æque quod faciam lubens.

PHÆDRIA.

Qua via istuc facies ?

GETA.

Dicam in itinere : modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

DEMIPHO.

QUID ? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chreme,
 Adduxtin tecum filiam ?

CHREMES.

Non.

DEMIPHO.

Quid ita non ?

CHREMES.

Postquam videt me ejus mater esse hic diutius ;
 Simul autem non manebat ætas virginis
 Meam negligentiam ; ipsam cum omni familia
 Ad me profectam esse aibant.

DEMIPHO.

Quid illic tamdiu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiveras?

CHREMES.

Pol me detinuit morbus.

DEMIPHO.

Unde? aut qui?

CHREMES.

Rogas?

Senectus ipsast morbus. Sed venisse eas
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat.

DEMIPHO.

Quid gnato obtigerit me absente, audistin, Chreme?

CHREMES.

Quod quidem me factum consili incertum facit.
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario,
Quo pacto aut unde mihi fit, dicundum ordine est.
Te mihi fidelem esse æque atque egomet sum mihi
Scibam: ille si me alienus adfinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet.
Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea:
Quod si fit, ut me excutiam atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.

DEMIPHO.

Scio ita esse: et istæc mihi res sollicitudinist:
Neque defetiscar unquam ego experirier,
Donec tibi id quod pollicitus sum effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

Ego hominem callidiorē vidi neminem
 Quam Phormionem. Venio ad hominem, ut dicerem
 Argentum opus esse, et id quo pacto fieret.
 Vixdum dimidium dixeram, intellexerat:
 Gaudebat: me laudabat: quærebat fenem.
 Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
 Ubi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
 Amicum esse, quam Antiphoni. Hominem ad forum
 Jussi opperiri: eo me esse adducturum fenem.
 Sed eccum ipsum. Quis est ulterior? attat Phædriæ
 Pater venit. Sed quid pertimui autem belua?
 An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
 Commodius esse opinor duplici spe utier.
 Petam hinc unde a primo institui: is si dat, fat est:
 Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

ANTIPHO.

EXPECTO, quam mox recipiat sese Geta.
 Sed patrum video cum patre adstantem. Hei mihi,

Quam timeo, adventus hujus quo inpellat patrem.

GETA.

Adibo hosce. O noster Chreme . . .

CHREMES.

Salve, Geta.

GETA.

Venire saluum volupest.

DEMIPHO.

Credo.

GETA.

Quid agitur?

CHREMES.

Multa adveniēti, ut fit, nova hic compluria.

GETA.

Ita. De Antiphone audistin quæ facta?

CHREMES.

Omnia.

GETA.

Tun dixeras huic? Facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri?

DEMIPHO.

Id cum hoc agebam commodum.

GETA.

Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei.

CHREMES.

Quid, Geta?

DEMIPHO.

Quod remedium?

GETA.

Ut abii abs te, fit forte obviam

Mihi Phormio.

CHREMES.

Qui Phormio ?

GETA.

Is qui istam.

CHREMES.

Scio.

GETA.

Visum est mi, ut ejus temptarem sententiam.

Prendo hominem solum : cur non, inquam, Phormio,

Vides, inter vos sic hæc potius cum bona

Ut componantur gratia, quam cum mala ?

Herus liberalis est et fugitans litium :

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo

Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.

ANTIPHO.

Quid hic cœptat, aut quo evadet hodie ?

GETA.

An legibus

Daturum pœnas dices, si illam ejecerit ?

Jam id exploratum est. Heja, sudabis fatis,

Si cum illo inceptas homine : ea eloquentia est.

Verum pono esse victum eum : at tandem tamen

Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.

Postquam hominem his verbis sentio mollirier ;

Soli sumus nunc hic, inquam ; eho, quid vis dari

Tibi in manum, ut herus his desistat litibus :

Hæc hinc faceffat, tu molestus ne fies.

ANTIPHO.

Satin illi di sunt propitii ?

GETA.

Nam fat scio,

Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,

Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos.

DEMIPHO.

Quis te istæc jussit loqui?

CHREMES.

Immo non potuit melius perveniri
Eo quo nos volumus.

ANTIPHO.

Occidi.

CHREMES.

Perge eloqui.

GETA.

A primo homo insanibat.

DEMIPHO.

Cedo, quid postulat?

GETA.

Quid? nimium.

CHREMES.

Quantum libuit, dic.

GETA.

Siquis daret

Talentum magnum.

DEMIPHO.

Immo malum hercle: ut nil pudet!

GETA.

Quod dixi adeo eii: quæso, quid si filiam

Suam unicam locaret? parvi rettulit

Non suscepisse: inventa est quæ dotem petat.

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:

Hæc denique ejus fuit postrema oratio:

Ego, inquit, jam a principio amici filiam,

Ita ut æcum fuerat, volui uxorem ducere.

Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
 In servitutum pauperem ad ditem dari.
 Sed mi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
 Aliquantulum quæ adferret qui dissolverem
 Quæ debeo : et etiam nunc, si volt Demipho
 Dare quantum ab hac accipio, quæ sponfast mihi ;
 Nullam mihi malim, quam istanc uxorem dari.

ANTIPHO.

Utrum stultitia facere ego hunc an malitia
 Dicam, scientem an imprudentem, incertus sum.

DEMIPHO.

Quid, si animam debet ?

GETA.

Ager oppositust pignori
 Ob decem mnas, inquit.

DEMIPHO.

Age, age, jam ducat : dabo.

GETA.

Ædiculæ item sunt ob decem alias.

DEMIPHO.

Oiei,

Nimumst.

CHREMES.

Ne clama : petito hæce a me decem.

GETA.

Uxori emunda ancillulast : tum pluscula
 Supellectile opus est ; opus est sumptu ad nuptias :
 His rebus sane pone, inquit, decem minas.

DEMIPHO.

Sescentas proinde scribito jam mihi dicas :
 Nihil do : inpuratus me ille ut etiam inrideat ?

CHREMES.

Quæso, ego dabo, quiesce : tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus.

ANTIPHO.

Hei mihi,
Geta, occidisti me tuis fallaciis.

CHREMES.

Mea causa ejicitur : me hoc est æcum amittere.

GETA.

Quantum potest me certiozem, inquit, face :
Si illam dant, hanc ut mittam : ne incertus siem :
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.

CHREMES.

Jam accipiat : illis repudium renuntiet :
Hanc ducat.

DEMIPHO.

Quæ quidem illi res vortat male.

CHREMES.

Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia :
Inde fumam : uxori, tibi opus esse, dixerò.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

ANTIPHO.

GETA.

GETA.

Hem.

ANTIPHO.

Quid egisti?

GETA.

Emunxi argento fenes.

ANTIPHO.

Satin est id?

GETA.

Nescio hercle, tantum jussus sum.

ANTIPHO.

Eho, verbero, aliud mihi respondes ac rogo?

GETA.

Quid ergo narras?

ANTIPHO.

Quid ego narrem? Opera tua

Ad restim mi quidem res rediit planissime.

Ut te quidem omnes di deæque, superi, inferi,

Malis exemplis perdant! Hem, si quid velis,

Huic mandes, qui te ad scopulum e tranquillo auferat.

Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere

Aut nominare uxorem? Injecta est spes patri

Possè illam extrudi. Cedo nunc porro, Phormio

Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum,

Quid fiet?

GETA.

Non enim ducet.

ANTIPHO.

Novi. Ceterum

Quum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervom potius ibit.

GETA.

Nihil est, Antipho,

Quin male narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est excerptis : dicis quod mali est.
Audi nunc contra jam. Si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais : concedo tibi :
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum :
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt :
Inde iste reddet.

ANTIPHO.

Quamobrem ? aut quid dicet ?

GETA.

Rogas ?

Quot res post illa monstra evenerunt mihi ?
Introiit in ædis ater alienus canis :
Anguis per inpluvium decidit de tegulis :
Gallina cecinit : interdixit hariolus :
Aruspex vetuit, ante brumam aliquid novi
Negoti incipere : quæ causa est justissima.
Hæc fient.

ANTIPHO.

Ut modo fiant.

GETA.

Fient : me vide.

Pater exit : abi, dic, esse argentum, Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

DEMIPHO.

QUIETUS esto, inquam : ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere numquam amittam ego a me, quin mihi testis
adhibeam,

Quum dem, et quamobrem dem, commemorabo.

GETA.

Ut cautus est, ubi nihil opust.

CHREMES.

Atqui ita opus factu est : at matura, dum libido eadem hæc
manet :

Nam si altera illæc magis instabit, forsitan nos reiciat.

GETA.

Rem ipsam putasti.

DEMIPHO.

Duc me ad eum ergo.

GETA.

Non moror.

CHREMES.

Ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius quam hinc
abit.

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne fuscenseat :

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior :

Nos nostro officio non digressos esse : quantum is voluerit,

Datum esse dotis.

DEMIPHO.

Quid tua, malum, id refert?

CHREMES.

Magni, Demipho.

Non fatis est, te officium fecisse, si non fama id adprobat:
Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicet.

DEMIPHO.

Idem ego istuc facere possum.

CHREMES.

Mulier mulieri magis congruit.

DEMIPHO.

Rogabo.

CHREMES.

Ubi illas nunc ego reperire possum, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

SOPHRONA.

QUID agam? quem mi amicum inveniam misera? aut
quo consilia hæc referam?

Aut unde auxilium petam?

Nam vereor, hera ne ob meum suafum indigne injuria adfi-
ciatur:

Ita patrem adulescentis facta hæc tolerare audio violenter.

CHREMES.

Nam quæ hæc anus est, exanimata a fratre quæ egressast meo?

SOPHRONA.

Quod ut facerem egestas me impulit; quum scirem infirmas
nuptias

Hæc esse: ut id confulerem, interea vita ut in tuto foret.

CHREMES.

Certe edepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt
oculi,

Meæ nutricem gnatæ video.

SOPHRONA.

Neque ille investigatur,

CHREMES.

Quid ago?

SOPHRONA.

Qui est ejus pater.

CHREMES.

Adeo? an maneo, dum ea quæ loquitur, magis cognosco?

SOPHRONA.

Quod si eum nunc reperire possim, nihil est quod verear.

CHREMES.

East ipsa.

Conloquar.

SOPHRONA.

Quis hic loquitur?

CHREMES.

Sophrona.

SOPHRONA.

Et meum nomen nominat?

CHREMES.

Respice ad me.

SOPHRONA.

Di, obsecro vos, estne hic Stilpho?

CHREMES.

Non.

SOPHRONA.

Negas?

CHREMES.

Concede hinc a foribus paulum istorsum fodes, Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine appellassis.

SOPHRONA.

Quid? non obsecro es
Quem semper te esse dictitasti?

CHREMES.

St!

SOPHRONA.

Quid has metuis fores?

CHREMES.

Conclusam hic habeo uxorem sævam. Verum istoc de nomine,
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

SOPHRONA.

Istoc pol nos te hic invenire miseræ numquam potuimus.

CHREMES.

Eho dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis?
Ubi illæ sunt?

SOPHRONA.

Miseram me.

CHREMES.

Hem, quid est? vivuntne?

SOPHRONA.

Vivit gnata.

Matrem ipsam ex ægritudine hac miseram mors consecuta est.

CHREMES.

Male factum.

SOPHRONA.

Ego autem quæ essem anus deserta, egens, ignota,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adulescenti,
Harum qui est dominus ædium.

CHREMES.

Antiphonin'?

SOPHRONA.

Hem, isti ipsi.

CHREMES.

Quid? duasne is uxores habet?

SOPHRONA.

Au, obsecro, unam ille quidem hanc solam.

CHREMES.

Quid illam alteram quæ dicitur cognata?

SOPHRONA.

Hæc ergo est.

CHREMES.

Quid ais?

SOPHRONA.

Composito factum est, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote.

CHREMES.

Di vestram fidem, quam sæpe forte temere
Eveniunt quæ non audeas optare? Offendi adveniens,
Quocum volebam atque ut volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maximo dabamus operam ut fieret,
Sine nostra cura maxuma, sua cura hæc sola fecit.

SOPHRONA.

Nunc quid opus facto sit vide. Pater adulescentis venit:
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt.

CHREMES.

Nihil periclit.

Sed per deos atque homines, meam esse hanc cave resciscat
quisquam.

SOPHRONA.

Nemo ex me scibit.

CHREMES.

Sequere me : intus cetera audietis.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

DEMIPHO.

NOSTRAPTE culpa facimus, ut malis expediat esse :
 Dum nimium dici nos bonos studemus et benignos.
 Ita fugias ne præter casam, quod aiunt. Nonne id fat erat,
 Accipere ab illo injuriam ? etiam argentumst ultro objectum :
 Ut fit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

GETA.

Planissime.

DEMIPHO.

Iis nunc præmium est, qui recta prava faciunt.

GETA.

Verissime.

DEMIPHO.

Ut stultissime quidem illi rem gefferimus.

GETA.

Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

DEMIPHO.

Etiamne id dubiumst ?

GETA.

Haud scio hercle, ut homost, an mutet animum.

DEMIPHO.

Hem, mutet autem?

GETA.

Nescio : verum, si forte, dico.

DEMIPHO.

Ita faciam, ut frater cenfuit, ut uxorem ejus huc adducam,
Cum ifta ut loquatur. Tu, Geta, abi : prænuntia hanc ven-
turam.

GETA.

Argentum inventumft Phædriæ : de jurgio filetur :
Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat. Quid nunc
porro?

Quid fiet? in eodem luto hæſitas : vorſura ſolves,
Geta : præſens quod fuerat malum, in diem abiit : plagæ
crescunt,

Nifi proſpicias. Nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

DEMIPHO.

AGEDUM, ut ſoles, Naufiſtrata : fac illa ut placetur nobis,
Ut ſuà voluntate id quod eſt faciundum faciat.

NAUSISTRATA.

Faciam.

DEMIPHO.

Pariter nunc opera me adjuves, ac re dudum opitulata es.

NAUSISTRATA.

Factum volo : ac pol minus queo viri culpa, quam me dignumst.

DEMIPHO.

Quid autem ?

NAUSISTRATA.

Quia pol mei patris bene parta indiligenter Tutatur : nam ex iis prædiis talenta argenti bina Statim capiebat. Vir viro quid præstat !

DEMIPHO.

Binan' quæso ?

NAUSISTRATA.

Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina.

DEMIPHO.

Hui.

NAUSISTRATA.

Quid hæc videntur ?

DEMIPHO.

Scilicet.

NAUSISTRATA.

Virum me natam vellem :

Ego ostenderem,

DEMIPHO.

Certo scio.

NAUSISTRATA.

Quo pacto,

DEMIPHO.

Parce fodes,

Ut possis cum illa ; ne te adulescens mulier defetiget.

NAUSISTRATA.

Faciam, ut jubes : fed meum virum abs te exire video.

CHREMES.

Ehem, Demipho,

Jam illi datum est argentum?

DEMIPHO.

Curavi illico.

CHREMES.

Nollem datum.

Hei, video uxorem: pæne plus quam fat erat.

DEMIPHO.

Cur nolles, Chreme?

CHREMES.

Jam recte.

DEMIPHO.

Quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?

CHREMES.

Tranfegi.

DEMIPHO.

Quid ait tandem?

CHREMES.

Abduci non potest.

DEMIPHO.

Qui non potest?

CHREMES.

Quia uterque utrique est cõrdi.

DEMIPHO.

Quid istuc nostra?

CHREMES.

Magni: præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis.

DEMIPHO.

Quid? deliras.

CHREMES.

Sic erit.

Non temere dico : redii mecum in memoriam.

DEMIPHO.

Satin fanus es ?

NAUSISTRATA.

Au obsecro, vide ne in cognatam pecces.

DEMIPHO.

Non est.

CHREMES.

Ne nega :

Patris nomen aliud dictum est : hoc tu errasti.

DEMIPHO.

Non norat patrem ?

CHREMES.

Norat.

DEMIPHO.

Cur aliud dixit ?

CHREMES.

Numquamne hodie concedes mihi,

Neque intelleges ?

DEMIPHO.

Si tu nil narras.

CHREMES.

Pergis ?

NAUSISTRATA.

Miror quid hoc fiet.

DEMIPHO.

Equidem hercle nescio.

CHREMES.

Vin scire ? At ita me fervet Juppiter,
Ut propior illi, quam ego sum ac tu, homo nemo est.

DEMIPHO.

Di vosram fidem :

Eamus ad ipsam : una omnis nos aut scire aut nescire hoc volo.

CHREMES.

Ah.

DEMIPHO.

Quid est?

CHREMES.

Itane parvam mihi fidem esse apud te ?

DEMIPHO.

Vin me credere ?

Vin satis quæsitum mi istuc esse ? Age, fiat. Quid ? illa filia Amici nostri quid futurumst ?

CHREMES.

Recte.

DEMIPHO.

Hanc igitur mittimus ?

CHREMES.

Quidni ?

DEMIPHO.

Illa maneat ?

CHREMES.

Sic.

DEMIPHO.

Ire igitur tibi licet, Naufistrata.

NAUSISTRATA.

Sic pol commodius esse in omnis arbitror, quam ut cœperas, Manere hanc ; nam perliberalis visast, quum vidi, mihi.

DEMIPHO.

Quid istuc negotist ?

CHREMES.

Jamne operuit ostium ?

DEMIPHO.

Jam.

CHREMES.

O Juppiter,
Di nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio.

DEMIPHO.

Hem,
Quo pacto id potuit?

CHREMES.

Non satis tutus est ad narrandum hic locus.

DEMIPHO.

At tu intro abi.

CHREMES.

Heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

LÆTUS sum, ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.
Quam scitumst, ejusmodi parare in animo cupiditates,
Quas, quum res adversæ fient, paulo mederi possis?
Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin si hoc celetur, in metu, sin patefit, in probro sim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mi esset spes ostenta
Hujusce habendi. Sed ubinam Getam invenire possim,
Ut rogem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

PHORMIO.

ARGENTUM accepi, tradidi lenoni : abduxi mulierem :
 Curavi, propria ea Phædria ut poteretur : nam emissa est manu.
 Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda ; otium
 Ab senibus ad potandum ut habeam : nam aliquot hos sumam
 dies.

ANTIPHO.

Sed Phormio est. Quid ais ?

PHORMIO.

Quid ?

ANTIPHO.

Quidnam nunc facturus Phædria ?
 Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere ?

PHORMIO.

Vicissim partis tuas acturus est.

ANTIPHO.

Quas ?

PHORMIO.

Ut fugitet patrem :
 Te suas rogavit rursus ut ageres ; causam ut pro se diceres.
 Nam potaturus est apud me. Ego me ire senibus Sunium
 Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit
 Geta :
 Ne quum hic non videant me, conficere credant argentum
 suum.

Sed ostium concrepuit abs te.

ANTIPHO.

Vide qui egrediatur.

PHORMIO.

Getaft.

ACTUS V. SCENA VI. VII.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

GETA.

O FORTUNA, o fors fortuna, quantis commoditatibus
Quam subito meo hero Antiphoni ope vestra hunc onerastis
diem !

ANTIPHO.

Quidnam hic sibi volt ?

GETA.

Nosque amicos ejus exonerastis metu !
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint,
fciat.

ANTIPHO.

Num tu intellegis, hic quid narret ?

PHORMIO.

Num tu ?

ANTIPHO.

Nihil.

PHORMIO.

Tantundem ego.

GETA.

Ad lenonem hinc ire pergam : ibi nunc sunt.

ANTIPHO.

Heus, Geta.

GETA.

Hem tibi.

Num mirum aut novumst revocari, cursum quum institeris?

ANTIPHO.

Geta.

GETA.

Pergis hercle : numquam tu odio tuo me vinces.

ANTIPHO.

Non manes?

GETA.

Vapula.

ANTIPHO.

Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero.

GETA.

Familiariorem oportet esse hunc : minitatur malum.

Sed isne est quem quæro, an non? ipsest. Congredere ac-
tutum.

ANTIPHO.

Quid est?

GETA.

O omnium, quantum est qui vivont, hominum homo orna-
tiffume :

Nam sine controversia ab dis solus diligere, Antipho.

ANTIPHO.

Ita velim : sed, qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

GETA.

Satin est, si te delibutum gaudio reddo?

ANTIPHO.

Enicas.

PHORMIO.

Quin tu hinc pollicitationes aufer, et quod fers, cedo.

GETA.

Oh,

Tu quoque aderas, Phormio?

PHORMIO.

Aderam : sed tu cessas?

GETA.

Accipe, hem.

Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum
Sumus profecti : interea mittit herus me ad uxorem tuam.

ANTIPHO.

Quamobrem?

GETA.

Omitto proloqui : nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida :
Pone adprehendit pallio, refupinat : respicio : rogo,
Quamobrem retineat me : ait esse vetitum intro ad heram ac-
cedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, fenis introduxit Chre-
mem :

Eumque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad
fores

Suspensio gradu placide ire perrexi : accessi : astiti :

Animam compressi : aurem admovi : ita animum cœpi at-
tendere,

Hoc modo sermonem captans.

ANTIPHO.

Eu, Geta.

GETA.

Hic pulcherrimum
Facinus audivi : itaque pæne hercle exclamavi gaudio.

ANTIPHO.

Quod ?

GETA.

Quodnam arbitrare ?

ANTIPHO.

Nescio.

GETA.

Atqui mirificissimum.

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ.

ANTIPHO.

Hem,

Quid ais ?

GETA.

Cum ejus confuevit olim matre in Lemno clanculum.

PHORMIO.

Somnium : utin' hæc ignoraret suum patrem ?

GETA.

Aliquid credito,

Phormio, esse causæ : sed me censen potuisse omnia

Intellegere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint ?

ANTIPHO.

Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam.

GETA.

Immo etiam dabo

Quo magis credas. Patruus interea inde huc egreditur foras :

Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo :

Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare :

Denique ego missus sum, te ut requirerem atque adducerem.

ANTIPHO.

Hem,

Quin ergo rape me : quid cessas ?

GETA.

Fecero.

ANTIPHO.

O mi Phormio,

Vale.

PHORMIO.

Vale, Antipho. Bene, ita me di ament, factum : gaudeo
 Tantam fortunam de improviso esse his datam.
 Summa eludendi occasio est mihi nunc fenes,
 Et Phædriæ curam adimere argentariam,
 Ne cuiquam suorum æqualium supplex fiet.
 Nam idem hoc argentum, ita ut datum est, ingratiis
 Ei datum erit : hoc qui cogam, re ipsa repperi.
 Nunc gestus mihi voltusque est capiendus novos.
 Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum :
 Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
 Quo me adsimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VIII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

DEMIPHO.

Dis magnas merito gratias habeo atque ago,
 Quando evenere hæc nobis, frater, prospere.
 Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
 Priusquam dilapidat nostras triginta minas,
 Ut auferamus.

PHORMIO.

Demiphonem, si domi est

Vifam : ut, quod . . . .

DEMIPHO.

At nos ad te ibamus, Phormio.

PHORMIO.

De eadem hac fortaffe caufa.

DEMIPHO.

Ita hercle.

PHORMIO.

Credidi.

Quid ad me ibatis? Ridiculum : an verebimini

Ne non id facerem quod recepiffem femel?

Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eft, tamen

Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi effet fides.

CHREMES.

Eftne ita uti dixi liberalis?

DEMIPHO.

Oppido.

PHORMIO.

Idque ad vos venio nuntiatum, Demipho,

Paratum me effe : ubi voltis, uxorem date.

Nam omnis pofthabui mihi res, ita uti par fuit,

Postquam tantopere id vos velle animadverteram.

DEMIPHO.

At hic dehortatus eft me, ne illam tibi darem :

Nam qui erit rumor populi, inquit, fi id feceris?

Olim quum honefte potuit, tum non eft data :

Nunc viduam extrudi turpeft : ferme eadem omnia

Quæ tute dudum coram me incufaveras.

PHORMIO.

Satis superbe inluditis me.

DEMIPHO.

Qui?

PHORMIO.

Rogas?

Quia ne alteram quidem illam potero ducere :
 Nam quo redibo ore ad eam quàm contempserim?

CHREMES.

Tum autem Antiphonem video ab fese amittere
 Invitum eam : inque.

DEMIPHO.

Tum autem video filium
 Invitum fane mulierem ab se amittere.
 Sed tranſi fodes ad forum, atque illud mihi
 Argentum rurfum jube reſcribi, Phormio.

PHORMIO.

Quodne ego diſcripſi porro illis quibus debui?

DEMIPHO.

Quid igitur fiet?

PHORMIO.

Si vis mi uxorem dare,
 Quam deſpondiſti, ducam : ſin eſt ut velis
 Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho.
 Nam non eſt æcum me propter vos decipi,
 Quum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
 Remiſerim, quæ dotis tantundem dabat.

DEMIPHO.

I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
 Fugitive ! Etiam nunc credis te ignorarier,
 Aut tua facta adeo?

PHORMIO.

Inritor.

DEMIPHO.

Tune hanc duceres,
 Si tibi daretur?

PHORMIO.

Fac periculum.

DEMIPHO.

Ut filius

Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.

PHORMIO.

Quæso quid narras?

DEMIPHO.

Quin tu mi argentum cedo.

PHORMIO.

Immo vero uxorem tu cedo.

DEMIPHO.

In jus ambula.

PHORMIO.

Enimvero si porro esse odiosi pergitis, ...

DEMIPHO.

Quid facies?

PHORMIO.

Egone? Vos me indotatis modo

Patrocinari fortasse arbitramini :

Etiam dotatis soleo.

CHREMES.

Quid id nostra?

PHORMIO.

Nihil.

Hic quandam noram, cujus vir uxorem . . . .

CHREMES.

Hem.

DEMIPHO.

Quid est?

PHORMIO.

Lemni habuit aliam :

CHREMES.

Nullus sum.

PHORMIO.

Ex qua filiam
Sufcepit : et eam clam educat.

CHREMES.

Sepultus sum.

PHORMIO.

Hæc adeo ego illi jam denarrabo.

CHREMES.

Obfecro,
Ne facias.

PHORMIO.

Oh, tune is eras ?

DEMIPHO.

Ut ludos facit.

CHREMES.

Miffum te facimus.

PHORMIO.

Fabulæ.

CHREMES.

Quid vis tibi ?

Argentum quod habes condonamus te.

PHORMIO.

Audio.

Quid vos, malum, ergo me fic ludificamini,

Inepti, veftra puerili fententia ?

Nolo, volo : volo nolo rurfum : cape, cedo :

Quod dictum, indictumft : quod modo erat ratum, inritumft.

CHREMES.

Quo pacto aut unde hæc hic refcivit ?

DEMIPHO.

Nefcio,

Nisi, me dixisse nemini, certo scio.

CHREMES.

Monstri, ita me di ament, simile.

PHORMIO.

Injeci scrupulum.

DEMIPHO.

Hem,

Hicine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
 Tam aperte inridens? Emori hercle fatius est.
 Animo virili præsentique ut sis, para.
 Vides peccatum tuum esse elatum foras:
 Neque jam id celare posse te uxorem tuam.
 Nunc quod ipsa ex aliis auditura est, o Chreme,
 Id nosmet indicare placabilius est.
 Tum hunc inpuratum poterimus nostro modo
 Ulcisci.

PHORMIO.

Attat, nisi mi prospicio, hæreo.

Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam.

CHREMES.

At vereor ut placari possit.

DEMIPHO.

Bono animo es:

Ego redigam vos in gratiam; hoc fretus, Chreme,
 Quum e medio excessit unde hæc suscepta est tibi.

PHORMIO.

Itane agitis mecum? Satis astute adgredimini.
 Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
 Ain tu? ubi quæ lubitum fuerit, peregre feceris,
 Neque hujus sis veritus fœminæ primariæ,
 Quin novo modo ei faceres contumeliam;
 Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hicce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas, lacrumis si extillaveris.

DEMIPHO.

Malum quod isti di deæque omnes duint.
Tantane adfectum quemquam esse hominem audacia?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras?

CHREMES.

In id redactus sum loci,
Ut quid agam cum illo nesciam prorsum.

DEMIPHO.

Ego scio:

In jus eamus.

PHORMIO.

In jus? huc, si quid lubet.

DEMIPHO.

Adsequere, retine, dum ego huc servos evoco.

CHREMES.

Enim nequeo solus: accurre.

PHORMIO.

Una injuria est

Tecum.

CHREMES.

Lege agito ergo.

PHORMIO.

Altera est tecum, Chreme.

DEMIPHO.

Rape hunc.

PHORMIO.

Sic agitis? Enimvero voce est opus.

Naufistrata, exi.

CHREMES.

Os opprime.

DEMIPHO.

Inpurum vide,
Quantum valet.

PHORMIO.

Naufiftrata, inquam.

CHREMES.

Non taces?

Taceam?

PHORMIO.

DEMIPHO.

Nisi sequitur, pugnos in ventremingere,
Vel oculum exculpe.

PHORMIO.

Est ubi vos ulciscar probe.

ACTUS V. SCENA IX.

NAUSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

NAUSISTRATA.

Qui nominat me?

CHREMES.

Hem.

NAUSISTRATA.

Mi vir?

Quid istuc turbæst obsecro,

PHORMIO.

Ehem, quid nunc obstipuisti?

NAUSISTRATA.

Quis hic homost?

Non mihi respondes?

PHORMIO.

Hicine ut tibi respondeat?

Qui hercle, ubi fit, nescit.

CHREMES.

Cave isti quicquam creduas.

PHORMIO.

Abi, tange: si non totus friget, me enica.

CHREMES.

Nihil est.

NAUSISTRATA.

Quid ergo est quod istic narrat?

PHORMIO.

Jam scies:

Aufcultata.

CHREMES.

Pergin credere?

NAUSISTRATA.

Quid ergo obsecro

Huic credam, qui nil dixit?

PHORMIO.

Delirat miser

Timore.

NAUSISTRATA.

Non pol temere est, quod tu tam times.

CHREMES.

Egon timeo?

PHORMIO.

Recte fane: quando nil times,

Et hoc nihil est quod ego dico, tu narra.

DEMIPHO.

Scelus,

Tibi narret?

PHORMIO.

Ohe tu, factumst abs te sedulo

Pro fratre.

NAUSISTRATA.

Mi vir, non mihi dicis?

CHREMES.

At.

NAUSISTRATA.

Quid at?

CHREMES.

Non opus est dicto.

PHORMIO.

Tibi quidem : at scito huic opust.

In Lemno . . .

CHREMES.

Hem, quid agis?

DEMIPHO.

Non taces?

PHORMIO.

Clam te . . .

CHREMES.

Hei mihi.

PHORMIO.

Uxorem duxit.

NAUSISTRATA.

Mi homo, di melius duint.

PHORMIO.

Sic factumst.

NAUSISTRATA.

Perii misera.

PHORMIO.

Et inde filiam

Sufcepit jam unam, dum tu dormis.

CHREMES.

Quid agimus?

NAUSISTRATA.

Pro di immortales, facinus indignum et malum.

PHORMIO.

Hoc actumft.

NAUSISTRATA.

An quicquam hodie eft factum indignius?

Qui mi, ubi ad uxores ventumft, tum fiunt fenef?

Demipho, te appello; nam cum hoc ipfo diftædet loqui.

Hæcine erant itiones crebræ et manfiones diutinæ

Lemni? hæcine erat ea quæ nostros fructus minuit vilitas?

DEMIPHO.

Ego, Naufiftrata, eſſe in hac re culpam meritam non nego;

Sed ea quin fit ignofcenda.

PHORMIO.

Verba fiunt mortuo.

DEMIPHO.

Nam neque neglegentia tua neque odio id fecit tuo.

Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam

Eam comprefſit, unde hæc nataft: neque poſtilla unquam

attigit.

Ea mortem obiit, e medio abiit, qui fuit in re hac ſcrupulus.

Quamobrem te oro, ut alia facta tua funt, æquo animo hoc

feras.

NAUSISTRATA.

Quid ego æquo animo? Cupio miſera in hac re jam de-
fungier;

Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum putem?

Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.

An mea forma atque ætas nunc magis expetendaft, Demipho?

Quid mi hic adfers, quamobrem expectem aut sperem porro non fore?

PHORMIO.

Exsequias Chremeti quibus est commodum ire, hem tempus est.

Sic dabo : age nunc, Phormionem qui volet laceffito : Faxo tali eum maectatum, atque hic est, infortunio.

Redeat fane in gratiam : jam supplicii fatis est mihi.

Habet hæc eii, quod, dum vivat, usque ad aurem ogganniat.

NAUSISTRATA.

At meo merito credo : quid ego nunc commemorem, Demipho,

Singulatim, qualis ego in hunc fuerim?

DEMIPHO.

Tecum. Novi æque omnia

NAUSISTRATA.

Merito hoc meo videtur factum?

DEMIPHO.

Minime gentium : Verum quando jam accusando fieri infectum non potest, Ignosce : orat ; confitetur ; purgat : quid vis amplius?

PHORMIO.

Enimvero prius quam hæc dat veniam, mihi prospiciam et Phædriæ.

Heus Naufistrata, priusquam huic respondes temere, audi.

NAUSISTRATA.

Quid est?

PHORMIO.

Ego minas triginta per fallaciam ab isto abstuli. Eas dedi tuo gnato. Is pro sua amica lenoni dedit.

CHREMES.

Hem, quid ais?

NAUSISTRATA.

Adeo hoc indignum tibi videtur, filius
Homo adulescens si habet unam amicam, tu uxores duas?
Nihil pudere? Quo ore illum objurgabis? responde mihi.

DEMIPHO.

Faciet ut voles.

NAUSISTRATA.

Immo ut meam jam scias sententiam:
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque res-
pondeo,
Prius quam gnatum videro: ejus judicio permitto omnia.
Quod is jubebit, faciam.

DEMIPHO.

Mulier sapiens es, Nausistrata.

NAUSISTRATA.

Satin tibi est, Chreme?

CHREMES.

Immo vero pulchre discedo et probe,
Et præter spem.

NAUSISTRATA.

Tu tuum nomen dic quod est.

PHORMIO.

Min? Phormio:

Vestrae familiae hercle amicus et tuo summus Phædriæ.

NAUSISTRATA.

Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod poterò et quæ
voles,

Faciamque et dicam.

PHORMIO.

Benigne dicis.

NAUSISTRATA.

Pol meritum est tuum.

PHORMIO.

Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam, Naufistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant?

NAUSISTRATA.

Cupio.

PHORMIO.

Me ad cenam voca.

NAUSISTRATA.

Pol vero voco.

DEMIPHO.

Eamus intro hinc.

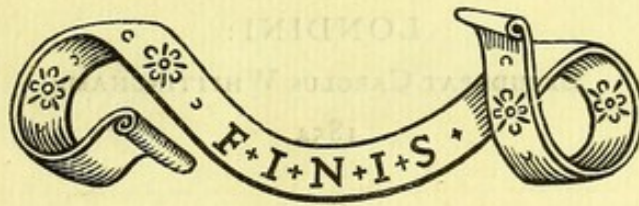
CHREMES.

Fiat. Sed ubi est Phædria,

Judex noster?

PHORMIO.

Jam hic faxo aderit. Vos valetate et plaudite.

LONDINI:
EXCUDEBAT CAROLUS WHITTINGHAM.

1854.

$\frac{0}{6}$

 55

1/1/5/1/1

